

**УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БОРИСОВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 342.95

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ**

Подається на здобуття наукового ступеня **кандидата юридичних наук**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

_____ Ю.В. Борисова

Науковий керівник – **Петков Сергій Валерійович**,
доктор юридичних наук, професор

Дніпро – 2021

АНОТАЦІЯ

Борисова Ю.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 – Право). – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2021.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Визначено сучасні підходи до розуміння поняття та ознак адміністративної відповідальності. Встановлено, що в науковій літературі адміністративна відповідальність розглядається як діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; захід примусового характеру; встановлення певних обмежень за вчинення адміністративних правопорушень.

Встановлено особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, до яких слід відносити наступні: мають публічний державно-обов'язковий характер; правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди; це галузевий різновид адміністративної відповідальності, що настає за адміністративні проступки, що пов'язані з корупцією; є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів, які реалізують антикорупційну політику, на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння; є одним із видів державного примусу, що полягає у застосуванні встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної

статті; фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), що пов'язаний з корупцією; нормативною підставою настання адміністративної відповідальності є ст.ст. 172-4 – 172-9-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що містяться у главі 13-А цього Кодексу; суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування та посадові особи підприємств, установ та організацій; реалізується у визначених процесуальних формах, які мають певні відмінності в порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень, встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності; на правопорушників антикорупційного законодавства можуть накладатися такі види стягнень, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; при повторюваності порушень більше одного разу протягом року застосовуються більш суворі адміністративні стягнення; адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, характеризується свідомим порушенням або недодержанням обов'язкових правил, визначених для посадових осіб підприємств, установ та організацій.

Визначено, що реальна адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією настає за наявності трьох підстав: нормативної (правової), складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної, факт скоєння правопорушення; процесуальної, тобто винесення правозастосовного, юрисдикційного акту. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Сукупність цих трьох складових і визначають єдину підставу адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення.

Доведено, що адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією є галузевим різновидом адміністративного правопорушення, тобто результатом скоєння протиправних, винних дій, що не містять ознак

корупції, посягають на встановлений порядок управління, та за які Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність.

Обґрунтовано, що ознаками адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією слід вважати: суспільну шкідливість, що полягає в заподіянні шкоди інтересам і безпеці держави; вчинення активних дій із корисливою метою, а саме отримання неправомірної вигоди як майнового тау і немайнового характеру; діяння правопорушників здійснюються шляхом недотримання вимог нормативно-правових актів, у яких визначено коло прав та обов'язків осіб на тій чи іншій посаді; факт діяння, пов'язаного з використанням посадових повноважень всупереч інтересам публічної служби, що не стосується виконання особою своїх посадових обов'язків, а безпосередньо пов'язано з фактом зловживання ними; адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією характеризуються наявністю вини у формі прямого умислу.

Встановлено, що під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією слід мати на увазі передбачену законодавством сукупність суб'єктивних та об'єктивних елементів, наявність яких дозволяє кваліфікувати те чи інше діяння саме як корупційне.

Визначено, що в залежності від видового об'єкта адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією умовно можна розподілити на такі три групи: порушення спеціальних обмежень спрямованих на запобігання та протидію корупції; порушення вимог фінансового контролю; невжиття заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Доведено, що суттєвим чинником у підвищенні ефективності у протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

Визначено процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, й характерні особливості юрисдикційної діяльності щодо цієї категорії справ та адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про корупційні правопорушення.

Встановлено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

Окреслено специфіку провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією. Проведений аналіз практики застосування статей Кодексу України про адміністративні правопорушення свідчить, що найчастіше серед заходів забезпечення провадження застосовуються: особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, доставлення порушника, привід особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Наголошено, що розгляд справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, слухання справи відбувається відкрито, проте, на нашу думку, зазначена позиція законодавця не в повному обсязі відповідає певним вимогам, а в деяких випадках прямо суперечить положенням інших законодавчих актів, оскільки під час відкритого слухання справи суддя зобов'язаний оголосити протокол про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією та інші матеріали справи в разі потреби і, як наслідок, оголошення матеріалів справи на відкритому слуханні справи може призвести до розголошення державної, банківської таємниці, персональних даних учасників провадження тощо, тому ми вважаємо, що необхідно на законодавчому рівні встановити обмеження щодо відкритого слухання

справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд у закритому режимі.

Обґрунтовано, що не можуть виступати учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, потерпілі особи, законні представники та представники. Доведено, що участь перекладача можлива лише під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбаченого ст. 172⁻⁹⁻¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням».

Запропоновано внести зміни до чинних законодавчих актів з метою посилення ефективності запобігання та протидії адміністративним правопорушенням, що пов'язані з корупцією.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, кваліфікація, корупція, провадження, суб'єкти, юридичний склад.

ANNOTATION

Borisova Yu.V. Administrative liability for corruption offenses. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences (doctor of philosophy) on a specialty 12.00.07 «Administrative law and process; finance law; information law "(081 - Law). - University of Customs and Finance, Dnipro, 2021.

The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which is to determine the nature and features of administrative liability for offenses related to corruption.

Modern approaches to understanding the concept and features of administrative responsibility are identified. It is established that in the scientific literature administrative liability is considered as an activity for the application of

administrative penalties; coercive measure; establishment of certain restrictions for committing administrative offenses.

The peculiarities of administrative liability for corruption-related offenses have been established, which should include the following: they are of a public state-binding nature; courts have the right to impose an administrative penalty; it is a sectoral type of administrative liability that arises for administrative misconduct related to corruption; is a specific form of legal response by the state in the person of its competent bodies, which implement anti-corruption policy, to a certain category of illegal manifestations and is a consequence of committing a socially harmful act; is one of the types of state coercion, which consists in the application of administrative penalties established by law, determined by the sanction of the relevant article; the actual basis for the onset of administrative liability is an administrative offense (misdemeanor) related to corruption; the normative basis for the onset of administrative liability is Art. 172-4 - 172-9-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses contained in Chapter 13-A of this Code; the subjects of administrative responsibility may be exclusively civil servants, employees of local self-government bodies and officials of enterprises, institutions and organizations; is implemented in certain procedural forms, which have certain differences in comparison with other types of administrative offenses, a special procedure for bringing to administrative responsibility; offenders of anti-corruption legislation may be subject to such types of penalties as deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities; if violations are repeated more than once a year, more severe administrative penalties are applied; Administrative offenses related to corruption are characterized by a deliberate violation or non-compliance with the mandatory rules set for officials of enterprises, institutions and organizations.

It is determined that the real administrative responsibility for offenses related to corruption occurs in the presence of three grounds: regulatory (legal), part of which is a rule that establishes the composition of the tort; actual, the fact of committing an offense; procedural, ie the issuance of a law enforcement,

jurisdictional act. The absence of any of these grounds makes it impossible to bring the offender to administrative responsibility. The combination of these three components and determine the sole basis of administrative liability for corruption offenses.

It is proved that administrative offenses related to corruption are a sectoral type of administrative offense, ie the result of illegal, culpable acts that do not contain signs of corruption, encroach on the established order of management, and for which the Code of Administrative Offenses provides administrative liability.

It is substantiated that the signs of administrative offenses related to corruption should be considered: social harm, which consists in harming the interests and security of the state; committing active actions for selfish purposes, namely obtaining illegal benefits as property and non-property nature; the actions of offenders are carried out by non-compliance with the requirements of regulations, which define the range of rights and responsibilities of persons in a particular position; the fact of an act related to the use of official powers contrary to the interests of the public service, which does not relate to the performance of his official duties, but is directly related to the fact of their abuse; administrative offenses related to corruption are characterized by the presence of guilt in the form of direct intent.

It has been established that the legal structure of an administrative offense related to corruption should mean the set of subjective and objective elements provided by law, the presence of which allows to qualify an act as corruption.

It is determined that, depending on the type of object, administrative offenses related to corruption can be divided into the following three groups: violation of special restrictions aimed at preventing and combating corruption; violation of financial control requirements; failure to take measures to prevent and combat corruption.

It is proved that a significant factor in improving the effectiveness of combating administrative offenses related to corruption is the correct, complete

and reasonable classification of offenses, ie legal, legal assessment of phenomena, facts and events in the implementation of law enforcement activities.

The procedural order of proceedings in cases of administrative offenses related to corruption and the characteristics of jurisdictional activities in this category of cases and the administrative-procedural status of the subjects of proceedings in cases of corruption offenses are determined.

It has been established that proceedings in cases of administrative offenses related to corruption are a special type of procedural activity of authorized bodies and officials, which is regulated by administrative procedural norms and is aimed at bringing offenders to administrative responsibility and preventing offenses.

The specifics of proceedings in cases of administrative offenses related to corruption are outlined. The analysis of the practice of application of the articles of the Code of Ukraine on Administrative Offenses shows that most often among the measures used to ensure the proceedings are: personal inspection and inspection of things, seizure of things and documents, delivery of the violator, bringing the person to administrative responsibility.

It is emphasized that the consideration of cases of administrative offenses related to corruption, the hearing is open, but, in our opinion, this position of the legislator does not fully meet certain requirements, and in some cases directly contradicts the provisions of other legislation, because during the open hearing the judge is obliged to announce the protocol on administrative offenses related to corruption and other case materials if necessary and, as a consequence, the announcement of case materials at the open hearing may lead to disclosure of state, banking secrets, personal data of participants proceedings, etc., so we believe that it is necessary at the legislative level to set restrictions on open hearings and allow judges in these cases to hear in camera.

It is justified that victims, legal representatives and representatives may not be participants in proceedings on administrative offenses related to corruption. It is proved that the participation of an interpreter is possible only during the proceedings in cases of administrative offenses under Art. 172-9-1 of the Code of

Ukraine on Administrative Offenses "Violation of the prohibition of placing bets on sports related to the manipulation of official sports competitions."

It is proposed to amend the current legislation in order to increase the effectiveness of preventing and combating administrative offenses related to corruption.

Keywords: administrative liability, administrative offense, qualification, corruption, proceedings, subjects, legal structure.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції». За заг. ред. С. В. Петкова. К., 2020. 784 с.

2. Borisova Yu., Koptun I. Deliktology. Under the general editorship of S. Petkov. Kynovice, 2020. 244 p.

3. Борисова Ю. В., Армаш Н. О., Іванов І. Є., Матухно Г. Р., Петков С. В., Соболев Є. Ю., Спицька Л. В., Шкабаро В. М., Щедрова Г. П., Щолокова Г. В. Адміністративно-правова реформа в Україні. За заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро, 2020. 180 с.

4. Борисова Ю. В. Правознавство. За заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро, 2020. 360 с.

5. Борисова Ю. В. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 5. С. 129–135.

6. Борисова Ю. В. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид адміністративного правопорушення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 4. С. 3–8.

7. Борисова Ю. В. Підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1. Т. 2. С. 51–55.

8. Борисова Ю. В. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 2. С. 7–13.

9. Борисова Ю. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: загальнотеоретичний аспект. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 14–18.

10. Борисова Ю. В. Особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 374–381.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Борисова Ю. В. Відповідальність посадових осіб за вчинення адміністративних проступків. *Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (28–29 листопада, 2020, м. Куновіце)*. Куновіце, 2020. С. 12–15.

12. Борисова Ю. В. Особливості адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані із сумісництвом. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11–12 грудня 2020, м. Одеса)*. Одеса, 2020. С. 107–109.

13. Борисова Ю. В. Проблемні питання застосування адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 грудня 2020, м. Львів)*. Львів, 2020. С. 34–37.

14. Борисова Ю. В. Обставини, які враховуються під час накладення адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25–26 грудня 2020, м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2020. С. 17–20.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ.....	
1.1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.....	24
1.2. Підстави адміністративної відповідальності.....	42
Висновки до розділу 1.....	57
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ, ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	
2.1. Адміністративні корупційні правопорушення: поняття , сутність та особливості.....	59
2.2. Характеристика юридичного складу адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією.....	72
2.3. Адміністративно-правова кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.....	83
Висновки до розділу 2.....	127
РОЗДІЛ 3. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ.....	
3.1. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	130
3.2. Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення.....	149
Висновки до розділу 3.....	160

ВИСНОВКИ.....	163
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	168
ДОДАТКИ.....	184

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із деструктивних явищ, що гальмує соціально-економічний розвиток України, є корупція, якою уражені майже всі сфери діяльності держави. В даний час корупція є однією з найактуальніших, найгостріших проблем сучасного українського суспільства, оскільки масштаби поширення корупції досягли критичного рівня, що загрожує інтересам національної безпеки України, вкрай негативно впливає на довіру населення до інститутів публічної влади, шкодить міжнародному іміджу Української держави та інтеграції її до Європейської спільноти.

Задля вирішення цієї проблеми в Україні було прийнято більш прогресивне антикорупційне законодавство, створено нові органи, що повинні забезпечувати впровадження новітньої політики в галузі протидії корупційним правопорушенням, в процесі вдосконалення знаходяться існуючі заходи запобігання корупції тощо, однак зазначені кроки не дають ефективного результату. За даними міжнародної організації Transparency International Україна в Індексі сприйняття корупції за 2020 р. набрала лише 3 бали та з 33 балами посіла 117 місце серед 180 країн.

Однією зі складових протидії корупційним правопорушенням є встановлення адміністративної відповідальності в окремій главі Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Задля підвищення якісного рівня протидії адміністративним правопорушенням, що пов'язані з корупцією, необхідно мати, по-перше, якісний законодавчий інструментарій, який не дозволить посадовим особам виходити за межі закону й вчиняти корупційні правопорушення та нормативно забезпечить діяльність антикорупційних органів в межах чинного законодавства; по-друге, сталу правозастосовчу практику юрисдикційних органів щодо правильного й ефективного застосування положень антикорупційного

законодавства. Тому питання дослідження проблем адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, відповідної наукової інтерпретації окремих положень законодавства про протидію й запобігання корупції, практики його застосування є досить актуальними.

Проблема протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією – не нова в адміністративно-деліктному праві. Її дослідженню присвятили свої роботи такі вчені, як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, Ю. Битяк, В. Білоус, М. Віхляєв, Д. Власенко, В. Гаращук, Є. Гетьман, І. Голосніченко, Н. Губерська, Е. Демський, П. Діхтієвський, Р. Калюжний, Л. Коваленко, І. Ковбас, М. Колесніков, І. Коліушко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Копиленко, Д. Корецька-Шукєвіч, С. Кузніченко, О. Кузьменко, В. Куйбіда, Є. Курінний, Д. Лук'янець, П. Лютіков, О. Ляшко, О. Миколенко, А. Міськевич, В. Мороз, Ю. Оніщик, М. Острах, С. Петков, Г. Писаренко, Д. Приймаченко, В. Развадовський, О. Рябченко, А. Селіванов, О. Сосновик, С. Стеценко, Д. Сухінін, В. Теремецький, В. Тимощук, О. Циганов, Ю. Шаров, А. Школик, І. Шопіна та ін.

Слід зазначити, що окремим аспектам адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, було присвячено дисертаційні роботи: О. Клок «Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права» (2015 р.); В. Іванюка «Адміністративна відповідальність суддів за правопорушення, пов'язані з корупцією» (2016 р.); Т. Хабарової «Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні» (2017 р.); Д. Гудкова «Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції» (2018 р.); В. Лугового «Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, що вчиняються поліцейськими» (2019 р.); А. Каращенко «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України» (2019 р.); Д. Сіренко «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами

приватної детективної діяльності» (2019 р.) та ін. Натомість, незважаючи на достатньо велику увагу з боку науковців до окресленої проблематики, на теперішній час постає нагальна потреба комплексного опрацювання на теоретико-правовому рівні законодавства щодо встановлення та застосування адміністративної відповідальності за корупційні діяння, виявлення його недоліків, а також створення наукових розвідок для подальшого удосконалення антикорупційного законодавства.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р.; Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р., затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, а також в межах комплексного наукового проекту Університету митної справи та фінансів «Адміністративно-правове регулювання публічних відносин» (номер державної реєстрації 0119U100014).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів, узагальнення положень чинного законодавства та вивчення практики його застосування, визначити та комплексно дослідити інститут адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі основні *задачі*:

- визначити сучасні підходи до розуміння поняття та ознак адміністративної відповідальності;
- охарактеризувати нормативні, фактичні та процесуальні підстави адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

- розкрити зміст поняття та особливості адміністративних корупційних правопорушень як галузевого виду адміністративних правопорушень;
- визначити юридичний склад адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- з'ясувати та розкрити особливості адміністративно-правової кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- розкрити процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, та характерні особливості в юрисдикційній діяльності щодо цієї категорії справ;
- встановити адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про корупційні правопорушення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Предметом дослідження є адміністративна відповідальність за правопорушення, що пов'язані з корупцією.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, системне застосування яких забезпечило розв'язання сформульованих задач і досягнення мети дисертаційної роботи.

В основі методологічної конструкції наукового дослідження є системний аналіз, який і визначив основні напрями дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Під час написання наукового дослідження було використано такі наукові методи, як системно-структурний, формально-юридичний, діалектичний, функціональний, логіко-семантичний та ін. За допомогою діалектичного методу визначено загальні та спеціальні ознаки адміністративної відповідальності (підрозділ 1.1), охарактеризовано основні

ознаки адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (підрозділ 2.1). Логіко-семантичний метод використовувався для визначення місця адміністративних корупційних правопорушень у структурі адміністративних проступків (підрозділ 2.1). Функціональний метод застосовано для характеристики підстав адміністративної відповідальності (підрозділ 1.2). Формально-юридичний метод дав змогу виявити недоліки адміністративно-деліктного законодавства і сформулювати пропозиції щодо його удосконалення (підрозділи 2.2, 3.1). Завдяки використанню системно-структурного методу окреслено стадії та суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (розділ 3).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження складають відомості, що містяться на офіційних електронних веб-сайтах суб'єктів публічної адміністрації України, а також політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративній науці цілісних комплексних досліджень, присвячених адміністративній відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення й висновки, зокрема:

уперше:

– сформульовано авторське визначення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією – це галузевий вид адміністративної відповідальності, що передбачений нормами адміністративного законодавства, що полягає у примусовому, з додержанням встановленої процедури, застосуванні правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні корупційні проступки, адміністративних стягнень, реалізація яких юридично визнана;

– визначено, що об'єкт посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією, стосується порушення вимог, заборон та обмежень, визначених у Законі України «Про запобігання корупції», і не охоплюється положеннями ч. 1 ст. 9 КУпАП, яка визначає об'єкти адміністративних правопорушень;

– запропоновано під кваліфікацією адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, розуміти діяльність уповноважених суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо оцінки діяння, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту, та полягає у встановленні відповідності такого діяння адміністративно-правовій нормі, що встановлює адміністративну відповідальність за корупційне правопорушення, і юридичному закріпленні у відповідних документах процесуального характеру;

удосконалено:

– наукові підходи до системи ознак адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, як галузевого виду адміністративних правопорушень та визначено їх особливості;

– наукові положення щодо провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, які полягають в особливому виді процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень;

– наукові розробки щодо співвідношення понять «адміністративне правопорушення», «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» та «адміністративне корупційне правопорушення», що дозволило зробити висновок, що вони мають єдине підґрунтя: по-перше, є адміністративними проступками, та, по-друге, за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи до визначення особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та підстав адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема визначено, що нормативною підставою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, є норми, які закріплені у главі 13-А КУпАП; фактичною підставою для настання відповідальності є діяння, що вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом матеріальні або інші блага; процесуальною підставою настання адміністративної відповідальності є видання акта правозастосування;

– формулювання пропозицій щодо внесення змін до КУпАП, спрямованих на удосконалення правового регулювання матеріальних та процесуальних норм, що встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – висновки та пропозиції щодо вдосконалення положень законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, можуть бути основою для подальших наукових розробок із відповідної проблематики;

– *правотворчій діяльності* – для підготовки пропозицій до чинного адміністративно-деліктного законодавства України, що регулює правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

– *правозастосовчій діяльності* – для вдосконалення правозастосовчої діяльності відповідних органів адміністративної юрисдикції у сфері протидії адміністративним корупційним

правопорушенням (акт впровадження Дарницького районного суду м. Києва від 24.12.20);

– *навчальному процесі* – у викладанні студентам закладів вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративний процес», під час підготовки відповідних підрозділів підручників і навчальних посібників з адміністративного права (акт впровадження Університету митної справи та фінансів від 17.12.2020).

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконано дисертантом самостійно, з використанням новітніх здобутків вітчизняної науки адміністративного права, усі викладені в ньому положення і висновки ґрунтуються на власних дослідженнях автора. У співавторстві опубліковано науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» (2020 р.); колективну монографію «Деліктологія» за загальною редакцією І. Коротуна, С. Петкова, у якій розділ 2 «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид адміністративного правопорушення» дисертантом підготовлено одноосібно; навчальний посібник за загальною редакцією С. Петкова «Адміністративно-правова реформа в Україні», у якому автором одноосібно підготовлено тему 8 «Відповідальність за адміністративні проступки»; навчальний посібник за загальною редакцією С. Петкова «Правознавство», у якому розділ 7 «Загальні положення деліктології» дисертантом підготовлено одноосібно. У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувались.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на 4 міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 2020 р.); «Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, 2020 р.); «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (м. Запоріжжя, 2020

p.); «Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development» (м. Кановице, 2020).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображені у 1 науково-практичному коментарі (у співавторстві), 1 монографії (у співавторстві), 2 навчальних посібниках (у співавторстві), 6 наукових статтях, з них 5 опубліковано у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук та входять до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 194 сторінки, у т. ч. основного тексту – 162 сторінки. Список використаних джерел налічує 158 найменувань.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

1.1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні підходи

Одним із дієвих заходів підтримання правопорядку в державі є застосування заходів адміністративної відповідальності, оскільки саме цей інструмент впливу на суспільні відносини, поведінку фізичних осіб та діяльність юридичних осіб тощо найчастіше використовується органами публічної адміністрації. Проте, поняття адміністративної відповідальності її зміст та обсяг до сьогодення залишається одним з найбільш суперечливих та проблемних питань української адміністративно-правової науки. Постійні дискусії з цієї проблематики обумовлені перш за все достатньо поширеною практикою його використання у юридично-правовій, правозастосовній діяльності, по-друге – невизначеністю в повній мірі з боку законодавця, оскільки використовує цей термін у численних нормативних актах, але не дає його визначення.

Як зазначає більшість науковців та фахівців-адміністративістів, система норм, яка регулює відносини адміністративної відповідальності, не дивлячись на численні зміни в Кодексі України про адміністративні правопорушення, не відповідає потребам сьогодення. Діапазон її позитивного, організуючого впливу значно ширший ніж публічне управління і зачіпає багато сторін взаємовідносин органів держави з громадянами, юридичними особами.

Одним із провідних українських учених-адміністративістів С.Т. Гончарук ще у 2007 році підкреслював, що заходами адміністративної

відповідальності натепер захищається великий масив різноманітних суспільних відносин, що складаються під дією норм адміністративного права, а також інших правових галузей переважно в управлінській сфері, у тому числі у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки, боротьби з різними правопорушеннями на транспорті, в галузі охорони праці та здоров'я населення, охорони природи, заняття підприємницькою діяльністю, у сфері забезпечення встановленого порядку управління, боротьби з корупційними проявами та ін. Сьогодні це найпоширеніший вид юридичної відповідальності в правовій системі України, правоохоронна роль якого у боротьбі з наймасовішими протиправними діями, якими є адміністративні проступки, постійно зростає. Щорічно в Україні до адміністративної відповідальності притягується близько 10 млн правопорушників [1, с. 57].

З вищезазначеною позицією ми повністю погоджуємося та підтримуємо думку К.С. Вельського, який зазначає, що “для того щоб поняття використовувалося у суспільстві ефективно, запам'ятовувалось людьми, ставало часткою їх правосвідомості, йому потрібно дати визначення у законодавчому акті” [2, с. 20].

Чинний КУпАП, який містить розділ 2, що має назву «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність», у статті 9 сформулював означення адміністративного правопорушення, в якому знов-таки використовується дефініція «адміністративна відповідальність», проте у ст.23 КУпАП законодавець обмежився вказівкою лише на те, що мірою адміністративної відповідальності є адміністративні стягнення, не визначивши поняття «адміністративна відповідальність».

Враховуючи зазначені обставини спробуємо проаналізувати різні погляди теоретиків права, вчених-адміністративістів на поняття та зміст адміністративної відповідальності.

В залежності від функціонального призначення, тобто тієї ролі, яку повинен виконати інститут адміністративної відповідальності, Д.М. Лук'янець виділяє три її концепції:

1. Охоронну – адміністративна відповідальність виконує функцію охорони багатьох видів суспільних відносин від протиправних посягань, в основі, як зазначає вчений, положення закріплене у КУпАП, згідно з яким законодавство про адміністративні правопорушення має завданням охоронну суспільного ладу України, власності, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, а також прав та законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого порядку управління, державного і громадського порядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

2. Каральну – стосується адміністративного стягнення, що накладається за вчинення адміністративного правопорушення і яке є мірою відповідальності та покаранням правопорушника за вчинення протиправного, карального та винного діяння.

3. Управлінську – адміністративна відповідальність виступає, з одного боку, як необхідний елемент механізму державного управління і є різновидом державно-управлінських відносин, а з іншого – засобом охорони всіх суспільних відносин, які відносяться до сфери державного управління [3, с. 59-62].

На наш погляд, зазначена позиція є достатньо аргументованою, враховуючи багатоаспектність самого поняття «адміністративна відповідальність», про що свідчать численні наукові роботи провідних вчених.

В адміністративно-правовій літературі прийнято визначати адміністративну відповідальність як особливий вид юридичної

відповідальності зі всіма притаманними їй ознаками, проте маючи певні особливості, враховуючи коло тих суспільних відносин, на які вона може бути поширена. Традиційними вважається два підходи, які розглядають адміністративну відповідальність як ретроспективну (негативну) або перспективну (позитивну).

У зміст «позитивної» відповідальності входить самостійна й ініціативна діяльність «у рамках правових норм і тих ідеалів, для досягнення яких вони видані». «Позитивна» відповідальність виникає «вже тоді, коли людина приступає до виконання своїх обов'язків, а не тоді, коли вона їх не виконує або діє всупереч ним» [4, с. 28].

На думку Л.Р. Наливайко, позитивна юридична відповідальність суб'єкта – первинне, а ретроспективна – вторинне відношення юридичної відповідальності; перше є однією із передумов виникнення другого. Ретроспективна юридична відповідальність настає саме тому, що до правопорушення суб'єкт знаходиться в загальному відношенні відповідальності щодо держави, але розриває цей зв'язок актом безвідповідальної поведінки. Заперечуючи наявність загальних відносин правової відповідальності, не можна розуміти природу, джерела походження ретроспективної відповідальності [5, с. 180].

Відповідно до ретроспективної концепції, сутність адміністративної відповідальності пов'язується із вчиненням протиправного, винного діяння, що посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і тягне за собою застосування відповідних заходів впливу. Враховуючи положення діючого КУпАП, адміністративна відповідальність розглядається як спосіб застосування заходів примусу, іншими словами – вчинення адміністративного правопорушення тягне за собою ретроспективну адміністративну відповідальність. На наш погляд, зазначена позиція є більш обґрунтованою, тому в даній роботі ми будемо розглядати адміністративну відповідальність у негативному її розумінні, проте не заперечуємо існування й інших позицій із цього питання.

Наявність як мінімум двох наукових підходів щодо сутності адміністративної відповідальності, то й саме поняття «адміністративна відповідальність» має в науковій літературі дискусійний характер.

Як стверджує В.К. Колпаков, Українська юридична енциклопедія у статті «Адміністративна відповідальність» в унісон з КУпАП обмежилась із цього приводу лише констатацією того, що адміністративна відповідальність – вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчиненні ними адміністративні правопорушення [6, с. 75]. Таким чином, проблема розкриття сутності адміністративної відповідальності набуває ще більшої актуальності, оскільки досліджувалися лише окремі аспекти даної категорії, комплексний характер мала лише незначна частина наукових робіт, а тому такі підходи за своєю сутністю мали загальний характер і, зрештою, виникає необхідність у їх систематизації.

М.С. Студенкіна вважає, що під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміється застосування ... частини заходів адміністративного примусу, а саме – адміністративних стягнень [7, с. 88].

Аналогічної позиції дотримується й І.О. Галаган, який зазначає, що під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних порушень, що містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати, і переслідують цілі їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорони суспільних відносин у сфері радянського державного управління [8, с. 41].

На підставі вищенаведеного та розглядаючи вказані теоретичні положення, можна зробити висновок, що увага цих науковців акцентується на тому, що адміністративна відповідальність пов'язана із адміністративними стягненнями, але це різні правові категорії, хоча і тісно

пов'язані між собою, адже реалізація санкцій є характерною ознакою адміністративної відповідальності, яка завдає винній особі моральної або матеріальної шкоди [9, с. 62], внаслідок чого, вважаємо, що вказані підходи є недостатньо обґрунтованими.

Як зазначав В.Б. Авер'янов, адміністративна відповідальність – це відповідальність за вчинення адміністративного проступку (правопорушення). Адміністративна відповідальність характеризується негативною реакцією держави на протиправні прояви окремих фізичних (а в деяких випадках і юридичних) осіб шляхом встановлення відповідних правил, заборон і адекватних порушенням санкцій щодо порушників [10].

О.М. Щукін зазначає, що адміністративна відповідальність становить собою особливий різновид юридичної відповідальності, а також є специфічною формою адекватного реагування держави на протиправні дії з боку окремих громадян та юридичних осіб. Заходи юридичної відповідальності, які застосовують до правопорушника і які він зобов'язаний виконати, призводять останнього до обтяжливих майнових, моральних чи інших обмежень. Таким чином, правопорушник відповідає перед державою та суспільством за неправомірну поведінку [11, с. 74].

Більш розширеною є позиція, Г.П. Бондаренко, згідно з якою адміністративна відповідальність – це форма реагування держави на правопорушення, яке виявляється в застосуванні повноважними державними органами, службовими особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і порядку, встановлених законодавством, а також обов'язок правопорушника звітуватись за свою протиправну поведінку і перетерплювати за неї негативні наслідки, що передбачені санкцією правової норми [12, с. 84], таким чином, за даного підходу об'єднуються дві різні за своїм змістом концепції – «адміністративна відповідальність-обов'язок» та «адміністративна відповідальність-застосування санкцій», з чим також не можна погодитись, оскільки охоронна функція адміністративної відповідальності проявляється не лише шляхом

застосування державного примусу, але і зміцненням законності, запобіганню правопорушенням.

І.П. Голосніченко вважає, що, адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративне порушення, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [13, с. 430-432].

Л.М. Рябцев, аналізуючи адміністративну відповідальність, називає її інструментом забезпечення правопорядку в окремих сферах суспільного життя й зосереджує увагу на її функціях: виховальній (формуванні правосвідомості), відновлювальній (відновленні стану речей на засаді матеріальної компенсації за завдану шкоду), превентивній (профілактиці правопорушень у цій сфері через усвідомлення невідворотності негативних наслідків) і функції покарання (застосуванні до правопорушника адміністративних стягнень на засаді принципів невідворотності та справедливості покарання) [14, с. 56].

В науковій літературі пропонуються різні визначення поняття адміністративної відповідальності, аналіз яких дозволив зробити такі висновки: 1) адміністративна відповідальність розглядається як: діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; специфічна форма негативного реагування; різновид правовідносин; 2) за основу вище наведених дефініцій адміністративної відповідальності науковці беруть дві основні ознаки: адміністративний проступок та адміністративне стягнення; 3) традиційно адміністративну відповідальність пов'язують із застосуванням примусових заходів, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення і здійснення санкцій.

Поняття “адміністративна відповідальність” не слід зводити до поняття “адміністративне стягнення”, оскільки адміністративна відповідальність включає такі елементи, як державний осуд діяння і особи,

яка його скоїла, і застосування до порушника заходів, визначених санкцією порушеної статті закону, тобто адміністративного стягнення, тому на думку О.Л. Чернецького безпідставним слід вважати визначення адміністративної відповідальності як такої, яка настає за порушення норм адміністративного права, так як норми адміністративного права регулюють і: порядок утворення та правове становище суб'єктів державного управління; форми і методи управлінської діяльності; процедуру проходження державної служби; управління окремими галузями тощо. Необґрунтованим також слід вважати визначення адміністративної відповідальності як застосування до правопорушників лише адміністративних стягнень, так як в передбачених КУпАП випадках можуть застосовуватись заходи впливу (ст.ст.13, 15), які за своєю суттю не є адміністративними стягненнями [15].

Тому Ю.О. Левенець, продовжуючи думку попереднього науковця зазначив, що поняття адміністративної відповідальності має дещо спірний та суперечливий характер. Одні автори адміністративну відповідальність ототожнюють із санкцією (із покаранням), а інші – з обов'язком особи відповідати за свої протиправні вчинки [16, с. 57].

Наведене дає підстави зробити висновок про те, що всі наявні дефініції адміністративної відповідальності наразі мають дослідницький характер. В.К. Колпаков шляхом узагальнення визначень адміністративної відповідальності, які найчастіше зустрічаються в літературі, виокремив три найбільш поширених підходи, суть яких полягає у наступному: Перший – адміністративна відповідальність є застосуванням до правопорушника заходів примусу, прихильниками такого розуміння адміністративної відповідальності є Ю. П. Битяк, В. В. Зуй, Л. В. Коваль та інші. Подібним чином Братусь С.Н. трактував правову відповідальність – як опосередковане державним примусом виконання обов'язку [17, с. 23-29]. Прихильники другого підходу (Є.В. Додін та ін.) розглядають адміністративну відповідальність як встановлення майнових обмежень, обмежень особистих благ та інтересів за вчинення адміністративних правопорушень. Третій

підхід полягає в тому, що адміністративна відповідальність являє сукупність адміністративних правовідносин, що виникають внаслідок застосування до суб'єкта проступку адміністративного стягнення (І. П. Голосніченко та ін.). В.Б. Авер'янов вважає, що зазначені правовідносини виникають внаслідок застосування уповноваженими органами чи їх посадовими особами до осіб, які вчинили адміністративний проступок, особливих санкцій – тобто, адміністративних стягнень, які передбачені нормами адміністративного права. [13, с. 434-435].

Неоднозначність науковців у визначенні концептуальних засад щодо означення адміністративної відповідальності породжує й проблематику виокремлення її ознак. Однак, ми будемо враховувати той факт, що адміністративна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності.

Традиційно в теорії права виділяють такі ознаки юридичної відповідальності: 1) Юридична відповідальність є одним із видів соціальної відповідальності як явища, суть якого полягає в охороні суспільних відносин та реакції з боку суспільства на порушення правових норм, які встановлені державою, та стимулюванні правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин, а також у сприянні формуванню в населення поваги до закону і права. 2) Юридична відповідальність спирається на державний примус та пов'язується з досягненням певної мети – перевиховання, покарання правопорушника та поновлення порушених прав [18]. 3) Юридична відповідальність, на відміну від інших видів соціальної відповідальності, встановлюється лише нормативно-правовими актами, які видаються органами державної влади і управління, а також посадовими особами. 4) Юридична відповідальність виражається в обов'язку особи зазнавати певних втрат – позбавлення конкретних благ особистого (позбавлення волі, посади та ін.), організаційного і майнового характеру (конфіскація майна, штраф) за свою вину, тобто нести кару, яка є новим, додатковим, юридичним обов'язком, що не існував до правопорушення [19]. 5) Юридична відповідальність настає лише за вчинені або вчинювані правопорушення в

разі встановлення складу правопорушення. Ця вимога є обов'язковою при покладанні кримінальної або адміністративної відповідальності. Суб'єктом юридичної відповідальності може бути лише особа (фізична або юридична), винна в порушенні правових розпоряджень [20]. б) Юридична відповідальність здійснюється виключно уповноваженими державою компетентними органами відповідно до приписів матеріальних і процесуальних правових норм [21, с. 46].

Водночас, загальною теорією права виокремлюються й обов'язкові ознаки юридичної відповідальності, а отже, і адміністративної відповідальності, яка є її різновидом, зокрема такі:

- 1) юридична відповідальність передбачає державний примус;
- 2) обсяг державного примусу має чітко визначатись (нормативність);
- 3) юридична відповідальність обумовлюється правопорушенням, настає після нього та звернута на правопорушника;
- 4) відповідальність має для правопорушника негативні наслідки у вигляді правообмежень;
- 5) характер та обсяг правообмежень встановлені санкцією юридичної норми;
- б) відповідальність здійснюється в процесуальній формі, тобто застосування правообмежень здійснюється під час правозастосовчої діяльності компетентних державних органів [22, с. 418].

Виходячи з вищезазначеного, а саме з аналізу поглядів науковців стосовно поняття юридичної відповідальності, можна дійти висновку, що адміністративній відповідальності притаманні такі ознаки: 1) загальні ознаки, що характерні для юридичної відповідальності загалом; 2) спеціальні ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності [23].

Крім загальних ознак, до спеціальних ознак адміністративної відповідальності слід віднести такі: 1) Підставою адміністративної

відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), під яким, згідно зі ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), розуміється протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на державний чи громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яке законодавством передбачена адміністративна відповідальність. Враховуючи це визначення, слід зазначити, що настання адміністративної відповідальності можливе лише за наявності складу правопорушення суб'єкта правопорушення, об'єкта, суб'єктивної сторони (протиправного діяння) і суб'єктивної сторони (вини суб'єкта правовідносин) [42].

2) Адміністративна відповідальність має публічний державно-обов'язковий характер. Адміністративний проступок за будь-яких умов, навіть коли він спрямований проти особи (фізичної чи юридичної), є порушенням правового порядку, охорона якого – мета і функція держави. Будучи похідним від державної волі, адміністративне переслідування, осудження і покарання (коли є для того достатні фактичні та юридичні підстави) – не тільки право, а й обов'язок держави, який здійснюється органом адміністративної юрисдикції від імені держави і незалежно від волі і бажання зацікавлених у справі осіб (наприклад, потерпілого). Державні органи не можуть займати сторонню позицію або ж мати упереджене щодо конкретної особи ставлення. Відповідні дії кваліфікують як службові злочини, зокрема бездіяльність, перевищення влади та ін. [24, с. 64].

3) Адміністративна відповідальність виявляється в накладенні на порушників відповідних видів адміністративних стягнень, специфічних за змістом і відмінних від інших заходів стягнення та впливу, які застосовують у різних галузях права.

4) Між суб'єктом, що притягує до відповідальності, і особою, яка притягується до відповідальності, відсутні відносини службового підпорядкування.

5) Адміністративній відповідальності підлягають як фізичні, так і юридичні особи. Це твердження базується на підставі наявності у чинному законодавстві положень, які свідчать про можливість притягнення до

адміністративної відповідальності також і юридичних осіб. 6) Законодавством встановлено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Процедура притягнення до адміністративної відповідальності значно простіша, ніж процедури притягнення до кримінальної або цивільної відповідальності. 7) Норми, що регламентують адміністративну відповідальність, містяться у різних за своєю правовою природою актах, які, на думку В. Колпакова, варто поділяти на: а) кодекси; б) закони; в) правила. Правила можуть затверджуватися Кабінетом Міністрів, органами виконавчої влади, встановлюватися рішеннями місцевих рад [25, с. 84].

На підставі вищевикладеного, вважаємо доцільним до спеціальних ознак адміністративної відповідальності віднести і такі, як: 1) адміністративна відповідальність виступає, з одного боку, як необхідний елемент механізму державного управління і є фактично різновидом державно-управлінських відносин, з другого – засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління; 2) адміністративна відповідальність накладається за правопорушення, які не являють собою суспільної небезпеки, а є суспільно шкідливими. Хоча, слід зазначити і те, що це питання є дискусійним. Так, Є. Додін, В. Колпаков, Л. Коваль, Р. Павловський, В. Лук'янов називають адміністративні правопорушення суспільно небезпечними, посилаючись при цьому на матеріальну єдність усіх правопорушень, відмінність між якими полягає лише в ступені суспільної небезпеки. Інші вчені, зокрема М. Александров, Г. Бондаренко, А. Ключниченко, Г. Петров, І. Самощенко, С. Студенікіна, О. Якуба, зазначають, що адміністративний проступок не є суспільно небезпечним діянням. На нашу думку, адміністративні правопорушення є суспільно шкідливими, антигромадськими явищами. Визнання адміністративних правопорушень суспільно шкідливими, а не суспільно небезпечними є тим критерієм, за допомогою якого стає можливим розмежування злочинів та адміністративних правопорушень. До того ж, про суспільну шкідливість

адміністративних проступків свідчить також те, що при визначенні форм вини в статтях 10 і 11 КпАП йдеться не про антигромадську спрямованість діяння, не про його суспільну небезпечність, а про шкідливі наслідки [42]. Отже, саме різний ступінь суспільної небезпеки порушення того чи іншого відношення є тим критерієм, який може бути використаний для розмежування адміністративно-правових та кримінально-правових відносин;

3) адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності. Слід зазначити, що такі науковці, як Г.П. Бондаренко, Є.В. Додін, М.М. Дорогих та Л.В. Коваль, вказували, що адміністративна відповідальність застосовується не лише за порушення правил, встановлених адміністративно-правовою нормою, але й за порушення норм інших галузей права. Існувала також думка, що підставою адміністративної відповідальності є вчинення особою злочину, що не становить великої суспільної небезпеки [26, с.189]. На нашу думку, це було, в першу чергу, пов'язано з тим, що ст.51 попереднього Кримінального кодексу України передбачала можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи із застосуванням до неї заходів адміністративного стягнення, примусових заходів виховного характеру чи громадського впливу. Проте чинне кримінальне законодавство не допускає можливості звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів адміністративного стягнення;

4) адміністративна відповідальність є універсальним засобом охорони суспільних відносин, які регулюються різними галузями права – конституційним, цивільним, трудовим, фінансовим, власне адміністративним;

5) у випадку порушення вимог адміністративно-правових норм відповідальність настає не перед другою стороною правовідносин, а перед державою;

6) притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності, здійснюється здебільшого органами виконавчої влади, які виконують функції державного управління у відповідній сфері суспільних

відносин. Однак, на нашу думку, перелік цих органів потребує перегляду з метою зменшення їх кількості; 7) в переважній більшості випадків адміністративна відповідальність є кінцевим результатом контрольних повноважень органів державної влади, так як притягнення до адміністративної відповідальності завершує собою процес реалізації органом державного управління такої функції державного управління, як контроль; 8) адміністративна відповідальність настає за порушення лише тих адміністративно-правових норм, які охороняються адміністративними санкціями; 9) певний (особливий) порядок застосування адміністративних стягнень та заходів впливу, який характеризується як позасудовим (переважна форма), так і судовим порядком здійснення; 10) акт про притягнення до адміністративної відповідальності може прийматися: а) індивідуально (судді і посадові особи відповідних органів); б) колегіально шляхом голосування (виконавчі комітети й адміністративні комісії); 11) передбачена великою кількістю законодавчих актів податкового, митного, валютного та іншого законодавства, що нехарактерне для інших видів юридичної відповідальності. Однак, ми підтримуємо думку В.К. Колпакова, який зазначає, що “однією з вад адміністративно-деліктного законодавства є нормативне закріплення положення щодо можливості встановлення складу проступку і відповідальності за його вчинення, а також застосування відповідних норм за межами КУпАП. Такий підхід до побудови законодавства про адміністративну відповідальність є умовою виникнення колізій, які фактично дискредитують як законодавця, так і правозастосувальника” [27]. Як слід, ми підтримуємо тих вчених, які пропонують визнати Кодекс єдиним законодавчим актом щодо адміністративної відповідальності [15].

Розглянувши адміністративну відповідальність в системі юридичної відповідальності доцільно зробити такі висновки:

– у сучасному суспільстві особливого значення набувають фундаментальні системо утворюючі цінності, які включають абсолютні

(загальні, сутнісні) і похідні, що виступають засобом досягнення (феноменальне в соціумі). Такі цінності складають основу сучасної юридичної відповідальності;

– юридична відповідальність становить особливу правову форму реакції держави на захист публічних і приватних інтересів, яка полягає в сукупності встановлених державою матеріальних і процесуальних правових норм з метою спонукання правопорушника, який добровільно не бажає дотримуватися встановлених норм поведінки, до належної поведінки і покладання обов'язку зазнавати несприятливі для нього наслідки, а також досягнення мети попередження правопорушень. Це визначення враховує специфіку сучасних видів юридичної відповідальності і значно відповідає вимогам універсальності, підкреслюючи інституційність юридичної відповідальності, а також змогу притягнення до відповідальності винного і виправдання невинного. Таке розуміння юридичної відповідальності охоплює всі існуючі способи впливу на правопорушника тобто каральний, відновлювальний або компенсаційний і профілактичний або попереджувальний;

– видами юридичної відповідальності є традиційно прийняті в юридичній доктрині: цивільна, кримінальна, дисциплінарна та адміністративна. Протиправність інших видів правопорушень (у фінансовій, бюджетній, податковій, екологічній та інших сферах) і протиправність адміністративних правопорушень за своєю суттю ідентичними. Видова специфіка протиправності в цих сферах суспільних відносин не виявлена ні законодавством, ні в наукових дослідженнях. Порушення законодавства у вказаних сферах тягне за собою застосування санкцій цивільного, кримінального, адміністративного або дисциплінарного покарання. Виділення як самостійного виду відповідальності (фінансової, бюджетної, податкової, екологічної та інших) не засноване на об'єктивних критеріях і немає характерних особливостей щодо правопорушень;

– адміністративна відповідальність є комплексним правовим механізмом реагування держави на прояв адміністративної протиправності, що містить матеріально-правові підстави та процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення. Основу адміністративної відповідальності складають диференційована адміністративна протиправність, склад адміністративного правопорушення; адміністративне покарання (матеріально-правовий аспект) і процесуальна форма.

– у сучасних концепціях адміністративної відповідальності актуальною виявляється проблема оцінки права із загальних системно-філософських позицій, що відображає загальні закони та принципи буття соціуму, інтегруючи субстанційні та феноменальні характеристики соціально-правової реальності, яка включає теоретико-методологічні критерії оцінки права щодо абсолютного (правова субстанція) та похідного порядку (оптимальні вимоги соціальної реальності, зосереджені в традиційному менталітеті) [28].

Найбільш докладно проблемам та особливостям адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення присвячені наукові праці О.В. Терещука, який до особливостей адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення відносив [29, с. 10]: а) особливу підставу: юридичний склад корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією; б) особливості самого юридичного складу корупційних правопорушень; чітко виражені родовий (державний порядок і встановлений порядок управління) і безпосередній (нормальна діяльність осіб, які виконують функції держави) об'єкти посягання; формальний склад зазначених правопорушень; спеціальний суб'єкт (державні службовці, депутати всіх рівнів); вина тільки у формі прямого умислу; в) більш жорсткі санкції; г) існування поряд з адміністративною відповідальністю дисциплінарної (звільнення з посади або інше усунення від виконання функцій держави), а також інших правових заборон; д) законодавча

невизначеність кола посадових осіб, які мають право складати адміністративні протоколи; е) судовий розгляд адміністративних справ; ж) на відміну від інших органів (посадових осіб), які розглядають справи, суд розглядає не тільки протокол, але й матеріали перевірки; з) порівняно короткий термін адміністративного провадження.

Враховуючи проведений аналіз наукових думок щодо ознак адміністративної відповідальності, на наш погляд, до особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією слід відносити:

1. Адміністративна відповідальність має публічний державно-обов'язковий характер.

2. Правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди.

3. Це один із галузевих різновидів адміністративної відповідальності, що настає за адміністративні проступки, що пов'язані з корупцією

4. Вона є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів, які реалізують антикорупційну політику, на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння.

5. Вона є одним з видів державного примусу, становить державний примус у вигляді застосування встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної статті.

6. Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), що пов'язаний з корупцією.

7. Нормативною підставою настання адміністративної відповідальності є ст.ст. 172-4 – 172-9-2 КУпАП, що містяться у главі 13-А цього Кодексу.

8. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування та посадові особи підприємств, установ та організацій.

9. Реалізується у визначених процесуальних формах, які мають певні відмінності в порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень, встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності.

10. На відміну від інших видів адміністративних проступків за вчинення адміністративних проступків, що пов'язані з корупцією, на правопорушників можуть накладатися такі види стягнень, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

11. При повторюваності порушень більше одного разу протягом року застосовуються більш суворі адміністративні стягнення.

12. Більшість адміністративних порушень, що пов'язані з корупцією характеризується свідомим порушенням або недодержанням обов'язкових правил, коли діяння містить формальний склад проступку незалежно від настання шкідливих наслідків матеріального характеру.

На підставі наведеного, спробуємо надати авторське визначення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією – це галузевий вид адміністративної відповідальності, що передбачений нормами адміністративного законодавства, що полягає у примусовому, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні корупційні проступки адміністративні стягнення, реалізація яких юридично визнана.

Підсумовуючи усе вищевказане, слід зазначити, що сучасний стан встановлення та законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією не може задовольнити з принципових позицій, що обумовлені низьким рівнем протидії цим негативним явищам та потребують нагального реформування як самої структури викладення правових норм, що встановлюють

адміністративну відповідальність, так і пошуку нових моделей боротьби з цими негативними явищами.

1.2 Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Одним із деструктивних явищ, що гальмує соціально-економічний розвиток сучасної України, є корупція, якою уражені майже всі сфери діяльності держави. Задля вирішення цієї проблеми було прийнято більш прогресивне антикорупційне законодавство, створено нові органи, що повинні забезпечувати нову політику в галузі протидії корупційним правопорушенням, вдосконалюються існуючі заходи запобігання корупції тощо, однак зазначені заходи не дають ефективного результату. Однією із складових протидії корупційним правопорушенням є встановлення адміністративної відповідальності у окремій главі Кодексу про адміністративні правопорушення, що є фактично тим запобіжником, що не повинен дозволити посадовим особам виходити за межі закону та вчиняти корупційні правопорушення. Тому однією з проблем у притягненні правопорушників до адміністративної відповідальності є належне та науково-обґрунтоване визначення підстав адміністративної відповідальності за скоєння адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

Актуальність проблеми визначення підстав адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень викликана, передусім, необхідністю підтримання у суспільстві режиму законності та належного забезпечення захисту прав і свобод громадян у адміністративно-деліктних відносинах. Незважаючи на те, що підстави є одним з основних елементів інституту адміністративної відповідальності, дослідження їхньої суті та значення в межах адміністративно-правової науки носить

фрагментарний характер. Вищевикладене засвідчує необхідність і доцільність дослідження особливостей підстав адміністративної відповідальності у сфері запобігання і протидії корупції, як важливої наукової проблеми адміністративно-правової науки.

Проблема підстав адміністративної відповідальності постійно перебуває в полі зору вчених. І це, насамперед, зумовлено зв'язком інституту відповідальності з державним осудом і примусом, із встановленням в законі обсягу і меж можливостей застосування заходів правового впливу, здійснення справедливого правосуддя, втручання в автономію людини і, в той же час, охороною прав та свобод від різних посягань [30].

Щодо самого терміна «підстава адміністративної відповідальності», то слід зауважити про відсутність його законодавчого закріплення. З погляду етимології, термін «підстава» означає причину, достатній привід, який виправдовує що-небудь. В юридичному розумінні цей термін означає правовий наслідок вчинення проступку, покладання на особу обов'язку відповідати за порушення правової заборони перед державою і понести всі передбачені за це законом санкції [31, с. 81].

В теорії адміністративно-деліктного права реальна адміністративна відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, складовою частиною якої є норма права, яка визначає юридичну значимість адміністративного проступку; фактичної (правопорушення); процесуальної (правозастосовчий юрисдикційний акт).

Підтвердженням цієї позиції є те, що в теорії адміністративно-деліктного процесу вже давно доведеним постулатом є те, що притягнення особи до адміністративної відповідальності є можливим за наявності відразу трьох підстав: нормативної, фактичної та процесуальної [33, с. 434]. Перша підстава пов'язана із наявністю норми права, що охороняється адміністративною санкцією [34]. Більшість складів адміністративних проступків визначені в КУпАП, хоча деякі з них передбачені й в інших законодавчих і навіть підзаконних актах. Фактичною підставою є вчинення

особою конкретного адміністративного правопорушення (проступку). Процесуальна підстава – це наявність індивідуального правозастосовного (юрисдикційного) акту. Нижче, пропонуємо проаналізувати зазначені підстави більш детально з урахуванням специфіки нашого дослідження.

В адміністративно-правовій науці і потеперешній час відбуваються дискусії з цього питання й зараз та існують різні погляди науковців щодо визначення видів підстав адміністративної відповідальності. Так, В.Б. Авер'янов, досліджуючи адміністративно-деліктну складову теорії публічної влади, схиляється до того, що основною підставою адміністративної відповідальності фізичних осіб, за чинним законодавством України, визнається вчинення адміністративного правопорушення, що передбачене особливою частиною КУпАП [132, с. 530]. С.В. Ківалов дещо розширює зміст фактичних підстав адміністративної відповідальності, відносячи до них, крім адміністративного правопорушення, його поняття, ознаки та склад, які закріплені в КУпАП [35, с. 216]. Г.С. Гладун вказує на необхідність відмежування фактичної підстави адміністративної відповідальності, тобто наявності у діянні особи складу адміністративного проступку, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, та процесуальної – рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності [36, с. 123]. С.В. Надобко виділяє такі підстави: нормативну (система норм, що регулюють дані правовідносини); фактичну (діяльність конкретного суб'єкта, що порушує визначені законом адміністративно-правові норми, охоронювані апаратом державного примусу), процесуальну (акт, рішення уповноваженого державою суб'єкта по накладенні конкретного заходу впливу за вчинене адміністративне правопорушення) [37, с. 221].

Але найбільш повна теорія підстав адміністративної відповідальності запропонована В.К. Колпаковим, який вважає, що реальна юридична відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної

(правопорушення); процесуальної (правозастосовний, юрисдикційний акт) [38, с. 292–293], яка була розвинута ним та знайшла своє ґрунтовне оформлення в монографії «Адміністративно-деліктний правовий феномен» [39]. Таким чином, вважаємо позицію В.К. Колпакова, який визначив, що адміністративна відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, тобто наявності відповідної норми права, яка встановлює адміністративну відповідальність; фактичної та процесуальної. Проте продовжуючи дослідження адміністративної відповідальності у авторському підручнику стверджує, що реальна адміністративна відповідальність настає за наявністю нормативних, фактичних і документальних підстав. До нормативних підстав належить наявність норм, які визначають діяння проступком, заходи примусу за виконання складу проступку, суб'єктів відповідальності і юрисдикції; встановлюють правила, за якими накладаються і виконуються стягнення, забезпечується законність, права учасників провадження тощо. До фактичних підстав відносять юридичні факти, пов'язані з проступком. Насамперед це факт вчинення проступку і факт виконання заходів відповідальності. Крім цього, до них належать факти затримання, огляду, подання звернень, визнання доказами фактичних даних тощо. До документальних підстав включено наявність документів, оформлених відповідно до встановлених вимог. Перш за все це протокол про адміністративне правопорушення і постанова по справі про адміністративне правопорушення. Крім цього, до них належать акти, довідки, звернення, облікові документи тощо. [40, с. 66-67].

В той же час існує позиція деяких науковців, що за змістом підстави адміністративної відповідальності можна поділити на три види: а) матеріально-правові, що закріплюють загальні питання адміністративної відповідальності; б) адміністративно-процесуальні, що закріплюють провадження у справах про адміністративні правопорушення; в) організаційні, що закріплюють порядок створення, правове становище, підвідомчість суб'єктів адміністративної юрисдикції. Однак, зазначена

позиція не знайшла широкої підтримки в науковому середовищі, але має право на своє існування.

Нормативна підстава – це система норм, що закріплюють склади адміністративних проступків, систему адміністративних стягнень; коло суб'єктів, наділених правом застосовувати адміністративні стягнення і процедуру притягнення до адміністративної відповідальності. Поява в Кодексі про адміністративні правопорушення нової глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», що нараховує на сьогодні 9 статей, які встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь є нормативною підставою адміністративної відповідальності.

Норми, що встановлюють адміністративну відповідальність зосереджені в різних кодексах і нормативних актах. Основним джерелом з них є Кодекс України про адміністративні правопорушення, проте відсутність нормативно-правових актів взагалі виключає адміністративну відповідальність. Це і є першою умовою існування адміністративної відповідальності — це її нормативні підстави. Відсутність нормативних підстав виключає будь-яку протиправність, наявність самого складу правопорушення. Як зазначає Є.В. Додін, "...для застосування санкції необхідна норма права, яка повинна визначити юридичну значимість цього життєвого випадку. Це правова норма, а з нею і акт, який її містить, виступає як юридична (нормативна) підстава адміністративної відповідальності" [41, с. 79].

Відповідно до ст. 92 Конституції України, діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України. Основним нормативним актом, що встановлює адміністративну відповідальність є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до ст.1, є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних

інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [42]. Тому єдиним на сьогодні джерелом, що встановлює адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, є Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Правовою підставою для застосування адміністративної відповідальності слугує юридичний факт скоєння адміністративного проступку, тобто наявність у діях правопорушника складу адміністративного делікту. Аналізуючи адміністративні проступки взагалі, науковці пропонують розуміти під ними протиправні, винні (навмисні або необережні) з невеликим ступенем суспільної небезпеки діяння (дії чи бездіяльності), що посягають на права і свободи громадян, права і законні інтереси юридичних осіб, власність, громадський порядок і громадську безпеку, встановлений порядок діяльності державних органів та установ. Визначити специфічні риси адміністративного правопорушення, що відрізняють його від інших порушень публічних інтересів, можна за допомогою дослідження його структури [43].

Діючий Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює адміністративну відповідальність за наступні види правопорушень, що пов'язані з корупцією та є нормативною підставою для притягнення правопорушників до відповідальності:

- 1) стаття 172⁻⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- 2) стаття 172⁻⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- 3) стаття 172⁻⁶. Порушення вимог фінансового контролю;

- 4) стаття 172⁻⁷. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- 5) стаття 172⁻⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень;
- 6) стаття 172⁻⁸⁻¹. Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- 7) стаття 172⁻⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції;
- 8) стаття 172⁻⁹⁻¹. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням;
- 9) стаття 172⁻⁹⁻². Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Аналіз вищезазначених юридичних складів правопорушень, що пов'язані з корупцією засвідчує, що в переважній більшості їх скоєння передбачає наявність посягання на норми фінансового, трудового, податкового, банківського та інших галузей законодавства, тобто притягнення правопорушника до відповідальності можливе за умови наявності не тільки адміністративно-правової норми, а й посяганням на інші, що містяться в законодавчих актах інших галузей права.

Однак, одних нормативних підстав ще не достатньо для виникнення адміністративної відповідальності, оскільки необхідна наявність ряду юридичних фактів, які є результатом діяльності суб'єктів правовідносин: державних органів та винного у правопорушенні. З боку винного в правопорушенні юридичним фактом, який спроможний спричинити виникнення для нього негативних наслідків буде наявність в його діях складу правопорушення. Тобто, другою умовою існування адміністративної відповідальності є її фактичні підстави – адміністративний проступок. Фактичну підставу адміністративної відповідальності становить адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 9 КУпАП,

адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яку передбачено адміністративну відповідальність [42]. Тобто, адміністративне правопорушення (проступок) – це перш за все діяння, поведінка, вчинок людей, це акт зовнішнього вираження ставлення особи до реальної дійсності, інших людей, держави, суспільства.

Проте, головною підставою притягнення особи до відповідальності є вчинення нею адміністративного проступку, який має відповідні ознаки та включає необхідні складові елементи. Поряд із цим, М.І. Козюбра акцентує на тому, що фактичною підставою юридичної відповідальності є правопорушення за наявності всіх ознак, які утворюють його склад, що виступають у нерозривній єдності. Водночас підставою юридичної відповідальності є також наявність трьох складових: нормативної, фактичної та процесуальної. Нормативна підстава передбачає наявність норм права, що зумовлюють можливість притягнення особи до юридичної відповідальності. Незважаючи на плюралізм підходів до праворозуміння та способів існування правових норм, нормативна підстава може бути відображена тільки в законі, так само як і ознаки діяння, яке є правопорушенням. Така позиція обумовлюється тим, що закон є актом вищої юридичної сили порівняно з іншими нормативно-правовими актами [44, с. 302-303]. Щодо цього у конституційних положеннях чітко закріплено, що виключно законами України встановлюються діяння, які є адміністративними правопорушеннями та відповідальність за них.

Фактичною підставою для настання відповідальності є діяння конкретного суб'єкта суспільних правових відносин, яке не відповідає диспозиції правової норми, яка охороняється відповідною санкцією, тобто вчинення делікту. З моменту вчинення проступку у правопорушника виникає обов'язок зазнати мір правової відповідальності, які передбачені санкцією порушеної норми, і понести несприятливі наслідки, а у владного

суб'єкта з'являється право і обов'язок застосувати відповідне адміністративне стягнення [45, с. 19-20]. Вони є мірою відповідальності і застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами.

Наявність факту проступку, з яким пов'язується виникнення охоронних правовідносин, у межах якого реалізується адміністративна відповідальність, становить фактичну підставу. Керівною вимогою у цьому випадку є необхідність виявлення порушення закону, адже значна кількість деліктів залишаються прихованими. Безпосередньо наявність факту правопорушення встановлюється в суді або в процесі діяльності інших компетентних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Зрештою, процесуальна підстава передбачає наявність правозастосовного акта компетентного органу або службової (посадової особи), яким встановлюється вид і міра адміністративної відповідальності, тобто обсяг та форма заходів державно-правового примусу. У процесі офіційного встановлення факту правопорушення можуть бути виявлені обставини, які законодавець визначив як підстави, коли юридична відповідальність при формальній наявності складу правопорушення виключається [44, с. 303].

Правопорушення виступає як фактична підстава юридичної відповідальності, а, отже, і підстава для порушення справи про адміністративне правопорушення. Не є правопорушеннями і, відповідно, не можуть бути підставами адміністративної відповідальності та порушення справи про адміністративне правопорушення діяння, які зовні хоча й подібні до правопорушень, проте не є ними. До них ми відносимо злочини, тобто суспільно-небезпечні, винні, протиправні діяння, які є підставою не адміністративної, а кримінальної відповідальності. Якщо ж розглядати норми адміністративного права, то не є правопорушеннями діяння, вчинені в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожує

державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами, і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода (ст. 18 КУпАП), або в стані необхідної оборони, тобто під час захисту державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони (ст. 19 КУпАП). Окремі науковці до таких винятків відносять також інститут малозначущості. Ми ж дотримуємося думки, що малозначущість правопорушення не скасовує факту вчиненої протиправної, винної дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Факт правопорушення зафіксовано, тільки його протиправний рівень настільки мінімальний, що правопорушника звільняють від адміністративної відповідальності, обмежуючись усним попередженням. Якщо ж виходити з того, що малозначущість скасовує сам факт вчиненого правопорушення, оскільки адміністративна відповідальність не настає, то в такому разі не є правопорушеннями ті діяння, провадження по яких були закриті у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності, оскільки адміністративна відповідальність по них також не настає. Але, як ми розуміємо, дана позиція є хибною [46, с. 68-69].

Факт корупційного правопорушення в діяльності суб'єкта відповідальності має місце, якщо відповідний посадовець свідомо не дотримується правил виконання своїх повноважень, беручи на себе ризики відповідальності у випадку виявлення цих правопорушень, при цьому характерною ознакою такого діяння є те, що воно вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не

передбачені законом блага, всупереч інтересам публічної служби й обсягу прав, своїх повноважень.

Підсумовуючи, зазначимо, що говорячи про підстави притягнення до адміністративної відповідальності, беззаперечно виділяються юридичні і фактичні підстави. До юридичних підстав належать приписи норм права, що встановлюють той чи інший вид юридичної відповідальності. Фактичною підставою є факт вчинення адміністративного правопорушення. У цьому виявляється тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість адміністративного правопорушення та адміністративної відповідальності: з одного боку, без правопорушення немає адміністративної відповідальності, а з іншого - підставою адміністративної відповідальності виступає правопорушення. З огляду на це поняття «адміністративне правопорушення» і «адміністративна відповідальність» існують як взаємопов'язані правові категорії. Під адміністративним правопорушенням слід розуміти суспільно шкідливу, протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, посягання на права, свободи та безпеки громадян, власність, встановлений порядок управління, за яке законодавством передбачена адміністративна відповідальність [46, с. 70-71].

Проте, на практиці не завжди зазначені підстави можуть співпадати між собою. Так, якщо посадова особа вчиняє адміністративний проступок, пов'язаний з корупцією, який має усі передбачені законодавством ознаки (протиправність, винність, адміністративну караність, суспільну шкідливість) — фактичні підстави адміністративної відповідальності, зазначене діяння підпадає під ознаки конкретної норми права, та якщо є підстави для застосування заходів процесуального характеру для припинення протиправної поведінки (тобто, процесуальні), то притягнути цих правопорушників до адміністративної відповідальності не уявляється можливим, оскільки обов'язково слід визначити коло його службових повноважень та встановити його належність за суб'єктним складом цього правопорушення. Тому в цих випадках є факт скоєння адміністративного

правопорушення, пов'язаного з корупцією, тобто нормативна підстава притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності, проте відсутній юридичний склад правопорушення, оскільки ця особа не є суб'єктом цього адміністративного правопорушення.

Проте, якщо правопорушення вчинено, це ще не означає, що відповідальність вже настала або обов'язково настане. Потрібна зворотна негативна для правопорушника реакція з боку відповідних органів і посадових осіб, пов'язана з його виявленням та покаранням. Це третя процесуальна підстава адміністративної відповідальності, тобто акт компетентного органу про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретний адміністративний проступок на конкретну винну особу.

Процесуальною підставою настання адміністративної відповідальності є видання акту правозастосування, при цьому необхідно конкретизувати, що процесуальною складовою є не лише акт щодо накладення певного адміністративного стягнення, але й інші процесуальні документи, оскільки для провадження у справах про адміністративні проступки відіграє важливу роль не тільки складений протокол про адміністративне правопорушення. У низці правопорушень складення цього документу вже є доконаним фактом доведення провини особи, в інших випадках – проміжним етапом наміру відповідної компетентної адміністративно-юрисдикційної інстанції застосувати конкретні адміністративні стягнення. Отже, проступок є нормативним і фактичним підґрунтям притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, проте відсутність процесуальної складової нівелює реалізацію названих елементів та унеможлиблює накладення адміністративного стягнення. Підставами можуть стати порушення строків накладення адміністративного стягнення, неправильна або неповна кваліфікація, відсутність належних доказів, порушення процесуальних прав учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Виходячи із вищенаведеного, адміністративна відповідальність настає в результаті наявності зазначених підстав — її нормативної основи, складу правопорушення і актів правозастосування. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Сукупність цих трьох підстав і складають єдину підставу адміністративної відповідальності.

Таким чином, адміністративна відповідальність це, перш за все, результат взаємодії зазначених підстав — її нормативної основи, складу правопорушення і актів про її застосування. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності. Тому твердження, що кожна з цих підстав може бути єдиною для притягнення особи до відповідальності, на наш погляд, не зовсім є правильною, оскільки тільки сукупність цих трьох підстав і складають єдину підставу адміністративної відповідальності.

Слід також визначити, що адміністративне правопорушення – це перш за все діяння, поведінка, вчинок людей, це акт зовнішнього вираження ставлення особи до реальної дійсності, інших людей, держави, суспільства. Враховуючи суб'єктний склад адміністративної відповідальності можна виділити наступні її види: а) загальна адміністративна відповідальність; б) спеціальна адміністративна відповідальність, яка включає в себе відповідальність спеціальних суб'єктів, тобто осіб, які мають спеціальні права та обов'язки, статус тощо. Безумовно, найбільш небезпечним різновидом проступків, суб'єктами яких є фізичні особи, є проступки які вчиняються посадовими особами, що пояснюється особливим правовим статусом цієї категорії осіб, який характеризується наявністю публічно-владних повноважень, при цьому безпосереднім порушником може бути не сама посадова особа, а інші, зокрема, підлеглі їй особи. Отже, будь-яке правопорушення вчинене посадовою особою представляє більшу суспільну шкідливість ніж правопорушення, вчинені іншими особами, оскільки в першому випадку наноситься шкода авторитету держави.

У контексті зазначеного, на нашу думку, більш доречним виглядає твердження О.В. Кузьменко, що в адміністративній науці прийнято виділяти три підстави відповідальності: нормативну, фактичну та процесуальну. Нормативна підстава – система норм, що закріплюють склади проступків; систему адміністративних стягнень; коло суб'єктів, наділених правом застосовувати такі стягнення й процедуру притягнення до адміністративної відповідальності. Фактичною підставою є вчинене правопорушення. Процесуальною підставою є акт компетентного органу про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретний проступок. Для настання адміністративної відповідальності необхідно, щоб були реалізовані у сукупності всі три підстави у визначеній послідовності [47, с. 6].

Досить критично до низки наукових положень щодо підстав адміністративної відповідальності підходить Н.М. Батанова. На наш погляд, автором доречно наголошено, що розробка теорії складу правопорушення дозволила деяким авторам стверджувати, що підставою відповідальності є вчинений проступок, а не його теоретична конструкція «склад правопорушення». Кожне правопорушення має окрім юридичної, ще й фактичну підставу. Також окремі вчені пов'язують момент виникнення юридичної відповідальності з моментом ухвалення відповідного рішення компетентним органом або з моментом пред'явлення обвинувачення і винесення обвинувального вироку, або навіть з моментом вступу їх в законну силу, при цьому ототожнюючи підстави для застосування покарання та підстави виникнення юридичної відповідальності, які є різними поняттями [45, с. 21-22].

Таким чином, адміністративна відповідальність відіграє важливу роль на сучасному етапі становлення та розбудови правової держави, адже адміністративні правопорушення є найбільш численним видом проступків. Особливу небезпеку становлять правопорушення, що пов'язані із корупцією. Слід виділити три підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: фактичну,

нормативну та процесуальну. Досягнуті в цьому напрямку науково-теоретичні обґрунтування, правове регулювання і практична діяльність уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції вимагають подальшої комплексної теоретичної розробки вказаної проблеми, зокрема в частині дослідження підстав настання адміністративної відповідальності за скоєння корупційних правопорушень.

Висновки до розділу 1

1. В науковій літературі пропонуються різні визначення поняття адміністративної відповідальності, аналіз яких дозволив зробити такі висновки що всі наявні дефініції адміністративної відповідальності в науковій літературі наразі мають дослідницький характер та одностайної точки зору не має, проте до найбільш поширених підходів належить розгляд зазначеної дефініції як: 1) адміністративна відповідальність розглядається як: діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; 2) адміністративна відповідальність є застосуванням до правопорушника заходів примусового характеру; 3) адміністративну відповідальність розглядають як встановлення певних обмежень за вчинення адміністративних правопорушень.

2. Визначено, що до особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією слід відносити: має публічний державно-обов'язковий характер; правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди; це один із галузевих різновидів адміністративної відповідальності, що настає за адміністративні проступки, що пов'язані з корупцією; є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів, які реалізують антикорупційну політику, на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння; є одним із видів державного примусу, що полягає у застосуванні встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної статті; фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), що пов'язаний з корупцією; нормативною підставою настання адміністративної відповідальності є ст.ст. 172-4 – 172-9-2 КУпАП, що містяться у главі 13-А цього Кодексу; суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування та посадові особи

підприємств, установ та організацій; реалізується у визначених процесуальних формах, які мають певні відмінності в порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень, встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності; на правопорушників антикорупційного законодавства можуть накладатися такі види стягнень, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; при повторюваності порушень більше одного разу протягом року застосовуються більш суворі адміністративні стягнення; адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, характеризується свідомим порушенням або недодержанням обов'язкових правил, визначених для посадових осіб підприємств, установ та організацій.

3. Зазначено, що реальна адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією настає за наявності трьох підстав: нормативної (правової), складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної, скоєння правопорушення; процесуальної, тобто винесення правозастосовного, юрисдикційного акту. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Сукупність цих трьох підстав і складають єдину підставу адміністративної відповідальності.

5. Доведено, що адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією передбачає наявність посягання на норми фінансового, трудового, податкового, банківського та інших галузей законодавства, тобто притягнення правопорушника до відповідальності можливе за умови наявності не тільки адміністративно-правової норми, а й посяганням на інші, що містяться в законодавчих актах інших галузей права.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ, ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

2.1. Адміністративні корупційні правопорушення: поняття , сутність та особливості

У сучасній Україні корупція є однією із основних проблем, що заважає повноцінному соціально-економічному розвитку держави, підриває довіру до інститутів публічної влади, не знаходять позитивної оцінки та необхідної підтримки у суспільстві на різних рівнях органів державної влади та місцевого самоврядування.

Зазначений вид правопорушень через систематичні посягання на повсякденний порядок діяльності органів публічного управління становить суттєву загрозу різноплановим суспільним відносинам, який формується, зокрема, через адміністративно-правові приписи, заборони та обмеження і через який здебільшого забезпечується стабільне існування держави. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, які певною мірою висвітлюють проблеми протидії корупційним правопорушенням, нами виявлено потребу у дослідженні питань протидії їм заходами адміністративної відповідальності, що становлять собою вагомий чинник у вирішенні проблеми щодо боротьби з цим негативним явищем.

Проблема адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, не нова в науці адміністративного права. Її дослідженню присвятила свої праці низка вітчизняних вчених, зокрема, В.Б. Авер'янов, Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В. М. Гаращук, Д.Г. Заброта, В.А. Завгородній, О.Г. Кальман, О.В. Клок, М.І. Мельник, В.Я. Настюк, С.В. Петков, А.О.

Селіванов, В.М. Соловйов, В.Я. Тацій, О.В. Терещук, І.С. Чаукін та інші вчені-адміністративісти.

На сьогодні в Україні проблеми формування та реалізації антикорупційної політики є одним з найактуальніших, оскільки масштаби поширення корупції становлять реальну загрозу демократичному розвитку суспільства. Протидія та запобігання корупційним правопорушенням є предметом пильної уваги новостворених державних інститутів держави, в той же час, не залишають поза увагою ці негативні прояви і громадські організації, засоби масової інформації, а також пересічні громадяни. В цьому напрямку, держава зробила чимало кроків, проте реальний стан речей свідчить про недостатні зусилля з боку державних інституцій у боротьбі з корупційними правопорушеннями.

Одними з перших кроків держави було не оновлення антикорупційного законодавства, а прийняття нового, що повинно стати важливим інструментом у протидії корупції. Так, прийняття низки законодавчих актів, починаючи з 2014 року, спрямованих на боротьбу із корупцією, зумовило й появу в Кодексі про адміністративні правопорушення нової глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», що нараховує на сьогодні 9 статей, які встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь. Проте різноманітність поглядів на поняття «корупції» обумовлює й багатоаспектність дослідження з точки зору адміністративного законодавства.

Досліджуючи питання адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією слід відштовхуватись від законодавчого поняття адміністративного правопорушення (проступку), що міститься у ч.1 ст.9 КУпАП та крокуючи від загального до конкретного спробуємо визначити особливості правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Враховуючи законодавче визначення адміністративного правопорушення традиційно до його ознак належать наступні:

- це діяння, тобто дія чи бездіяльність, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей. Дія – це активне невиконання обов'язків, законних вимог, а також порушення заборони. Бездіяльність – це пасивне невиконання обов'язків.

- протиправність, що передбачає посягання на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом, які можуть належати не тільки до адміністративного права, але й до інших галузей права. Крім адміністративного, можуть бути норми конституційного, фінансового, цивільного, трудового та інших галузей права.

- винність визначає, що діяння скоєне умисно або з необережності. Наявність вини – обов'язкова ознака адміністративного правопорушення, відсутність вини виключає визнання дії адміністративним правопорушенням, у тому числі за його формальної протиправності.

Проте, перелік цих ознак не є вичерпним, деякі наковці виокремлюють й інші ознаки, що характеризують адміністративне правопорушення. Однак, в розрізі досліджуємого питання та беручи за основу зазначені положення спробуємо визначити особливості адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією.

Наразі серед науковців, які займаються вивченням корупції, не існує однозначної точки зору щодо термінологічного визначення адміністративне корупційне правопорушення та адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією.

Проаналізувавши напрацювання дослідників в антикорупційній галузі, наведемо власне розуміння правової конструкції «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». Наголосимо, що її визначення можна навести в широкому й вузькому значенні, оскільки багатоохопленість адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією унеможливорює формування одностайного бачення цього явища. У той же час лише його безпосереднє широке й загальне уявлення і спроби тлумачення, так би мовити, «взагалі по загалюм» можуть призвести до констатації науковцями

факту наявності адміністративного корупційного правопорушення, що аж ніяк не вирішує проблеми його існування. Пропонуємо розмежовувати це явище в широкому й вузькому розумінні: у широкому – як безпосередньо винна, протиправна поведінка суб'єкта, яка посягає на встановлений порядок управління й за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність; у вузькому – як діяння особи з деформаційним станом правосвідомості, діяльність якої пов'язана зі сферою державного управління, шляхом реалізації нею дій або, навпаки, бездіяльності, що пов'язано з використанням особою свого службового становища під час проходження нею державної служби. Мета таких діянь – корисливі мотиви. Ця пропозиція щодо трактування категорії поняття «корупційне правопорушення» була наведена нами в ракурсі проблематики визначення цього явища в Україні [52, с. 112-113].

В даній роботі не вдаючись до термінологічного різноманіття цих двох дефініцій нами наголошується на тому, що вони мають єдине підґрунтя – це, по-перше, є адміністративними правопорушеннями, та, по-друге за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність. На підтвердження цієї позиції звернемося до тих ознак, які характеризують його як адміністративне правопорушення.

Кодекс про адміністративні правопорушення як один із основних актів, в якому містяться переважна більшість адміністративних деліктів надає уніфіковане визначення поняттю «адміністративне правопорушення», яке й поширюється й на адміністративні корупційні правопорушення. Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення під адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [42].

У цьому визначенні названо три характерні ознаки правопорушення (проступку): протиправність, винність та адміністративна караність. У теорії адміністративного права крім цих трьох ознак визнається ще й суспільна шкідливість (суспільна небезпечність, антигромадська спрямованість).

Проте, на думку авторів навчального посібника «Адміністративне право» визначення адміністративного правопорушення (проступку) містить обов'язкові ознаки протиправного діяння, яке може бути кваліфіковане як адміністративний проступок:

- протиправність (те, що суперечить праву. За загальним правилом, для приватних осіб дозволено те, що не заборонено законом, а тому, коли говориться про протиправність діяння, йдеться про порушення певної норми права);

- наявність вини (суб'єктивний чинник правопорушення, що вказує на внутрішнє сприйняття правопорушником власного положення про притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб);

- форма дії (активна поведінка) чи бездіяльності (пасивна поведінка, відсутність дії). Загальною назвою може бути «діяння»; посягання на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління.

Перелік означених загальних об'єктів, на які можуть посягати протиправні діяння, не є вичерпним, він переважно встановлює напрямки, в яких правовідносини охороняються адміністративно-деліктним законодавством; наявність у законі прямої вказівки на адміністративну відповідальність за конкретне діяння [53, с. 285-286].

Крім того, представники харківської юридичної науки відзначають, що адміністративне правопорушення (проступок) характеризується низкою ознак. Це передусім діяння, поведінка, вчинок людини, дія чи бездіяльність, а також акт зовнішнього вияву ставлення особи до реальної діяльності інших людей, суспільства, держави. Закону непідвладні переконання, думки людей, якщо вони не знайшли зовнішнього вияву. Діяння визнається

адміністративним правопорушенням за наявності чотирьох ознак: суспільної шкідливості, протиправності, вини та адміністративної караності.

Протиправність означає, що дію чи бездіяльність прямо заборонено адміністративно-правовими нормами. Ознака протиправності вказує також на неприпустимість аналогії закону, що сприяє зміцненню законності, виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності за діяння, не передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

Адміністративним правопорушенням (проступком) може бути тільки винне діяння. Вина полягає у психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною. Ступінь вини враховується при накладенні адміністративного стягнення, при звільненні від адміністративної відповідальності чи передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд трудовому колективу або громадській організації.

Адміністративна караність свідчить, що адміністративним проступком визнається лише таке протиправне, винне діяння, за яке законодавством передбачено застосування адміністративних стягнень. Реалізація адміністративного стягнення не завжди супроводжує адміністративний проступок, але можливість застосування стягнення становить його обов'язкову властивість [54, с. 171-172].

Виходячи із наведеного, можна виокремити ряд ознак, які характерні для адміністративних правопорушень (проступків), які, як правило, в юридичній літературі зводять до наступних: протиправність, винність, адміністративна караність, діяння, суспільна шкідливість (небезпечність), в результаті здійснення якої мають місце порушення громадського порядку, відносин власності, прав і свобод громадян, а також наявного порядку управління.

Підтримуючи останню позицію, слід більш детально зупинитися на цих ознаках.

Протиправність. Існують два основних підходи до визначення змісту протиправності адміністративного правопорушення:

- протиправність означає, що діяння полягає в порушенні приписів правових норм, за що встановлена юридична відповідальність;
- протиправність полягає в забороні вчинення певних діянь шляхом установлення за них юридичної відповідальності [55, с.105].

Винність, тобто це свідомий вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає в психічному ставленні суб'єкта до протиправного діяння і його негативним наслідкам та може бути умисною або з необережністю. Якщо в діянні відсутня вина, то воно не є правопорушенням. Суб'єктивна сторона знаходить свій прояв виключно у формі прямого умислу. Іншими словами, особа, яка їх учинила, усвідомлювала протиправний характер своїх дій чи бездіяльності, передбачала шкідливі наслідки і знала про їх настання. Особливу увагу звернемо на той факт, що жодне адміністративне корупційне правопорушення не вчиняється з необережності

Адміністративна караність проступку як ознака полягає в тому, що за його вчинення, особа повинна нести лише адміністративну відповідальність. Наслідком вчинення проступку повинна бути негативна реакція з боку державних органів у вигляді застосування до винної особи стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Слід також зазначити, що адміністративна караність означає можливість накладення адміністративного стягнення, реально ж воно може і не застосовуватися, коли, наприклад, особа, яка учинила адміністративне правопорушення, звільняється від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів справи на розгляд громадськості або в силу малозначимості справа припиняється та оголошується правопорушнику усне зауваження (ст.ст. 21, 22 КУпАП).

Об'єктом посягання будь-яких адміністративних правопорушень визнаються суспільні відносини, на які посягає правопорушник. Якщо проаналізувати надане законодавцем визначення адміністративного

правопорушення (проступку), що міститься у ст.9 КУпАП, то можна зробити висновок, що об'єктом посягання всіх адміністративних правопорушень може виступати громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління.

Однак, аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, а їх всього дев'ять, засвідчує, що законодавець дещо звужив об'єкт посягання адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», де наводиться таке формулювання: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [56].

У зв'язку із вищенаведеним, слід констатувати, що ті об'єкти посягання, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять ті суспільні відносини, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Однак, на наш погляд, перерахування всіх об'єктів посягання у законодавчому визначенні адміністративних правопорушень може й не дати бажаного результату, оскільки розвиток суспільних відносин може призвести й до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

Крім того, зауважимо, що в середовищі українських учених-правознавців та практиків не вироблено чіткого визначення поняття корупції. Основні підходи щодо розуміння корупції можна звести до таких: корупцію розуміють як підкуп-продажність державних службовців;

корупцію розглядають як зловживання владою або посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів або в інтересах інших осіб; корупцію розуміють як використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб [57, с. 7].

Суспільна шкідливість (небезпечність) дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіянням шкоди або створенням небезпеки об'єктам адміністративно-правової охорони, які передбачені у ст. 9 КУпАП. Проаналізувавши всі юридичні склади адміністративних правопорушень, що містяться у главі 13-А КУпАП, можемо дійти висновку, що кожен з них передбачає наявність свідомої вольової активної поведінки правопорушника, тобто зазначені діяння вчиняються у формі дії.

В українській адміністративно-правовій концепції виникає три варіанти вирішення проблеми співвідношення шкідливості та суспільної небезпеки як ознак адміністративного проступку. Перший погляд (Л.В. Коваль) полягає в тому, що поняття «суспільна небезпека» є загальним. Характеристики загального – це ступінь і кількість. Ступінь визначається питомою вагою шкоди. Кількість визначається повторністю та рецидивом. Другий погляд (І.П. Голосніченко) полягає в тому, що загальним є поняття «шкідливість». Зростання або зниження питомої ваги шкідливості утворює відповідну ступень суспільної небезпеки. Третій погляд (Є.В. Додін) полягає в тому, що поняття «суспільна небезпека» є загальним. Характеристики загального – це характер, що має якісний зміст, і ступінь, що має кількісний зміст. Зростання або зниження питомої ваги кількісних показників, відповідно до законів діалектики, впливає на якісний зміст, тобто на характер. Отже, незважаючи на тривалість дискусії щодо проблеми суспільної небезпеки адміністративних правопорушень, можна констатувати спільність поглядів її учасників у визнанні негативного характеру усіх правопорушень. Негативна ж оцінка не може полягати в чомусь іншому, крім шкоди та суспільної небезпеки [58].

Першоосновою будь-якого проступку є його ознаки та юридичний склад, які й вирізняють адміністративне правопорушення від інших діянь, що не носять характер протиправних. Такі ознаки безпосередньо визначені у дефініції проступку, що закріплено у відповідних положеннях КУпАП, у тому числі:

а) вчинення фізичною особою протиправної дії чи бездіяльності – невиконання чи порушення приписів або заборон, встановлених нормами адміністративного законодавства;

б) вчинення умисної або необережної дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок публічного управління, зокрема проступок визнається вчиненим умисно, коли правопорушник усвідомлював протиправний характер свого діяння, передбачав шкідливі наслідки і бажав їх або свідомо допускав настання цих наслідків, тоді як необережність в таких діяннях характеризується передбаченням можливості настання шкідливих наслідків, але відповідна особа легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити;

в) передбачення положеннями адміністративного законодавства застосування до винної особи чи групи осіб адміністративної відповідальності за протиправну дію чи бездіяльність – будь-яка людина, яка вчинила проступок має понести тягар негативної реакції публічної влади, що реалізується у накладенні певних адміністративних стягнень.

Використовуючи онтологію та гносеологію права як методи дослідження адміністративно-деліктного середовища, у своєму дисертаційному дослідженні В.К. Колпаков розмежовує онтологічні і гносеологічні ознаки делікту. На переконання науковця наведений нами перелік відноситься до сфери адміністративно-правової онтології, зважаючи на те, що вітчизняний законодавець ставить за мету з допомогою юридичної техніки шляхом переліку найбільш характерних ознак як можна точніше

описати факт, реальне явище буття з уникненням суб'єктивних факторів. Гносеологічні ознаки виводяться шляхом дослідження відповідних ознак з допомогою науково обґрунтованих методів і опису отриманих результатів [59, с. 156].

У наступних працях цей автор розвинув теорію щодо ознак і складу проступку, однак вибрав інший підхід у питаннях термінології без врахування положень онтології та гносеології права. Так, ознаки наведені в ст. 9 КУпАП є апостеріорними або емпіричними, тоді як ознаки, які містить поняття «склад адміністративного проступку», є апріорними або теоретичними. Співвідношення наведеного полягає у тому, що знання, які попередньо були одержані досвідним шляхом, у подальшому передують досвідові, організують і спрямовують його. Вони є інструментом, який слугує для набуття і формування нових знань теоретичного рівня. Ці ознаки фіксуються у законі як результат узагальнення історичного досвіду щодо детермінації небажаних для суспільства діянь. Їхнє нормативне закріплення є орієнтиром для попередньої кваліфікації адміністративного правопорушення [40, с. 24-25].

Адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, безумовно, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують усталений порядок в державі. Зазначеному виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте мають певні особливості.

Виходячи із вищенаведеного стверджуємо, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це різновид адміністративного правопорушення, тобто протиправні, винні дії, що містять ознаки корупції та за які законом передбачено адміністративну відповідальність.

На наш погляд, ознаками адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією слід вважати:

По-перше, це суспільна шкідливість, що полягає в заподіянні шкоди інтересам і безпеці держави. На нашу думку, не виправданими є спроби виділити корупційні правопорушення в окрему групу правопорушень, не пов'язаних з адміністративними. Так, на думку А.І. Редьки, на відміну від адміністративних правопорушень, корупційні правопорушення завжди є суспільно небезпечними, оскільки вони спричиняють шкоду (або створюють загрозу її спричинення) державі й суспільству, а саме встановленому порядку виконання функцій держави уповноваженими на це особами [64, с. 155]. Така точка зору не може задовольнити з принципових позицій, це обумовлено цілою низкою обставин. По-перше, як зазначає М.І. Мельник [65, с. 218] певна частина корупційних правопорушень, є адміністративними, а тому встановлювати відмінність між ними та іншими «адміністративними правопорушеннями» є некоректним з юридичної точки зору. По-друге, за загальним правилом, як вже зазначалося вище, питання про суспільну небезпечність не повинно пов'язуватися з адміністративними правопорушеннями як явищем: необхідною ознакою цього різновиду протиправних проявів в суспільстві є його суспільна шкідливість, а отже наділення адміністративних правопорушень, в тому числі корупційних, ознаками суспільної небезпечності не є досить правильним.

По-друге, це вчинення активних дій із корисливою метою цілями, а саме отримання неправомірної вигоди як майнового та немайнового характеру. Наявність корисливої мети як елементу суб'єктивної сторони передбачає використання суб'єктом управління з власної зацікавленості своїх владних повноважень усупереч інтересам держави. Наголошуємо на тому, що така вигода отримується суб'єктом всупереч норм закону за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Крім того, під час скоєння правопорушень, пов'язаних з корупцією слід звернути увагу на ще один елемент юридичного складу як мотив вчинення правопорушення, що полягає, в переважній більшості, у особистій заінтересованості, прагненні отримати вигоду немайнового характеру або ж

взаємну послугу, заручитися підтримкою у вирішенні якого-небудь питання тощо.

Третьою визначальною ознакою зазначених правопорушень є те, що діяння правопорушників здійснюються шляхом недотримання вимог нормативно-правових актів, у яких визначено коло прав та обов'язків особи на тій чи іншій посаді. Факт корупції в діяльності суб'єкта відповідальності за такі порушення матиме місце, якщо відповідний посадовець свідомо не дотримується порядку (правил) виконання своїх повноважень, беручи на себе ризики відповідальності у випадку виявлення цих правопорушень. При цьому характерною ознакою такого діяння (або бездіяльності) є те, що воно вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом блага, всупереч інтересам служби й обсягу прав, своєї компетенції та повноважень. Н. Янюк чітко називає суб'єктний склад таких діянь, включаючи до нього тільки осіб, наділених публічною владою в силу виконуваного ними доручення з боку держави, які займають політичні посади й посади публічної служби (державної служби і служби в органах місцевого самоврядування) [66, с. 141]. Практична реалізація цього твердження можлива, тільки якщо публічний характер служби визначатиметься загальнодержавним інтересом, що у свою чергу, забезпечуватиме реалізацію завдань і функцій держави в межах відповідних нормативно-правових актів, однак чинним законодавством передбачена адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією й інших суб'єктів публічного права, хоча переважна більшість їх скоюється державними службовцями або службовцями органів місцевого самоврядування

У процесі вивчення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією ми виявили ситуацією, коли значна кількість сучасних науковців (зокрема, О. В. Длугопольський та А. Ю. Жуковська) схиляючись до визначення корупції, яке наведено ООН, обов'язковою ознакою називають факт як порушення посадових інструкцій, так і їх не

порушення [67, с. 230]. Проте зазначена позиція є достатньо суперечливою, оскільки нами наголошується, що факт використання посадового становища або порушення вимог проходження державної служби не можуть вважатися як такі, що закріплені в посадовій інструкції.

Наступною ознакою ми виділяємо факт діяння, пов'язаного з використанням посадових повноважень всупереч інтересам публічної служби, що не стосується виконання особою своїх посадових обов'язків, а безпосередньо пов'язано з фактом зловживання ними. Це відповідає нормам ст. 19 Конституції України, згідно із якою органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією й законами України.

І нарешті, остання ознака адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією полягає в тому, що всі вони характеризуються наявністю вини у формі прямого умислу, оскільки попередньо ми встановили наявність корисливої мети, тому зазначені правопорушення не можуть скоюватися із необережності.

2.2 Характеристика юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

В загальному розумінні юридичний склад адміністративного правопорушення – це ті елементи, з яких складається саме правопорушення, його структура, результат системного аналізу правопорушення. Зазначимо, що «адміністративне правопорушення» і «склад адміністративного правопорушення» – це взаємопов'язані, але не тотожні поняття, оскільки співвідносяться між собою як явище та юридичне поняття про нього. Таким явищем, конкретним діянням, вчиненим у відповідній обстановці, часі та

місці, скоєне відповідними способами та засобами є правопорушення, а склад правопорушення об'єднує найбільш істотні, типові та універсальні його ознаки.

Вчення про склад адміністративного правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне значення, що обумовлене перш за все визначенню ознак протиправного діяння, розмежуванню з іншими видами правопорушень та застосуванню відповідних заходів відповідальності до винних осіб, по-друге, визначити правильну адміністративно-правову кваліфікацію правопорушень і нарешті по-третє, сприяє правильному застосуванню законів та визначенню сталої юридичної практики його застосування. Юридичний склад – це тільки опис передбачуваного чи можливого діяння, для якого використовуються лише юридично значущі ознаки, які характеризують діяння, як адміністративне правопорушення. Тобто склад адміністративного правопорушення становить собою сукупність основних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Теоретиками права сформульований висновок про те, що головна роль складу правопорушення полягає у розмежуванні правомірного діяння та протиправного. При цьому формується правова культура та система знань стосовно того, що саме перебуває під охороною закону (об'єкт), які дії можуть завдати шкоди іншим учасникам (об'єктивна сторона), хто саме може відповідати за такі дії (суб'єкт) та яким при цьому повинен бути психічний стан особи (суб'єктивна сторона) [68, с. 9].

Традиційно структура юридичного складу адміністративного правопорушення представлена сукупністю чотирьох елементів, до яких відносяться: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Відтак, структура юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, також доцільно розглядати за сукупністю зазначених елементів, кожний з яких потребує загальної характеристики,

проте більш детальніший їх аналіз буде проведений у наступному підрозділі.

Однак, теорія держави і права як наука наголошує на відсутність єдиного наукового підходу до визначень багатьох юридичних понять. На перший погляд, така ситуація може свідчити про плюралізм та свободу наукової думки, однак у дійсності вона є наслідком деформації пізнавальної діяльності людини, продукуючи труднощі в систематизації та ідентифікації знань, а також перешкоджаючи їх застосуванню у практичній площині. Доведено, що коректне засвоєння та застосування загальнотеоретичного поняття складу правопорушення є необхідною передумовою для подальшого опанування (засвоєння) складів галузевих правопорушень. Досліджено виникнення та розвиток окремих елементів складу правопорушення з відповідним поясненням щодо передумов такого виникнення [68, с. 6].

Необхідно зазначити, що сучасний зміст категорії «склад правопорушення» оцінюють як аксіоматичний (тобто як такий, в основу якого закладено сукупність положень теорії, що не потребують власного обґрунтування, оскільки їх достовірність вважається й так зрозумілою та прийнятною). Таким чином, наукове розуміння складу правопорушення, яке на сьогоднішній день сформувався у теорії права, без перебільшення, вважається науковою аксіомою. З цієї причини є проблематичним застосування до феномену «склад правопорушення» новітніх та прогресивних теоретичних напрацювань навіть філософсько-правового змісту, як і здійснення адекватної ідентифікації складу сучасного правопорушення в теорії права, у порівнянні зі здобутками галузевих доктрин. Вищевказана пізнавальна ситуація сприяє догматизації понять загальної теорії права, зокрема, стосовно складу правопорушення, тому вона повинна бути переглянута [68, с. 13].

Поряд із фактичною складовою проступку, закріпленому у ст. 9 КУпАП, не менш важливе значення відводиться юридичному елементу – складу адміністративного правопорушення, сукупність ознак, які

обов'язково мають бути встановлені у закріпленому процесуальному порядку. Існують різні формулювання юридичного складу проступку, однак вони є абсолютно подібними за сутнісним наповненням, прикладом: сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують діяння як проступок [54, с. 173]; передбачений нормами права, комплекс ознак або елементів, за наявності яких певне протиправне діяння можна кваліфікувати як адміністративний проступок [47, с. 13]; система суб'єктивних і об'єктивних ознак, які є необхідними і достатніми для визнання факту, що особа вчинила конкретний адміністративний проступок [74, с. 10].

На сьогодні в юридичній літературі під складом адміністративного правопорушення прийнято розуміти встановлену адміністративним законодавством сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак (складових, елементів), за наявності яких те чи інше діяння (дія або бездіяльність) вважається адміністративним правопорушенням [75, с. 127].

Таким чином, у теорії адміністративного права під складом адміністративного правопорушення розуміється єдність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують конкретне суспільне шкідливе діяння як адміністративне правопорушення. До об'єктивних елементів складу відносяться: об'єкт посягання, тобто врегульовані й такі, що охороняються адміністративним правом суспільні відносини, і об'єктивна сторона - зовнішні ознаки, що характеризують протиправність діяння, шкідливі наслідки посягання, причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали, місце, час, обстановку, спосіб, знаряддя і засоби вчинення порушення митних правил. До суб'єктивних елементів складу відносяться ознаки, що характеризують суб'єкта правопорушення (вік, осудність, особливості адміністративно-правового статусу - громадянин, посадова особа підприємства), суб'єктивна сторона правопорушення, що охоплює вину у формі умислу або необережності, мотив і мету правопорушення.

Відразу ж зауважимо, що аналізована нами категорія «складу адміністративного проступку» є чисто теоретичною конструкцією. Законодавець в КУпАП не розкриває ані поняття складу правопорушення, ані системи його основних ознак. Про склад адміністративного проступку згадується лише в п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП, що відносить «відсутність складу адміністративного правопорушення» до переліку обставин, які виключають провадження в справі. Таким чином, встановлення складу адміністративного правопорушення – це суто пізнавальна діяльність, в основі якого лежить процес тлумачення законодавства [76, с. 52].

З наведеного випливає, що склад проступку є описом передбачуваного чи можливого діяння у законі. Для такого опису використовуються лише юридично значущі конструктивні ознаки, які характеризують діяння як адміністративне правопорушення, серед яких виділяють такі [77, с. 43-44]: а) постійні ознаки – отримали загальне визнання у законодавстві, правовій теорії, соціальній практиці, зокрема вік адміністративної відповідальності, громадський порядок тощо. б) перемінні ознаки – містяться у актах, що встановлюють перманентні правила, які можуть установлюватися, змінюватися, скасовуватися відповідними компетентними публічними органами, що тягне за собою зміну ознак відповідних складів.

Не вдаючись до полеміки щодо елементів складу проступку, теоретико-правовий аналіз яких ґрунтовно здійснювався низкою науковців, наголосимо на тому, що вони утворюються ознаками об'єктивного і суб'єктивного характеру, у тому числі об'єкт, об'єктивна та суб'єктивна сторони, суб'єкт адміністративного правопорушення.

До об'єктивних належать ознаки, що характеризують об'єкт проступку, під яким розуміють суспільні відносини, щодо яких здійснюється посягання. Вирізняють загальний об'єкт, який утворює сукупність всіх суспільних відносин, поставлених під охорону адміністративно-правових норм. Поняттям родового об'єкта охоплюється група однорідних чи тотожних відносин, що охороняється комплексом адміністративно-правових

норм. Безпосереднім об'єктом вважаються ті конкретні суспільні відносини, які поставлені під охорону закону і яким заподіюється шкода діянням, що підпадає під ознаки конкретного юридичного складу [78, с. 50].

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення уособлює систему передбачених нормами права ознак, що характеризують зовнішній прояв цього діяння. Вона характеризує проступок як акт зовнішньої поведінки правопорушника і включає ознаки як протиправну дію або бездіяльність та шкідливі наслідки, що настали. Третьою складовою частиною об'єктивної сторони правопорушення є причинно-наслідковий зв'язок. Встановити такий зв'язок означає виявити обставини появи шкідливих наслідків, а також визначити чи настали вони в результаті протиправного діяння або з інших причин, яким чином це діяння вплинуло на розміри наслідків тощо. Переважно у встановленні наявності причинно-наслідкового зв'язку немає необхідності, оскільки наслідки в основному нематеріальні, тому зв'язок між протиправним діянням і його наслідками не потребує доведення [83, с. 430-432].

При вчиненні адміністративного правопорушення із матеріальним складом, де були завданні збитки фізичній чи юридичній особі, встановлення наявності причинно-наслідкового зв'язку є обов'язковим. З цього приводу у ст. 40 КУпАП зазначається, що якщо у результаті вчинення проступку заподіяно майнову шкоду, то під час розгляду справи про накладення стягнення адміністративний юрисдикційний орган має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди. Отже, розширюються завдання здійснення відповідного провадження у справах про проступок, де поряд зі встановленням вини правопорушника, обов'язковим є доведення прямого зв'язку із вчиненим проступком і шкідливими наслідками матеріального характеру [50, с. 38-40].

Поряд із часом і місцем вчинення протиправного діяння, особливу увагу на важливості способу вчинення протиправного діяння як ознаки об'єктивної сторони зауважує Я.В. Задорожня. Під таким способом пропонує

розуміти певний порядок, прийоми, методи, послідовність вчинення протиправного діяння, які використовує правопорушник у процесі вчинення адміністративного проступку. Автор підкреслює, що дана ознака закріплюється виключно в положеннях статей Особливої частини КУпАП. Спосіб вчинення адміністративного проступку для одних складів є обов'язковим, а для інших – необов'язковим. Це і стало ключовим фактором виникнення дискусії щодо обов'язковості чи необов'язковості наявності способу в складі проступку [74, с. 4, 10].

Ключова роль у кваліфікації протиправного діяння відіграє встановлення загальних ознак суб'єкта проступку, серед яких вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність та осудність.

Низка спеціальних суб'єктів адміністративних правопорушень передбачено нормами КУпАП, які володіють притаманними лише їм ознаками, що зумовлює застосування до них відмінних або додаткових адміністративних стягнень, а також здійснення специфічних адміністративних процедур у межах відповідного провадження у справі про адміністративний проступок.

Стан неосудності передбачає неможливість загального чи спеціального суб'єкта проступку усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Дана особа не підлягатиме адміністративній відповідальності, так само й людина, яка діяла в стані крайньої необхідності чи необхідної оборони. Водночас окреслене передбачає більш кропітку процесуальну діяльність відповідних компетентних органів чи посадових осіб, оскільки у разі вирішення питання про неосудність правопорушника слід провести щонайменше судово-психіатричну експертизу [50, с. 39].

Виключно з урахуванням психічного стану правопорушника в момент скоєння протиправного діяння разом із аналізованими вище елементами утворюється повний юридичний склад проступку. У цьому контексті

вимогою адміністративно-деліктного законодавства є наявність суб'єктивної сторони – провини особи, яка виражається у формі умислу чи необережності [50, с. 40].

Ми погоджуємося з думкою О.В. Беліковою, що суб'єктивна сторона має декілька складових, до яких належать вина правопорушника, мета і мотив його діяльності. Разом із тим, визначальне місце при цьому займає вина як найважливіша суб'єктивна основа, без якої юридична відповідальність не може мати місця. З теорії права відомо, що вина – це психічне відношення людини до здійснюваної нею протиправного діяння у формі наміру або необережності, а також і до їхніх наслідків [84, с. 26]. Структуру вини складають інтелектуальний та вольовий аспекти, перший з яких передбачає бажання правопорушника здійснити протиправне діяння, тоді як другий – усвідомлення настання шкідливих наслідків від їхньої реалізації.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зробити висновок, що адміністративне правопорушення (проступок) є юридичним фактом, який формується з нормативної та фактичної складових, що формально зумовлює виникнення адміністративно-деліктних правовідносин, які спричиняють притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Відсутність або недотримання процесуального елементу проступку, яка полягає у доказуванні компетентними органами публічної адміністрації, їхніми посадовими (службовими) особами факту вчинення протиправного діяння, закріпленого у відповідних процесуальних документах, нівелює реалізацію названих елементів, унеможлиблюючи накладення певного адміністративного стягнення [50, с. 40].

Ознаки проступку складають дві групи характерних ознак, перші з яких закріплені у ст. 9 КУпАП, що свідчать про потенційну протиправність певного діяння, потребуючи нагального втручання відповідних компетентних органів публічної адміністрації, їхніх посадових (службових) осіб з метою визначення підстав для припинення антигромадських посягань,

притягнення винної особи чи групи осіб до адміністративної відповідальності.

Друга група ознак проступку має більш складний характер, реалізується у його юридичному складі та потребує офіційного доказування за встановленою адміністративною процедурою. За таких умов провадження у справах про проступки є ключовим інструментом встановлення провини особи чи спростування такої, яка впливає із сукупності ознак першої із зазначених груп, підтверджуючись наявністю ознак другої із наведених характеристик правопорушення [50, с. 38-40].

Для кращого розуміння сутності та правової природи адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також з метою полегшення процесу кваліфікації порушень антикорупційного законодавства пропонуємо більш детально зупинитись на аналізі названих вище елементів складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. При цьому, для зручності аналізу, ми спочатку дамо узагальнену характеристику загального об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (який є спільним для всіх правопорушень даної групи), і тільки після цього перейдемо до аналізу решти елементів складу правопорушень. Всі адміністративні правопорушення, які пов'язані з корупцією, на сьогодні зосереджені в главі 13-А КУпАП, до якої, в чинній на сьогодні редакції, віднесено дев'ять складів адміністративних проступків

Об'єкт адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. У найбільш загальному розумінні об'єкт правопорушення – це те, на що посягає протиправне діяння (дія чи бездіяльності). Зокрема, це певне коло суспільних відносин, які охороняються адміністративною санкцією і яким протиправним діянням була заподіяна шкода, або ж створена загроза заподіяння такої шкоди.

Залежно від ступеня узагальнення та рівня абстрагування науковці виділяють такі об'єкти: загальний, родовий, видовий та безпосередній. Пропонуємо більш детально їх проаналізувати з урахуванням специфіки предмета нашого дослідження.

Загальним об'єктом правопорушень, пов'язаних із корупцією, є суспільні відносини, що охороняються адміністративними санкціями. Найбільш повне уявлення про загальний об'єкт адміністративного проступку можна отримати, якщо проаналізувати ст. 9 КУпАП. Зокрема, у ній зазначається, що адміністративне правопорушення «посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління».

У нашій роботі ми довели, що корупція – це надзвичайно складне та багатоаспектне явище, що дестабілізує соціальні зв'язки в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а не в окремій його галузі чи сфері. З урахуванням сказаного, цілком справедливим видається зауваження науковців, які зазначають, що «на відміну від інших адміністративних правопорушень, які не носять такого суспільно небезпечного характеру, хоч і є антисуспільними проявами, корупційні правопорушення, у яких би діяннях вони не проявлялися, завжди становлять суспільну небезпеку, адже можуть об'єктивно завдавати або загрожувати завданням шкоди державі й суспільству» [86, с. 21].

Родовий об'єкт правопорушень, пов'язаних із корупцією, – це частина суспільних відносин, які входять до загального об'єкта і яким заподіюється шкода внаслідок протиправного діяння. У переважній більшості випадків правопорушення, пов'язані з корупцією, посягають на встановлений порядок управління, який регулюється багатьма нормами адміністративного права і охороняється санкціями багатьох статей КУпАП.

Видовий об'єкт певна група суспільних відносин, які охороняються адміністративно-правовими нормами, загальних для ряду проступків одного роду.

В залежності від видового об'єкта адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією умовно можна розподілити на такі три групи:

- порушення спеціальних обмежень спрямованих на запобігання та протидію корупції;

- порушення вимог фінансового контролю;
- нежиття заходів щодо запобігання та протидію корупції.

Безпосереднім об'єктом правопорушень, пов'язаних із корупцією, є суспільні відносини, що охороняються санкціями конкретних статей глави 13-А КУпАП.

В деяких випадках в межах безпосереднього об'єкта правопорушень необхідно виділяти також і його *предмет*. Так, наприклад, у ст. 172-4 (Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності) предметом виступає дохід від забороненої діяльності, винагорода від роботи за сумісництвом; у ст. 172-5 (Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків) – сам подарунок тощо .

Наведена вище характеристика об'єкта правопорушень може бути застосована для всіх без винятку правопорушень, пов'язаних із корупцією. Що стосується решти елементів складу адміністративного проступку, то до їх дослідження ми будемо підходити індивідуально, при цьому, будуть враховані наступні загальнотеоретичні положення.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення є невід'ємним елементом складу адміністративного правопорушення, що характеризує зовнішній прояв протиправного посягання на охоронюваний адміністративними санкціями об'єкт. Об'єктивна сторона правопорушення включає в себе обов'язкові та факультативні ознаки. До перших відноситься діяння (дія чи бездіяльність). До факультативних ознак відноситься шкідливі наслідки такого діяння, а також причинно-наслідковий зв'язок між таким діянням і наслідками, що настали місце, обстановка, час, предмети, засоби та способи вчинення правопорушення.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення відображає психічне ставлення суб'єкта до вчиненого ним діяння. Суб'єктивна сторона правопорушення теж включає в себе обов'язкові та факультативні ознаки. До перших відноситься вина, про що прямо зазначається в ст. 9 КУпАП: «адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна,

винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність ...».

Самого визначення «вини» законодавець не дає, однак, більшість науковців розуміють під нею внутрішнє, психічне ставлення осудного дієздатного суб'єкта до вчиненого діяння та до його шкідливих наслідків, яке проявляється у формі умислу чи необережності. В ст. 10 та в ст. 11 відповідно дається визначення умислу та необережності. Так, адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків; адміністративне правопорушення визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити.

Факультативними ознаками суб'єктивної сторони правопорушення є мета та мотив. Мета – це уявний образ результату, якого прагне досягнути суб'єкт внаслідок вчинення правопорушення, уявлення про бажані наслідки протиправних дій. Мотив – це рушійна сила, внутрішнє спонукання на вчинення правопорушення.

Розглянуті вище ознаки характеризують адміністративне правопорушення як явище реальної дійсності, тобто складають його матеріальне поняття; вони є найбільш характерними і суттєвими, властивими будь-якому адміністративному правопорушенню, зокрема, порушенням митних правил. Матеріальне поняття правопорушення визначає спільне між всіма правопорушеннями, а поняття складу проступку – відмінність одних правопорушень від інших.

2.3 Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень, пов'язаних з корупцією

Однією з складових ефективного застосування відповідної норми адміністративного законодавства є правильна кваліфікація порушень, що дозволяє забезпечити реалізацію принципів законності, гласності, об'єктивної істини, відповідності вини і покарання, індивідуалізації покарання під час притягнення особи до адміністративної відповідальності та обґрунтованого застосування адміністративного стягнення за наявну протиправну поведінку.

У сучасних умовах питання протидії правопорушенням, що пов'язані з корупцією викликають підвищений інтерес не тільки з боку вчених-теоретиків, а й практичних працівників, які безпосередньо спрямовують свої зусилля на боротьбу з цими правопорушеннями. Суттєвим чинником у підвищенні ефективності в цьому напрямку правоохоронної діяльності є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

Правова кваліфікація та її галузевий різновид – адміністративна, найтісніше пов'язана із процесом правозастосування, оскільки встановлення відповідності, вибір і застосування до певного діяння конкретної адміністративно-правової норми є важливим етапом правозастосовчої діяльності органів адміністративної юрисдикції.

Кваліфікація адміністративних деліктів є одним з етапів використання адміністративно-правової норми, метою якої є встановлення підстав для застосування адміністративної відповідальності до особи, що вчинила протиправні дії. Правильна кваліфікація розмежовує деліктні та неделіктні дії й забезпечує законність прийняття рішення про відповідальність порушника та здійснення згідно із законом необхідних адміністративно-процесуальних дій [91, с. 149]. Проте, правозастосовна практика юрисдикційних органів при кваліфікації окремих видів адміністративних

правопорушень, пов'язаних з корупцією потребує законодавчого удосконалення та вирішення низки проблем у питаннях притягненням правопорушників до адміністративної відповідальності.

Одним із варіантів формулювання поняття кваліфікації адміністративного проступку був запропонований І.Голосніченком, М.Стахурським, Н.Золотарьовою, які розглядають її як “встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого у Кодексі про адміністративні правопорушення” [92, с. 27].

А.В.Матіос визначив, що кваліфікація адміністративних деліктів – це встановлення і процесуальне закріплення точній відповідності ознак вчинених особою протиправних дій або бездіяльності до ознак складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством [91, с. 146].

В теорії адміністративно-деліктного права існують й інші теоретичні визначення поняття «кваліфікація адміністративних проступків», проте одним із проблемних питань щодо з'ясування термінологічного ряду та споріднених понять є співвідношенням таких дефініцій як «кваліфікація адміністративного проступку» та «адміністративно-правова кваліфікація». В цьому аспекті ми цілком погоджуємось з думкою Т.Гуржія, який висловив власну позицію щодо розмежування цих понять. В своїх роботах, посилаючись на праці фахівців кримінального права пропонує розглядати названі поняття не як синоніми, а як самостійні класи (рід і вид). На його думку, подібна постановка питання обумовлена тим, що у процесі юридичної оцінки фактичного діяння можна дійти висновку про відсутність у скоєному ознак адміністративного проступку. Проте, і таку оцінку слід вважати адміністративно-правовою, адже відповідний висновок був зроблений на підставі порівняння фактичних ознак діяння та норм адміністративного законодавства. Таким чином кваліфікацію адміністративного делікту пропонується вважати окремим випадком

адміністративно-правової кваліфікації, певним рівнем її конкретизації [93, с. 219].

Виходячи з вищенаведеного, можна визначити такі ознаки кваліфікації адміністративного проступку:

- 1) це елемент правозастосовної діяльності;
- 2) наявність обов'язкової та однозначної адміністративно-правової норми, яка виключає кваліфікацію діяння за іншою правовою нормою;
- 3) результатом є остаточне визначення конкретної адміністративно-правової норми та офіційне її закріплення у документах процесуального характеру.

Вказані ознаки кваліфікації адміністративного делікту прямо вказують на її офіційний характер, проте спостерігається певна невідповідність частин дефініції поняття кваліфікації того, що визначає, та того, яке визначається. З цього приводу слушно зауважує Т. Гуржій, який вказує, що подібне розуміння природи адміністративно-правової кваліфікації стосується лише кваліфікації офіційної [93, с. 74].

Розглядаючи питання кваліфікації адміністративних проступків, пов'язаних з корупцією слід наголосити на тому, що цей вид правопорушень часто-густо межує з іншими видами правопорушень, зокрема кримінальних, дисциплінарних. Тому з метою уникнення проблем у кваліфікації діяння за різними галузями права, необхідно визначитись з тими характеристиками, які належать саме до специфічних рис кваліфікації адміністративного делікту, до яких можна віднести такі:

- проводиться суб'єктами адміністративної юрисдикції;
- наявні формальні ознаки адміністративного делікту;
- наявність нормативної бази – адміністративно-деліктного законодавства [94, с. 116-118].

Отже, кваліфікація адміністративного делікту, що пов'язаний з корупцією – це діяльність уповноважених суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо оцінки діяння, яке містить формальні ознаки

адміністративного делікту та полягає у встановленні відповідності такого діяння з адміністративно-правовою нормою, що встановлює адміністративну відповідальність за корупційне правопорушення і юридичному закріпленню у відповідних документах процесуального характеру. Практичне значення юридичного складу адміністративного проступку полягає в тому, що він являє собою законодавчу модель кваліфікації конкретних адміністративних правопорушень, тобто адміністративне правопорушення повинне бути кваліфіковане в точній відповідності із нормою закону, що передбачає відповідальність саме за це діяння, тобто кваліфікація адміністративного правопорушення за аналогією не допускається.

Кваліфікація адміністративного проступку, що пов'язаний з корупцією, відбувається за допомогою визначення його складу. Склад адміністративного проступку – це сукупність, передбачених законодавцем ознак, що характеризують дане діяння як адміністративний проступок й відокремлюють його від інших правопорушень, тобто склад правопорушення – установлена правом сукупність ознак при наявності яких протиправне діяння вважається адміністративним правопорушенням, тому в цьому підрозділі ми спробуємо проаналізувати юридичні склади адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією, а відтак й визначити особливості кваліфікації цього різновиду адміністративних правопорушень.

Відповідні статті матеріальної частини адміністративно-деліктного права застосовуються на основі встановлених правом юридично значущих ознак. Визначення юридичного складу правопорушень, пов'язаних з корупцією передбачає реалізацію трьох функцій складу:

1. Фундаментальна функція, яка означає, що склад проступку виступає як єдина фактична підстава адміністративної відповідальності.

2. Розмежувальна функція, яка означає, що ознаки складу відмежовують один склад від іншого, а також від діянь, що не є

адміністративними правопорушеннями чи від діянь, відповідальність за які передбачена іншими галузями законодавства.

3. Захисна функція означає, що шляхом визначення об'єктивних ознак адміністративного правопорушення законодавець захищає громадянина від необґрунтованого та незаконного притягнення до адміністративної відповідальності.

Отже, стаття 172⁴. Порухення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення суспільні відносини пов'язані із сумісництвом та суміщення з іншими видами діяльності, провадженням господарської діяльності, а також на суспільні відносини щодо запобігання корупції. [96, с. 429].

Предмет правопорушення не має значення для кваліфікації.

Об'єктивна сторона передбачає активність правопорушника та характеризується дією, а саме:

1) порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю

2) порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації)

Даний склад є формальним, тому для кваліфікації шкідливі наслідки та причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками не має значення, час місце спосіб та знаряддя правопорушення значення не мають.

Суб'єкт. Суб'єктом правопорушень у цій статті є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів

та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах).

Не можуть виступати суб'єктами даного правопорушення депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжні, помічники-консультанти народних депутатів України, працівники секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівники секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України [56].

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини. Крім того, факультативна ознака суб'єктивної сторони прямо визначена у ч.2 цієї статті, а саме: метою протиправного діяння є одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

Особливості кваліфікації: Відповідно до Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій від 28.06.1993 № 43 сумісництвом вважається виконання працівником, крім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або у громадянина (підприємця, приватної особи) за наймом. Не є сумісництвом наступні види робі:

1. Літературна робота, в тому числі робота по редагуванню, перекладу та рецензуванню окремих творів, яка оплачується з фонду авторського гонорару.

2. Технічна, медична, бухгалтерська та інша експертиза з разовою оплатою праці.

3. Педагогічна робота з погодинною оплатою праці в обсязі не більш як 240 годин на рік.

4. Виконання обов'язків медичних консультантів установ охорони здоров'я в обсязі не більш як 12 годин на місяць з разовою оплатою праці.

5. Керівництво аспірантами в науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах науковців та висококваліфікованих спеціалістів, які не перебувають у штаті цих установ та учбових закладів, з оплатою їх праці в розрахунку 50 годин на рік за керівництво кожним аспірантом; завідування кафедрою висококваліфікованими спеціалістами, у тому числі тими, що займають керівні посади в навчальних закладах і науково-дослідних установах з оплатою в розрахунку 100 годин за навчальний рік.

6. Проведення консультацій науковими працівниками науково-дослідних інститутів, викладачами вищих навчальних закладів та інститутів удосконалення лікарів, головними спеціалістами органів охорони здоров'я в лікувально-профілактичних установах в обсязі до 240 годин на рік з погодинною оплатою праці.

7. Робота за договорами провідних наукових, науково-педагогічних і практичних працівників по короткостроковому навчанню кадрів на підприємствах і в організаціях.

8. Робота без зайняття штатної посади на тому самому підприємстві, в установі, організації, виконання учителями середніх загальноосвітніх та викладачами професійних навчально-освітніх, а також вищих навчальних закладів обов'язків по завідуванню кабінетами, лабораторіями і відділеннями, педагогічна робота керівних та інших працівників учбових закладів, керівництво предметними та цикловими комісіями, керівництво виробничим навчанням та практикою учнів і студентів, чергування медичних працівників понад місячну норму робочого часу і т. інш.

Робота учителів і викладачів середніх загальноосвітніх, професійних та інших навчально-виховних закладів, а також вищих навчальних закладів, прирівнених до них по оплаті праці працівників, концертмейстерів і акомпаніаторів навчальних закладів по підготовці працівників мистецтв та музичних відділень (факультетів) інших вищих навчальних закладів, у тому самому навчальному закладі понад установлену норму учбового навантаження, педагогічна робота та керівництво гуртками в тому самому навчальному закладі, дошкільному виховному, позашкільному навчально-виховному закладі.

9. Переписування нот, яке виконується за завданнями підприємств.

10. Організація та проведення екскурсій на умовах погодинної або відрядної оплати праці, а також супроводження туристських груп у системі туристично-екскурсійних установ профспілок.

11. Інша робота, яка виконується в тому разі, коли на основній роботі працівник працює неповний робочий день і відповідно до цього отримує неповний оклад (ставку), якщо оплата його праці по основній та іншій роботі не перевищує повного окладу (ставки) за основним місцем роботи.

12. Виконання обов'язків, за які встановлена доплата до окладу (ставки) в процентах або в українських карбованцях [97].

Відповідно до ст. 102¹ Кодексу законів про працю, працівники, які працюють за сумісництвом, одержують заробітну плату за фактично виконану роботу. Умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій визначаються Кабінетом Міністрів України [98].

Суміщення професій (посад) – це виконання працівниками на тому ж підприємстві, в установі, організації поряд з своєю основною роботою, обумовленою трудовим договором, додаткової роботи за іншою професією (посадою).

Суміщення професій (посад), тобто виконання працівником поряд зі своєю основною роботою, обумовленою трудовим договором, додаткової роботи за іншою професією (посадою), і виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника без звільнення від своєї основної роботи допускаються на одному і тому ж підприємстві, в установі, організації за згодою працівника протягом встановленої законодавством тривалості робочого дня (робочої зміни), якщо це економічно доцільно і не веде до погіршення якості продукції, виконуваних робіт, обслуговування населення [99].

Згідно із ст 105 Кодексу законів про працю працівникам, які виконують на тому ж підприємстві, в установі, організації поряд з своєю основною роботою, обумовленою трудовим договором, додаткову роботу за іншою професією (посадою) або обов'язки тимчасово відсутнього працівника без звільнення від своєї основної роботи, провадиться доплата за

суміщення професій (посад) або виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника.

Розміри доплат за суміщення професій (посад) або виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника встановлюються на умовах, передбачених у колективному договорі [98].

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження [100].

Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору [101].

Творча діяльність – індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність [102, с. 17]

Відповідно до ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;

- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;
- 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- 14) похідні твори;
- 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;
- 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- 17) інші твори [103].

В чинному законодавстві відсутнє визначення медичної практики, проте Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» визначає, що ліцензуванню підлягають види господарської діяльності, зокрема й медичну практику [104].

Враховуючи положення Наказу МОЗ України № 49 від 02.02.2011, то медичну практику слід розглядати як вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться юридичними особами незалежно від їх організаційно-правової форми (заклади охорони здоров'я) та фізичними

особами-підприємцями, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, з метою надання видів медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії [105].

Медична практика ліцензіатом провадиться:

- за лікарськими спеціальностями та спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, перелік яких затверджений МОЗ;

- за видами медичної допомоги (екстрена, первинна, вторинна (спеціалізована), третинна (високоспеціалізована), паліативна, медична реабілітація);

- за місцем (місцями) її провадження, яке (які) зазначені у заяві про отримання ліцензії та в документах, що додавалися до неї (з урахуванням внесених до них змін, поданих ліцензіатом органу ліцензування) [105].

Поняття «суддівської практики, інструкторської практики із спорту» впливає із різних нормативно-правових актів, оскільки уніфікованих визначень в чинному законодавстві не існує.

Так, заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання є закладом освіти, який забезпечує відбір та здійснює спортивну підготовку обдарованих дітей та молоді, створює умови для розвитку їх індивідуальних здібностей з метою поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту, досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд. Учні (студенти) поєднують навчально-тренувальний процес із здобуттям відповідної освіти. Основними формами навчально-тренувальної роботи є: групові та індивідуальні навчально-тренувальні заняття, теоретичні заняття, самостійна робота за індивідуальними планами, медико-відновлювальні заходи, навчально-тренувальні збори, робота у спортивно-оздоровчих таборах, тренерська, інструкторська практика. Навчально-тренувальний процес та спортивна робота є невід'ємними складовими роботи закладу спеціалізованої освіти спортивного профілю. Основними формами

спортивної роботи є участь учнів (студентів) у спортивних змаганнях різного рівня та суддівська практика [106].

Відповідно до ст. 41 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» суддівство спортивних змагань здійснюється спортивними суддями – фізичними особами, які пройшли спеціальну підготовку і отримали відповідну кваліфікаційну категорію та уповноважені забезпечувати дотримання правил спортивних змагань, положень (регламентів) про змагання, а також забезпечувати достовірність зафіксованих результатів [107].

В Україні встановлені такі кваліфікаційні категорії спортивних суддів:
спортивний суддя Національної категорії;
спортивний суддя першої категорії;
спортивний суддя другої категорії;
юний спортивний суддя [107].

Інструкторська практика у галузі спорту здійснюється інструкторами-методистами у спортивних школах різної категорії.

Так, у спортивній школі вищої категорії передбачається не менше трьох посад інструкторів-методистів, першої категорії - двох, другої категорії - однієї. У новоутвореній спортивній школі, якій протягом перших трьох років не надана категорія, може передбачатися одна посада інструктора-методиста. На посаду інструктора-методиста призначається фахівець, який має вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем “бакалавр” чи “магістр”.

Інструктор-методист спортивної школи:

- здійснює методичне забезпечення та координацію роботи тренерів-викладачів спортивної школи з відбору вихованців, організацію навчально-тренувальної роботи, контроль за комплектуванням груп, результатами навчально-тренувальної роботи, контролює проходження підвищення кваліфікації тренерами-викладачами, проведення відкритих навчально-тренувальних занять;

- веде статистичний облік та проводить аналіз результатів роботи спортивної школи, відділень, груп, бере участь у підготовці статистичного звіту про роботу спортивної школи, а також відповідає за ведення документації з питань проведення методичної роботи;

- здійснює контроль за проведенням навчально-тренувальних занять, виконанням індивідуальних планів та відповідає за складення і додержання розкладу занять.

У спортивній школі вищої та першої категорії може бути введена посада старшого інструктора-методиста у разі, коли під його керівництвом працює не менше двох інструкторів-методистів.

На посаду старшого інструктора-методиста призначається фахівець, який має вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем "бакалавр" чи "магістр".

Старший інструктор-методист очолює роботу інструкторів-методистів, веде контроль за їх діяльністю та виконує функції, які передбачені для інструкторів-методистів [108].

Відповідно до ст.42 Господарського Кодексу підприємство - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [109].

Для кваліфікації діяння за ч.2 ст.172-4 КУпАП важливим є встановлення того, що:

- 1) суб'єкт входить до складу саме органу управління або наглядової ради підприємства чи організації;
- 2) це підприємство чи організацію створено з метою одержання прибутку (тобто здійснює підприємницьку діяльність);
- 3) суб'єкт не здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі та не представляє інтереси державі в раді

товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського підприємства.

Участь у складі правління чи інших виконавчих органів підприємств і організацій, які не здійснюють підприємницьку діяльність не дає підстав для визнання особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, такою, винною у вчиненні цього правопорушення [102, с. 15].

Стаття 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції [96, с. 431].

Предметом правопорушення є подарунки – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають (одержують) безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Ринкова ціна – це домінуюча на ринку у відповідному часовому відрізку ціна на товар (послуги, роботи). Вона встановлюється безпосередньо на вільному конкурентному ринку під впливом співвідношення попиту і пропозиції, а не нав'язується директивними документами органів державної влади. У ринковій економіці функціонують кілька видів ринкових цін. Головними з них є оптові й роздрібні ціни, що можуть набувати різної форми залежно від умов їх застосування в процесі купівлі-продажу. Оптові – це такі ціни, за якими підприємства реалізують свою продукцію великими партіями всім категоріям споживачів, крім населення. Роздрібні – це ціни, за якими населення купує товари в роздрібній торгівлі для задоволення власних потреб [102, с. 25].

Об'єктивна сторона полягає виключно в діях, пов'язаних із отриманням подарунку. Інші ознаки об'єктивної сторони значення для кваліфікації за цієї статтею не мають.

Суб'єктом даного правопорушення є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів

та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

2) особи, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті

одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції [56].

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини. Факультативні ознаки не мають значення для кваліфікації, проте для повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи по даній статті корисливий мотив є обов'язковим та правопорушник переслідує мету – особисте збагачення або збагачення близьких родичів.

Особливості кваліфікації. Під час кваліфікації цього правопорушення слід звернути увагу на його предмет. Законом України «Про запобігання корупції» визначено, що суб'єктам даного правопорушення заборонено безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Проте, зазначені особи можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Однак, обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) даруються близькими особами;
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси [56].

Отримання чиновником знижки на товари і послуги, виграшу, призу, премії або бонусу може виступати одним із способів приховування корупційних практик (наприклад, виграш службовцем автомобіля чи квартири за наслідками фіктивного розіграшу).

Для уникнення подібних ситуацій законодавець передбачив, що такі акційні пропозиції повинні бути загальнодоступними, тобто:

– умови проведення акцій мають бути оголошені через засоби масової інформації чи іншим способом, який забезпечить повноцінне інформування громадськості;

– учасником акції може бути будь-яка особа [110, с. 24-25].

Різниця між цими діями полягає в такому:

1) дарунок завжди має матеріальне вираження, а неправомірна вигода може мати нематеріальний зміст;

2) злочин, визначений у статті 368 Кримінального кодексу України, є закінченим за наявності двох обов'язкових умов – реалізація службових повноважень в інтересах інших осіб і отримання вигоди за це. Для адміністративного порушення, передбаченого статтею 172-5 КУпАП,

достатнім факт одержання подарунка (пожертви), а виконання/невиконання дій в інтересах дарувальника не має значення [110, с. 24-25].

Стаття 172⁻⁶. Порухення вимог фінансового контролю

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції та здійсненням фінансового контролю [96, с. 432].

Предмет. Відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [56].

Об'єктивна сторона характеризується як дією, так і бездіяльністю, а саме:

1) несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані

3) подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Даний склад адміністративного правопорушення є формальним, тому шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками не мають значення для кваліфікації. Однак у статті чітко виписані строки подачі декларації (1 квітня поточного року) та неповідомлення про відкриття рахунку (10 днів) за порушення яких,

встановлюється адміністративна відповідальність, інші ознаки об'єктивної сторони не впливають на її визначення.

Суб'єктом даного правопорушення є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи

секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах) [56].

Крім того, суб'єктами цього правопорушення визнаються:

1) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої ст.3 Закону України «Про запобігання корупції», члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку,

державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

2) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої ст.3 Закону України «Про запобігання корупції». Проте, зазначені особи не визнаються суб'єктами даного правопорушення, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями, однак зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік [56].

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини. Мета та мотив для кваліфікації значення не мають.

Особливості кваліфікації. Важливе значення для кваліфікації цього правопорушення має час його вчинення. У законодавчих вимогах чітко прописані строки подачі декларації та повідомлення про відкриття.

Подання завідомо недостовірних відомостей означає те, що особа усвідомлює, що інформація, яка вноситься нею до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування є неправдивою та не відповідає реальному стану справ, що стосується коштів, нерухомості тощо.

Крім того, ч.3 цієї статті передбачає таку кваліфікуючу ознаку як повторність, оскільки дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення передбачає більш суворе покарання.

Стаття 172⁷. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції [96, с. 434].

Предмет цього правопорушення відсутній.

Об'єктивна сторона характеризується як дією, так і бездіяльністю:

1) неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів;

2) вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони значення не мають.

Суб'єктами правопорушення визнаються:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

- б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;
- в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;
- г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;
- г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);
- д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;
- е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;
- є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;
- ж) члени Центральної виборчої комісії;
- з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

2) особи, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради

добросовісності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [56].

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини. Мотив та мета значення для кваліфікації не мають.

Особливості кваліфікації. Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон України «Про запобігання корупції» визначає, що під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання вказаних повноважень. Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [102, с. 51].

Однак а Законі України «Про запобігання корупції» визначено ще поняття потенційний конфлікт інтересів, тобто наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень. На наш погляд, диспозиція цієї статті пов'язана тільки з реальним конфліктом інтересів, тому потенційні конфлікт не може визнаватися кваліфікуючою ознакою.

Часто-густо в правозастосовній практиці виникають питання щодо виникнення конфліктів інтересів з необережною формою вини. Зазначені ситуації повинні вирішуватися виправдовувальним рішенням суду, оскільки

немає юридичного складу правопорушення через відсутність об'єктивності або неупередженості прийняття рішень.

Крім того, ч.3 цієї статті передбачає таку кваліфікуючу ознаку як повторність, оскільки дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення передбачає накладення більш суворого стягнення.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції та захистом права на інформацію [96, с. 435].

Предмет правопорушення відсутній.

Об'єктивна сторона характеризується дією, а саме:

1) незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень;

2) незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень.

Суб'єктами правопорушення за частиною першої цієї статті визнаються:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-

міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного

бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

Крім зазначених посадових осіб, суб'єктами правопорушення визнаються представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [56].

Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, що впливають на результати офіційних спортивних змагань, є особи, зазначені в

частині третій статті 6 та частині четвертій статті 8 Закону України "Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань", а також особи, які примушували чи підбурювали цих суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову, тобто це:

- спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати в інший спосіб ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, встановлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, що можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань;

- спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту, яким забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь [111].

Частина друга цієї статті не встановлює обмежень щодо суб'єктного складу даного правопорушення.

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини. Мотив та мета значення для кваліфікації не мають.

Особливості кваліфікації. Викривачем визнається особа, зазначена у статті 1 Закону України "Про запобігання корупції", тобто це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених

законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Під час кваліфікації адміністративного правопорушення передбаченого ст. 172-8 КУпАП слід його розмежовувати з іншими видами деліктів:

1) Використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації (ч. 3 статті 164-3 КУпАП);

Відмінність від цього правопорушення полягає в наступному:

– метою проступку за статтею 164-3 є заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, натомість метою проступку за статтею 172-8 є використання особою інформації, що стала їй відома у зв'язку із виконанням службових повноважень у своїх інтересах;

– суб'єктом вчинення проступку за статтею 172-8 є особи уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування або прирівняні до них особи, а також особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права. Суб'єктами ж вчинення правопорушення за статтею 164-3 можуть бути як посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності, громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, громадяни, що не є підприємцями.

2) Використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (стаття 231 ККУ); Розголошення комерційної або банківської таємниці (стаття 232 ККУ).

Відмінність полягає у виді інформації, яка розголошується особою відповідно із положеннями Кримінального кодексу України:

– комерційної – відомостей, пов'язаних із виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди його інтересам;

– банківської – інформації щодо діяльності та фінансового стану особи, яка відома банку у процесі обслуговування особи та взаємовідносин з нею чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди особі;⁴³

Крім того, слід вказати на мету та суб'єктивну сторону вчинення злочинів передбачених статтями 231 та 232 ККУ – завдання істотної шкоди у суб'єкту господарської діяльності (ст. 231) або вчинення з корисливих чи інших особистих мотивів і завдання істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (ст. 232) [102, с. 67-68].

Стаття 172⁻⁸⁻¹. Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення суспільні відносини пов'язані із виконанням повноважень члена Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Предмет правопорушення відсутній.

Об'єктивна сторона характеризується як дією, так і бездіяльністю:

1) Порушення встановлених законом обмежень протягом року з дня припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо укладення трудових договорів (контрактів);

2) вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та/або комунальних послуг, діяльність якого ліцензується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Даний склад правопорушення є формальним, однак має значення час вчинення правопорушення – протягом року з дня припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Суб'єктом правопорушення є член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини, факультативні ознаки не мають значення для кваліфікації.

Стаття 172⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції. [96, с. 435].

Предмет правопорушення відсутній.

Об'єктивна сторона характеризується бездільністю, тобто невиконання передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони значення для кваліфікації не мають.

Суб'єктом правопорушення визнаються посадові чи службові особи органу державної влади, посадові особи місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів

Крім того, суб'єктом правопорушення також визнаються посадові і службові особи спортивних організацій та органів, які не вжили заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням, не забезпечили належний контроль за дотриманням законодавства в цій сфері або не застосували санкцій до суб'єктів відповідальності, а саме:

1) спеціально уповноважені суб'єкти, визначені Законом України "Про запобігання корупції", які здійснюють заходи щодо запобігання корупції в межах своєї компетенції;

2) центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування і реалізують державну політику у сфері фізичної культури і спорту, їхні керівники;

3) спортивні федерації, Національний олімпійський комітет України, Спортивний комітет України, інші спортивні організації, їхні підрозділи і посадові особи, до компетенції яких належить організація та забезпечення проведення офіційних спортивних змагань і визначення результатів цих змагань, проведення відповідних перевірок і прийняття рішень за їх наслідками;

4) власник, акціонер, керівник чи працівник юридичної особи, яка організовує і сприяє спортивним змаганням, а також особи, уповноважені на проведення офіційного спортивного змагання; керівники і працівники міжнародної спортивної організації, інших компетентних спортивних організацій, що визнають змагання.

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини, мотив та мета значення для кваліфікації не мають.

Особливості кваліфікації. Частина 2 цієї статті передбачає ознаку повторності, оскільки а сама дія, вчинена повторно протягом року після застосування заходів адміністративного стягнення передбачає накладення більш суворого стягнення.

Особливістю кваліфікації за даною статтею є визначення суб'єктного складу. Відповідно до Закону України «Про державну службу» поняття «посадова особа» відсутнє. Проте, відповідно до ст. 1, 2 цього Закону посада державної служби визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень, пов'язаних із практичним виконанням завдань і функцій держави, зокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів;

- 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;
- 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг;
- 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства;
- 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням;
- 6) управління персоналом державних органів;
- 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [112].

Посадовою особою місцевого самоврядування визнається особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету [113].

Законодавчого визначення службової особи в адміністративному законодавстві не існує, що є суттєвою прогалиною в ньому. Одним із варіантів визначення суб'єктного складу даного правопорушення є посилення на ст. 364 Кримінального Кодексу України, яка встановлює, що службовими особами у є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із

спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом [114]

Стаття 172⁹⁻¹. Порухення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із запобіганням корупції у сфері спорту [96, с. 436].

Предметом правопорушення є неправомірна вигода в розмірі, що не перевищує двадцяти прожиткових мінімумів для працездатних осіб

Об'єктивна сторона характеризується дією, тобто порушення заборони розміщення ставок на спорт заінтересованими сторонами офіційного спортивного змагання, в якому вони беруть участь.

Факультативні ознаки значення для кваліфікації не мають.

Суб'єктами даного правопорушення є:

1) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту повинні сумлінно виконувати свої спортивні, професійні та службові обов'язки, не допускати зловживань ними, не розголошувати і не використовувати в інший спосіб ексклюзивну спортивну інформацію, крім випадків, встановлених законом, утримуватися від виконання неправомірних рішень чи вказівок керівництва та від задоволення пропозицій інших осіб, що можуть протиправно вплинути на хід або результати офіційних спортивних змагань;

2) спортсменам, особам допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовим особам у сфері спорту забороняється розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь;

3) особи, які примушували чи підбурювали вищезазначених суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову [111].

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини.

Особливості кваліфікації. Ставками на спорт є будь-яке парі із залученням грошових ставок в очікуванні виграшу у грошовому вираженні з урахуванням майбутнього і невизначеного перебігу подій, пов'язаних з офіційним спортивним змаганням та його результатами.

Екстраполювання змісту поняття «ставки на спорт» по відношенню до категорії «неправомірна вигода» дає підстави зробити висновок, що предметом коментованого правопорушення є виграш у грошовому вираженні у розмірі, що не перевищує двадцяти мінімальних заробітних плат, який одержано у результаті парі із залученням грошових ставок на спорт без законних на те підстав (порушуючи передбачені законом заборони розміщення ставок на спорт).

З прийняттям 15 травня 2009 року Закону України «Про заборону грального бізнесу» в Україні заборонено гральний бізнес та участь в азартних іграх. При цьому поняття грального бізнесу охоплює у тому числі діяльність, пов'язану з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у букмекерських конторах. Разом з тим до переліку неазартних ігор законом віднесено організацію та проведення лотерей.

Відповідно до положень чинного законодавства лише державна лотерея формою укладення парі із залученням грошових ставок на спорт. Згідно Закону України «Про державні лотереї в Україні» [115]. Лотерея є масовою грою, незалежно від її назви, умовами проведення якої передбачається розіграш призового (виграшного) фонду між її гравцями і перемога в якій має випадковий характер, територія проведення (розповсюдження) якої поширюється за межі однієї будівлі (споруди), незалежно від способу прийняття грошей за участь у такій грі [102, с. 96-97].

Частина 2 цієї статті передбачає ознаку повторності, оскільки та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті передбачає накладення більш суворого стягнення.

Стаття 172⁹⁻². Порухення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля

Безпосереднім об'єктом даного правопорушення є суспільні відносини, пов'язані із процедурою оцінки впливу на довкілля [96, с. 436].

Предмет правопорушення не передбачений диспозицією цієї статті.

Об'єктивна сторона характеризується як дією, так і бездільністю, а саме:

1) порушення встановленої законодавством процедури та строків здійснення оцінки впливу на довкілля;

2) втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля чи рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля;

3) відмова уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом.

Серед факультативних ознак об'єктивної сторони має значення час вчинення правопорушення, що безпосередньо пов'язаний із строками здійснення оцінки впливу на довкілля.

Суб'єктами правопорушення визнаються:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із

захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

- ж) члени Центральної виборчої комісії;
- з) поліцейські;
- и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;
- і) члени державних колегіальних органів;
- ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;
- й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах) [56].

Крім того, суб'єктами правопорушення є:

- а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;
- б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом) [56].

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини. Мотив та мета для кваліфікації значення не мають.

Особливості кваліфікації. Частина 2 цієї статті передбачає ознаку повторності, оскільки та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було

піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті передбачає накладення більш суворого стягнення.

На підставі аналізу вищенаведеного, слід констатувати, що не потребує зайвого доведення те, що безпомилкова адміністративно-правова кваліфікація на практиці може мати місце лише при наявності чітких та досконалих диспозицій адміністративно-правових норм, а відтак проаналізовані диспозиції статей, що встановлюють адміністративну відповідальність за адміністративні корупційні правопорушення повинні бути сформульовані більш точніше і не припускати подвійних трактувань під час кваліфікації правопорушення, що, беззаперечно, сприятиме усуненню негативних наслідків під час притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, позитивно вплине на правозастосовчу практику органів адміністративної юрисдикції та набуде юридичної досконалості. Крім того, незважаючи на досить широке використання поняття “кваліфікація адміністративного правопорушення”, у сучасній адміністративно-правовій літературі теоретичні проблеми кваліфікації потребують подальшого дослідження, з урахуванням конкретної спрямованості досліджуваних питань.

Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень, що пов’язані з корупцією передбачає пошук, вибір, тлумачення і застосування до певного діяння конкретної правової норми та встановлення його юридичного складу під час правозастосовчого процесу відповідно до диспозиції цієї норми.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що зазначені диспозиції проаналізованих статей повинні бути сформульовані точніше і не припускати подвійних трактувань під час кваліфікації правопорушення. Тому, вважаємо, що проведений аналіз та запропоновані зміни до діючого адміністративного законодавства сприятиме усуненню недоліків під час притягнення правопорушників до відповідальності, позитивно вплине на

правозастосовчу практику юрисдиційних органів та набуде юридичної довершеності.

Висновки до розділу 2

1. Доведено, що серед науковців, які займаються вивченням корупції, не існує однозначної точки зору щодо термінологічного визначення адміністративне корупційне правопорушення та адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією. В даній роботі не вдаючись до термінологічного різноманіття цих двох дефініцій нами наголошується на тому, що вони мають єдине підґрунтя – це, по-перше, є адміністративними правопорушеннями, та, по-друге за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність.

2. Визначено, що аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, засвідчує, що законодавець дещо звужив об'єкт посягання цих адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», де наводиться таке формулювання: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей». У зв'язку із вищенаведеним, слід констатувати, що ті об'єкти посягання, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять ті суспільні відносини, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Однак, на наш погляд, перерахування всіх об'єктів посягання у законодавчому визначенні адміністративних правопорушень може й не дати бажаного результату,

оскільки розвиток суспільних відносин може призвести й до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

3. Наголошено, що адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують усталений порядок в державі. Зазначеному виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте мають певні особливості. Зазначені адміністративні правопорушення є різновидом адміністративного правопорушення, тобто результатом скоєння протиправних, винних дій, що містять ознаки корупції, посягають на встановлений порядок управління та, за які законом передбачено адміністративну відповідальність.

4. Зазначено, що ознаками адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією слід вважати: суспільну шкідливість, що полягає в заподіянні шкоди інтересам і безпеці держави; це вчинення активних дій із корисливою метою цілями, а саме отримання неправомірної вигоди як майнового та немайнового характеру; діяння правопорушників здійснюються шляхом недотримання вимог нормативно-правових актів, у яких визначено коло прав та обов'язків особи на тій чи іншій посаді; факт діяння, пов'язаного з використанням посадових повноважень всупереч інтересам публічної служби, що не стосується виконання особою своїх посадових обов'язків, а безпосередньо пов'язано з фактом зловживання ними; всі адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією характеризуються наявністю вини у формі прямого умислу.

5. Визначено, що під юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією має на увазі передбачену законодавством сукупність суб'єктивних та об'єктивних елементів, наявність яких дозволяє кваліфікувати те чи інше діяння саме як корупційне.

6. Обґрунтовано, що в залежності від видового об'єкта адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією умовно можна розподілити на такі три групи:

- порушення спеціальних обмежень спрямованих на запобігання та протидію корупції;

- порушення вимог фінансового контролю;

- невжиття заходів щодо запобігання та протидію корупції.

7. Доведено, що суттєвим чинником у підвищенні ефективності у протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

РОЗДІЛ 3. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

3.1. Стадії провадження у справах про адміністративні проступки, пов'язані з корупцією

Адміністративний процес, як відомо, являє собою, систему проваджень, які співвідносяться як загальне і особливе, та поділяються на неюрисдикційні й юрисдикційні. До останніх належить провадження у справах про адміністративні правопорушення, різновидом якого є провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, основним суб'єктом здійснення яких є посадові особи.

Незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, однак динаміка скоєних корупційних правопорушень залишається стабільною та стосується у переважній більшості саме суб'єктів, зобов'язаних забезпечувати дотримання антикорупційного законодавства та реалізовувати антикорупційну політику всієї держави. Питання подолання корупції в країні знаходиться у тісному зв'язку з процедурою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, тому з'ясування зазначеного питання залишається актуальним в умовах сьогодення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією, є одним із способів забезпечення обов'язковості норм матеріального права та застосування примусових заходів до порушників цих норм, а тому зазначений процес повинен чітко відповідати вимогам закону, оскільки є процесуальною формою щодо притягнення до адміністративної відповідальності, порушення якої призведе до безкарності винних осіб. Недотримання процедури притягнення правопорушників до

адміністративної відповідальності призводить до безкарності діяння, та унеможлиблює притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність може бути реалізована лише за наявності трьох взаємопов'язаних складників: 1) вчинення дій, що порушують встановлену Кодексом про адміністративні правопорушення або іншими нормативними актами заборону; 2) порушення, розслідування, розгляд справи й ухвалення рішення про застосування до особи, яка скоїла протиправну дію, санкції, передбаченої Кодексом про адміністративні правопорушення або іншими нормативними актами, чи про звільнення від неї; 3) виконання прийнятого рішення [116, с. 39].

За функціональною ознакою у структурі адміністративного процесу можна виділити: а) провадження, що мають установчий характер (провадження з утворення державних органів, суб'єктів підприємницької діяльності); б) провадження, що мають правотворчий характер (провадження з відпрацювання та прийняття нормативних актів); в) правоохоронні провадження (провадження у справах про адміністративні правопорушення, провадження за скаргами громадян); г) правонаділяючі провадження (провадження з реалізації контроль-наглядових повноважень) [54, с.211]. Провадження у справах про адміністративні правопорушення (проступки) є самостійним видом адміністративно-юрисдикційних проваджень. На нього поширюються всі загальні ознаки, властиві юрисдикційним адміністративним провадженням [13, с. 515]. Крім того, як зазначає І.Л. Бородін «провадження у справах про адміністративні правопорушення є одним із найбільш об'ємних проваджень адміністративно-юрисдикційного процесу і у порівнянні з іншими провадженнями більш детально регламентоване адміністративно-процесуальними нормами» [117, с. 103].

На думку авторів підручника «Адміністративне право України» за загальної редакцією Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй, до основних

особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення слід відносити:

1. Провадження є одним із видів юрисдикційних проваджень, тобто проваджень, що пов'язані із застосуванням до осіб примусових заходів, передбачених адміністративним законодавством.

2. Провадження представляє собою юрисдикційну діяльність компетентних органів, тобто діяльність, що пов'язана із виявленням адміністративних проступків та притягненням винних до адміністративної відповідальності.

3. Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається з певних стадій, кожна з яких має як загальні, так і специфічні завдання та цілі [54, с. 130].

Продовжуючи аналіз поняття «провадження у справах про адміністративні правопорушення», спробуємо окреслити різні думки науковців з приводу цієї дефініції. На думку В.К. Колпакова, «провадження у справах про адміністративні проступки (адміністративно-деліктне провадження) – це процесуальна діяльність на підставі визначених законодавцем правил щодо встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративний проступок і прийняття рішення відповідно до чинного законодавства» [39, с. 390]. О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій вважають, що «провадження у справах про адміністративні проступки – це нормативно врегульована діяльність повноважних суб'єктів із застосування адміністративної відповідальності за скоєний адміністративний проступок, а також попередження адміністративних правопорушень» [118, с. 224]. Іншої позиції дотримується О.І. Миколенко, який зазначає, що «провадження у справах про адміністративні правопорушення – це один із видів адміністративних юрисдикційних проваджень, що представляє собою ряд послідовних дій компетентних органів та осіб, передбачених діючим законодавством щодо виявлення адміністративних проступків та притягненню винних до адміністративної відповідальності під час

адміністративного розслідування, розгляду й прийняття постанови (рішення) про накладення адміністративного стягнення» [119, с. 130]. Професор М.М. Тищенко надав наступне визначення – «провадження у справах про адміністративні правопорушення – це низка послідовних дій уповноважених органів (посадових осіб), а у деяких випадках інших суб'єктів, які згідно з нормами адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на притягнення правопорушників до відповідальності і забезпечення виконання винесеної постанови [54, с. 219].

На підставі вищенаведеного, для повноти характеристики цього поняття слід визначити його характерні ознаки:

- 1) провадження розпочинається тільки на підставі встановленого факту вчинення адміністративного правопорушення;
- 2) характеризується чітко визначеним колом суб'єктів відповідальності;
- 3) в межах провадження застосовуються заходи державного примусу процесуального характеру;
- 4) процесуальні документи мають виключно індивідуальний характер та стосуються конкретної фізичної або юридичної особи;
- 5) за його допомогою застосовуються адміністративні стягнення.

Розглядаючи провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид провадження у справах про адміністративні правопорушення та крокуючи від загального до конкретного спробуємо надати авторське визначення цієї дефініції. На нашу думку, провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

Відповідно до ст.1 КУпАП, завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян,

власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [42]. Зазначена стаття КУпАП, на думку І.Л. Бородіна, дає сумарну характеристику всього кола об'єктів протиправного посягання адміністративного проступку. Крім того, вона орієнтує правоохоронні органи не тільки на застосування доказів примусу до правопорушників, а й на активну виховну та профілактичну роботу, підвищення рівня свідомості громадян, їхню участь у боротьбі за недопущення правопорушень [117, с. 105].

Провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією за обсягом питань, які вирішуються, кількістю суб'єктів, що приймають участь є одним з найскладніших проваджень в адміністративному праві [121, с. 146].

Завданням цього провадження, відповідно до ст. 245 КУпАП є: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів.

У наукових, навчальних, періодичних виданнях, як правило, з деякими термінологічними уточненнями щодо назви стадії виділяється чотири стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення:

- 1) порушення справи про адміністративне правопорушення та адміністративне розслідування;
- 2) розгляд справи по суті та винесення по ній постанови;
- 3) перегляд справи у зв'язку з оскарженням постанови у справі;

4) виконання постанови у справі.

Критеріями розмежування однієї стадії від іншої є складання документу процесуального характеру, який розмежовує одну стадію від іншої, зберігаючи логічну послідовність та етапність у притягненні правопорушника до адміністративної відповідальності.

Першою стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, є його порушення та адміністративне розслідування. Юридичний факт порушення справи не визначений діючим Кодексом України про адміністративні правопорушення, незважаючи на те, що має суттєве юридичне значення, оскільки з цього моменту розпочинаються строки накладення адміністративних стягнень. Правозастосовча практика протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією виходить із цієї прогалини законодавства наступним чином, справа вважається розпочатою з моменту складання протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язаного з корупцією. Протокол про адміністративне правопорушення є одним із основних процесуальних документів у адміністративній справі. Від правильності, достовірності та обґрунтованості його складання залежить й подальший хід адміністративного розслідування. Незважаючи на це, законодавець не встановив приводи та підстави складання протоколу про адміністративне правопорушення, лише визначивши у ст. 254 КУпАП, що про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності. Протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності [42].

С.С. Гнатюк пропонує доповнити КУпАП статтею «Порушення справи про адміністративний проступок», у якій визначити:

1) підставою для порушення справи про адміністративний проступок є:

- заяви і повідомлення громадян, організацій, посадових осіб та повідомлення у засобах масової інформації, що містять відомості про адміністративний проступок;

- отримані від органів публічної адміністрації матеріали, що містять інформацію, яка вказує на наявність адміністративного проступку;

- безпосереднє виявлення адміністративного проступку особою, уповноваженою складати протокол про адміністративне правопорушення;

2) справа про адміністративний проступок вважається порушеною з моменту:

- складання протоколу про застосування заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки;

- складання протоколу про адміністративний проступок уповноваженими на це особами;

- винесення прокурором постанови про порушення справи про адміністративний проступок;

- накладення і стягнення штрафу чи оформлення попередження на місці вчинення адміністративного правопорушення;

- фіксації за допомогою спеціальних технічних засобів, які працюють в автоматичному режимі та мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів та фото- і кінозйомки, відеозапису, адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. При цьому під терміном «момент» необхідно розуміти годину та дату складення вищеперерахованих процесуальних документів [122].

Протокол про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією може бути складений уповноваженими на те посадовими особами:

1) органів внутрішніх справ (Національної поліції) 172⁻⁴ - 172⁻⁹ (за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище), 172⁻⁹⁻¹, 172⁻⁹⁻²;

2) Національного агентства з питань запобігання корупції (статті 172⁴- 172⁹ (в частині правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище).

Під службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, в цій статті розуміються особи, зазначені у примітці до статті 50 Закону України "Про запобігання корупції", а саме службовими особами визнаються особи, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище. Дія цієї статті поширюється на Президента України, Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, першого заступника або заступника міністра, члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голову Фонду державного майна України, його першого заступника або заступника, члена Центральної виборчої комісії, члена, інспектора Вищої ради правосуддя, члена, інспектора Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, народного депутату України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого із захисту державної мови, членів Національної комісії зі стандартів державної мови, Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника, Голову Національного агентства з питань запобігання корупції та його заступників, Генерального прокурора, його першого заступника та заступників, Голову Національного банку України, його першого заступника та заступника, членів Ради Національного банку України, Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, його першого заступника та заступників, Керівника Офісу Президента України, його першого заступника та заступників, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступників, радників або

помічників Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, особи, посади яких належать до посад державної служби категорії "А" або "Б", та особи, посади яких частиною першою статті 14 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої - третьої категорій, а також суддів, прокурорів, слідчих і дізнавачів, керівників, заступників керівника державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівників, заступників керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя, керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення, військові посадові особи вищого офіцерського складу;

3) прокурором (статті 172⁻⁴ - 172⁻⁹⁻²).

Протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складення надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення такого правопорушення, тобто фактично зазначений строк й визначає термін адміністративного розслідування, в межах якого необхідно фактично зібрати докази по справі, при цьому обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення.

Одночасно із порушенням справи розпочинається адміністративне розслідування, в межах якого використовуються всі необхідні заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що визначені КУпАПом, правова регламентація яких, в основному, міститься у главі 20 КУпАП, де йдеться про:

- 1) адміністративне затримання (ст. 261-263 КУпАП);
- 2) особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП);
- 3) вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП), різновидами якого слід вважати:
 - а) тимчасове вилучення посвідчення водія (ст. 265-1 КУпАП),
 - б) тимчасове затримання транспортних засобів (ст. 265-2 КУпАП),
 - в) тимчасове вилучення ліцензійної картки на транспортний засіб (ст. 265-3 КУпАП); відсторонення осіб від керування транспортним засобом, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП).

За межами цього переліку законодавець визначає ще декілька заходів, які хоча й не увійшли до переліку заходів, передбачених главою 20 КУпАП, однак на доктринальному рівні визнаються такими, що за своїм функціональним призначенням забезпечують провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це доставлення порушника – ст. 259 КУпАП; привід особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, – ч. 2 ст. 268 КУпАП [125, с. 10, 17].

Важливість цих заходів для провадження у справах про адміністративні правопорушення пояснюється їх функціями, серед яких виділяють наступні:

- адміністративно-процесуальне припинення, яке найбільш притаманне таким заходам, як доставлення порушника й адміністративне затримання та тимчасове затримання транспортних засобів;

- формування доказової бази - цю функцію виконують особистий огляд і огляд речей, відсторонення від керування транспортним засобом, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції;

- забезпечення виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення; цю функцію виконують вилучення речей і документів, привід [126, с. 123-124].

Враховуючи специфіку адміністративних правопорушень, що встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією та проведений аналіз практики застосування статей Кодексу України про адміністративні правопорушення свідчить, що найчастіше серед заходів забезпечення провадження застосовуються: особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, доставлення порушника, привід особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Наступною стадією провадження у справі про правопорушення, пов'язане з корупцією, є розгляд цієї справи судом та винесення постанови, яка, як правило, містить декілька етапів: підготовка справи до розгляду, слухання справи та винесення постанови.

Особливостями цієї стадії слід вважати, що всі справи про вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією розглядаються виключно судами за місцем вчинення правопорушення, крім випадку, коли суб'єктом правопорушення виступає службова особа апарату цього суду. Зазначена позиція законодавця нами повністю підтримується, оскільки задля забезпечення об'єктивності та неупередженості прийняття рішення по справі, враховуючи високий рівень суспільної шкідливості цього різновиду адміністративного правопорушення, спеціального суб'єктного складу проступку тощо, тому саме судовій гілці влади підвідомчі адміністративні корупційні правопорушення. Однак, суди знаходяться в умовах постійного реформування, оптимізації тощо, що призводить до відтоку кваліфікованих суддів, зниження рівня правосуддя, прийняття необґрунтованих рішень тощо, тому ми підтримуємо прагнення вищих органів державної влади про створення дійсно професійної, незалежної та самостійної судової гілки влади, оскільки вважаємо вагомим чинником та запорукою утвердження

верховенства права в правовій державі, якою Конституція визначила Україну.

Важливим моментом під час розгляду справи є дотримання строку її розгляду, який складає 15 днів та обчислюється з дня одержання судом матеріалів адміністративної справи, однак строк зупиняється якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо).

З метою дотримання принципів гласності та публічності розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, слухання справи відбувається відкрито. На нашу думку, зазначена позиція законодавця не в повному обсязі не відповідає, а в деяких випадках суперечить вимогам інших законодавчих актів, оскільки під час відкритого слухання справи суддя зобов'язаний оголосити протокол про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією та інші матеріали справи в разі потреби. Оголошення матеріалів справи на відкритому слуханні справи може призвести до розголошення державної, банківської таємниці, персональних даних учасників провадження тощо, тому ми вважаємо, що необхідно на законодавчому рівні встановити обмеження щодо відкритого слухання справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд у закритому режимі.

Крім того, діючий Кодекс про адміністративні правопорушення передбачає, що суддя, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який вніс пропозицію (ст.282 КУпАП) [42]. В практичному аспекті дана норма є зобов'язуючою, проте часто-густо судді її ігнорують через те, що у

чинному законодавстві не передбачено відповідальність за невжиття заходів, необхідних для реалізації внесеної судом пропозиції, що істотно знижує ефективність запобіжної діяльності суду при розгляді справ про адміністративні корупційні правопорушення. Слід підтримати висловлену А.Т. Комзюком пропозицію встановити адміністративну відповідальність за невиконання заходів щодо усунення причин та умов адміністративних правопорушень [127, с. 96]. Хоча ст. 185⁶ КУпАП передбачає відповідальність за невжиття заходів щодо окремої ухвали суду за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду, проте вона не поширюється на ці ситуації. Тому ми підтримуємо позицію О.З. Гладуна, який зазначив, що для забезпечення гарантій реального виконання пропозиції суду в справі про адміністративне корупційне правопорушення необхідно доповнити частиною сьомою ст. 5 Закону «Про запобігання корупції». У ній слід закріпити обов'язок відповідних суб'єктів вжити вказані у пропозиції суду заходи для усунення причин та умов корупційного правопорушення протягом одного місяця. Невиконання чи несвоєчасне виконання вказаного обов'язку трактуватиметься як невжиття заходів щодо протидії корупції, відповідальність за яке передбачено у ст. 172-9 КУпАП [128, с. 43].

Розгляд справи по суті повинен відбуватися на засадах рівності перед законом і органом (посадовою особою), який розглядає справу, всіх громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших обставин, що фактично визначають перелік принципів в межах яких повинен відбуватися зазначена стадія.

Ще однією особливістю розгляду справи про зазначені види правопорушень є обов'язкова участь прокурора.

На етапі підготовки справи до слухання відповідно до ст. 278 КУпАП суддя повинен з'ясувати наступні питання: чи належить до його компетенції

розгляд даної справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката [42].

На етапі слухання справи судді зобов'язані з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Завершальним етапом розгляду справи є винесення постанови про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи, при цьому рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

На нашу думку, надсилання тільки копії постанови суду про накладення адміністративного стягнення не відповідає принципу справедливості, оскільки відповідно до ч.4 ст. 257 КУпАП особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної

влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу для розгляду питання щодо можливого відсторонення такої особи від виконання службових повноважень із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено. Якщо надіслана повідомлення в зазначені органи, підприємства, організацій та установи, то особи щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення можуть виникати певні обмеження негативного характеру, пов'язаного із цим фактом, особливо це стосується державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування. Тому, вважаємо за необхідне доповнити ч. 7 ст. 285 КУпАП словами «...постанови про закриття справи».

Підставами для закриття справ, відповідно до ст.247 КУпАП є:

- 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення;
- 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку;
- 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність;
- 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони;
- 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення;
- 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність;
- 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП;
- 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту;
- 9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Наступною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією є оскарження постанови по справі.

Перегляд справи про адміністративне правопорушення, а саме рішення у ній, забезпечується передусім засобом оскарження прийнятого рішення, яке, у свою чергу, слугує способом забезпечення захисту та поновлення прав і законних інтересів учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Право на оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності притягнення до адміністративної відповідальності [129, с. 150].

Перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення – це форма перевірки законності та обґрунтованості прийнятого рішення, виправлення помилок і усунення недоліків у роботі органів адміністративної юстиції, в тому числі й суду. Перегляд постанови є факультативною, необов'язковою стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення і відбувається у тих випадках, коли особа, що притягається до адміністративної відповідальності (ст. 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), потерпілий (ст. 269 КУпАП) чи їх законні представники (ст. 270 КУпАП), захисник за дорученням особи, яка його запросила (ст. 271 КУпАП), не згодні з винесеною постановою по справі про адміністративне правопорушення, та здійснюється в порядку оскарження [130, с. 99].

Глава 24 Кодексу про адміністративне правопорушення визначає підстави та порядок оскарження постанови по справі про адміністративні правопорушення, зокрема й тих, що пов'язаних корупцією. На наш погляд, єдиною особливістю цієї стадії провадження по даному виду правопорушень є суб'єктний склад. Відповідно до ч.2 ст. 294 КУпАП постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена протягом десяти днів з дня винесення постанови особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником, потерпілим, його представником, а також прокурором. Однак, учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з

корупцією не можуть бути потерпілі, оскільки відповідно до ст.269 КУпАП потерпілим визнається особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, а в зазначених категоріях справ потерпілою особою є держава та державні інтереси, тому фізичних осіб як потерпілих законодавець не визнає.

Завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією є виконання постанови по справі. Зазначена стадія регламентована Розділом 5 Кодексу про адміністративні правопорушення. За адміністративні корупційні правопорушення законодавець із всього переліку, визначених ст.24 КУпАП три види стягнень: штраф, конфіскація та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Виходячи з вищенаведеного, справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією слід розглядати в контексті провадження у справах про адміністративні правопорушення, але з деякими особливостями, однак враховуючи стадійність та логічну послідовність зазначених стадій виокремимо особливості притягнення до адміністративної відповідальності правопорушників корупційного законодавства на кожній стадії провадження:

1. Правозастовча практика виходить з того, що справа про адміністративне правопорушення вважається порушеною з моменту складення протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, однак дана позицію не є зовсім вірною через те, що діючий КУпАП не визначає конкретно процесуальний документ, який засвідчує факт розпочатої справи. Крім того, зазначений протокол повинен бути надісланий до суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення в 3-денний термін, що значно ускладнює процес збирання доказів по справі, використання заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення та підкріплення їх процесуальними документами.

2. Протокол про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією мають право скласти працівники органів Національної поліції, за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також Національного агентства з питань запобігання корупції, прокурори.

3. Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу для розгляду питання щодо можливого відсторонення такої особи від виконання службових повноважень із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено.

4. Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. Таким чином строк накладення стягнення в порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень, що розглядається судами збільшено вдвічі, при цьому законодавцем встановлюється термін строків давності притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності – 2 роки.

5. Справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією розглядаються виключно судами за місцем вчинення правопорушення. Розгляд справ відбувається одноосібно суддею суду загальної юрисдикції.

6. Під час розгляду зазначеної категорії справ, участь прокурора є обов'язковою. Фактично це єдина категорія справ про адміністративні правопорушення, в яких участь прокурора є його обов'язком.

7. Особа, що притягується до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, зобов'язана бути присутньою під час розгляду справи в суді. В разі ухилення від явки до суду до неї може

бути застосований примусовий привід, що забезпечується працівниками органами Національної поліції.

8. Строк розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією не повинен перевищувати 15-днів, який входить складовою до строку накладення адміністративного стягнення за ці правопорушення. Проте, особливістю є те, що строк розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у від'їзді чи на лікуванні, у відпустці тощо).

9. Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що у схематичному вигляді провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією – це процесуальна діяльність уповноважених органів (органів Національної поліції, Національного агентства з запобігання корупції, судів тощо), яка на підставі норм адміністративного законодавства, спрямована на встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративне правопорушення, прийняття й виконання постанови по справі.

Таким чином, розгляд особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією сприятимуть, з нашої точки зору, охороні прав і свобод громадян, додержанню вимог законів при притягненні осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, підвищенню оперативності і ефективності провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, посилять значення адміністративної відповідальності у системі засобів протидії корупції.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що всі стадії провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення, починаючи від складання протоколу і закінчуючи виконанням постанови про накладання адміністративного стягнення, характеризуються наявністю проблемних аспектів, вирішення яких потребує внесення відповідних змін до чинного законодавства [128, с. 43].

3.2 Адміністративно-правовий статус суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення

Питання вирішення справ про адміністративні правопорушення тісно пов'язане з визначенням кола та правового статусу безпосередніх учасників провадження. Перш ніж підійти до питання аналізу нормативного закріплення процесуального статусу учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, необхідно акцентувати увагу на відсутність однастайності поглядів адміністративістів щодо осіб, які приймають участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. Як слушно зазначає В.В. Колпаков, застосовані законодавцем конструкції надали привід для постановки питання про співвідношення понять «суб'єкти провадження у справах про

адміністративні правопорушення» і «учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення» [131, с. 407]. Тому в наукових колах цілком об'єктивно склалися різні точки зору щодо їх тлумачення. Прихильники першого підходу вживають термін «учасники провадження» у широкому розумінні, у значенні всієї сукупності (переліку, складу, системи) осіб, які так чи інакше причетні до його здійснення [132, с. 624; 133, с. 31-74]. Протилежну точку зору висловлюють прибічники другого підходу, вважаючи поняття «учасники провадження» вужчим за поняття «суб'єктів», до якого поряд з учасниками (особи, перелічені в гл. 21 КУпАП) варто включати органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (лідуючі суб'єкти, визначені у III розділі КУпАП) [131, с. 54; 132, с. 345-346].

Враховуючи вищенаведене, на нашу думку, поняття «суб'єкт провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією» ширшим за поняття «учасників провадження», під учасниками проваджень у справах про адміністративні правопорушення слід розуміти визначених гл.21 КУпАП осіб, які беруть участь у провадженні, а під суб'єктами – осіб, які беруть участь у провадженні, і лідируючих суб'єктів, тобто органи та посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

С.М. Алфьоров до осіб, які беруть участь у провадженні, відносить: особу, яка притягається до адміністративної відповідальності; потерпілого; законних представників; захисника; свідків; експерта; перекладача [53, с.155].

Д.М. Бахрах, у залежності від ролі і призначення, змісту та обсягу повноважень, форм і методів участі органів (посадових осіб) у справі, розрізняє наступні групи учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення: 1) компетентні органи і посадові особи; 2) суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі; 3) особи і органи, що сприяють здійсненню провадження у справі про адміністративне

правопорушення [135, с. 14-15]. А.І. Берлач, доповнюючи думку попереднього автора, додатково виділяє четверту групу учасників, а саме: громадські організації, трудові колективи тощо [136, с. 184].

На думку О.В.Кузьменко та Т.О. Гуржія усіх суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення можна класифікувати за характером процесуального статусу на три групи:

- 1) суб'єкти, що вирішують справу;
- 2) суб'єкти, відносно яких вирішується справа;
- 3) допоміжні учасники процесу [118, с. 233].

Більш поглибленої позиції, з якою ми цілком погоджуємося та підтримуємо, додержується В.К. Колпаков, який всіх суб'єктів адміністративно-деліктного провадження поділив на шість груп:

1. Компетентні органи і особи, наділені правом на владні дії (акти), що впливають на рух і долю справи. До них належать суб'єкти, уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення; розглядати справи про адміністративні правопорушення; суб'єкти, які впливають на рух і долю справи, але розглядати справи не уповноважені (прокурор і уповноважена ним особа); які реалізують заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

2. Суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі.

3. Суб'єкти, що сприяють встановленню об'єктивної істини шляхом надання компетентним органам відомої їм інформації щодо обставин правопорушення.

4. Суб'єкти, які мають спеціальні знання і залучаються для дослідження з їх використанням практичних даних, що фігурують у справі.

5. Суб'єкти, що засвідчують важливі для встановлення об'єктивної істини факти, дії, обставини.

6. Суб'єкти, що сприяють виконанню постанови по справі [40, с. 146-147].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, на думку М.В. Ковалів, має визначений перелік суб'єктів, функції та компетенція яких чітко визначені нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та іншими правовими актами України. Відповідно до цього, за характером процесуального статусу суб'єктів зазначеного провадження можна поділити на три групи: 1) суб'єкти, що вирішують справу (суб'єкти юрисдикції); 2) суб'єкти, стосовно яких вирішується справа (зацікавлені суб'єкти); 3) допоміжні учасники провадження (незацікавлені суб'єкти) [137, с.155].

Конструктивним та найбільш повним вважаємо підхід до класифікації учасників адміністративного провадження, згідно якого І.Б. Коліушко та Р.О. Куйбіда пропонують виокремити наступні групи учасників: 1) за наявністю заінтересованості у результатах вирішення адміністративної справи: а) заінтересовані особи (сторони, треті особи, їхні представники); б) учасники, які не мають заінтересованості у вирішенні справи (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач та інші); 2) за роллю у судовому процесі: а) особи, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб); б) особи, які сприяють розгляду справи (свідки, експерти, спеціалісти); в) особи, які обслуговують судовий процес (перекладач, секретар судового засідання, судовий розпорядник) [140, с. 90-91].

Одним із критеріїв поділу учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією є наявність владних повноважень. На підставі цього критерію учасників провадження можна умовно поділити на: 1) учасників, які мають державно-владні повноваження; 2) учасників, які не мають державно-владних повноважень.

До першої групи учасників адміністративного провадження можна зарахувати суб'єктів правозастосування (суб'єктів адміністративної юрисдикції). Це так звані “лідуючі суб'єкти” (Конституція України передбачає рівність усіх суб'єктів права перед законом), які виконують свої

функції в чужому інтересі, з метою прийняття законного та обґрунтованого рішення по справі, яка розглядається [141, с. 269]. Тобто суб'єктами адміністративної юрисдикції – є органи публічної адміністрації та їх посадові особи, які здійснюють адміністративноюрисдикційну діяльність, пов'язану з вирішенням конкретної справи про адміністративне правопорушення та винесенням відповідного правозастосовного акта [137, с. 155].

Зацікавлений суб'єкт – особа, яка притягається до відповідальності, потерпілий та їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, адвокати). На відміну від суб'єктів першої групи, ніхто з представників цієї групи не користується владними повноваженнями. Незацікавлені суб'єкти – особи й органи, які сприяють здійсненню провадження: адвокат, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті тощо [137, с. 158].

До першої групи суб'єктів провадження слід відносити:

- 1) суддів;
- 2) прокурорів;
- 3) уповноважених посадових осіб Національного антикорупційного бюро України;
- 4) уповноважених посадових осіб Національного агентства з питань запобігання корупції;
- 5) державних виконавців.

До учасників, що не мають державно-владних повноважень, які в свою чергу поділяються на суб'єктів, які мають або не мають особистої зацікавленості у справі належать:

- 1) особа, що притягується до адміністративної відповідальності;
- 2) представник особи, що притягується до адміністративної відповідальності;
- 3) захисник;
- 4) свідок;

5) експерт.

Виходячи із положень глави 21 Кодексу про адміністративні правопорушення, особливістю даного виду провадження є відсутність таких осіб, як законних представників, потерпілої особи, перекладача, що безпосередньо пов'язано із специфікою вирішення цієї категорії справ.

Відповідно до ч.1 ст. 270 КУпАП інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники). Виходячи з даної норми та враховуючи, що суб'єктами адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є посадові особи, то законні представники не можуть виступати учасниками даного процесу.

Згідно із ст. 269 КУпАП потерпілим є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Зазначена позиція законодавця наголошує, що потерпілою особою може виступати фізична особа. Однак адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, посягають на державні інтереси, а відтак держава не може вважатися учасником цього адміністративного провадження.

Відповідно до ст. 274 КУпАП законодавчі вимоги до адміністративно-правового статусу перекладача не визначені, проте ч.2 цієї статті визначає, що перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад. Однак суб'єктами корупційних правопорушень виступають громадяни України, а відтак у послугах перекладача не має жодного сенсу.

Серед «лідуючих» суб'єктів провадження у справах, що пов'язані з корупцією слід виокремити суди (суддів), які остаточно встановлюють винність правопорушника та призначають покарання. В цьому процесі можуть приймати участь суди двох інстанцій: 1) районний суд за місцем

вчинення правопорушення; 2) Апеляційний суд, в разі оскарження рішення районного суду. Звернення до Верховного Суду як до касаційної інстанції можливий лише в порядку та на підставах визначених Кодексом адміністративного судочинства.

Суди (судді) реалізують свої владні повноваження безпосередньо у процесі адміністративної юрисдикції. Їх адміністративно-юрисдикційна діяльність є правосуддям у справах про адміністративні правопорушення. Це зумовлено тим, що суд не належить до системи органів державного управління, а є гілкою судової влади. Діяльність суду в частині застосування адміністративних покарань не можна вважати виконавчо-розпорядчою діяльністю. Розгляд справ про адміністративні правопорушення у суді і прийняття по них рішень здійснюється у відповідній [139, с.21].

Відповідно до ст. 250 КУпАП прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право: порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні в справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії, при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172⁴ - 172⁹, 172⁹⁻² цього Кодексу, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою.

Однією із складових прокурорського нагляду на порушення законності є використання заходів прокурорського реагування, які мають такі специфічні риси:

1) максимально чітко виражений публічно-правовий характер

прокурорського реагування;

2) учасниками прокурорсько-наглядових відносин завжди виступають прокурори та органи і посадові особи публічної влади;

3) при здійсненні прокурорського нагляду найвиразніше проявляється його ініціативний характер;

4) в результаті активних і високопрофесійних заходів прокурорів підвищується роль контролюючих органів у боротьбі з правопорушеннями [142, с. 23].

Таким чином, згідно із ст.250 КУпАП прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право порушувати провадження в справі про адміністративне правопорушення шляхом складання протоколу про адміністративне правопорушення та оскаржувати рішення суддів за наявності відповідних підстав.

Процесуальний статус інших лідируючих суб'єктів адміністративного провадження, а саме працівників Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної виконавчої служби діючий Кодекс України про адміністративні правопорушення не визначив, тому зазначені посадові особи у своїй діяльності керуються, крім Конституції України, в переважній більшості випадків, профільними галузевими законодавчими актами та підзаконними нормативно-правовими актами із зазначених питань, зокрема Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», Законом України «Про Національне агентство з питань запобігання корупції», «Про виконавче провадження» тощо.

Головним учасником провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією є особа, що притягується до адміністративної відповідальності, процесуальний статус якої визначений ст.268 КУпАП. Відповідно до цієї статті, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право: знайомитися з матеріалами

справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. У справах про корупційні правопорушення, присутність особи, що притягується до адміністративної відповідальності є обов'язковою та у разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

В науковій літературі та серед юристів-практиків неодноразово висловлювалась думка, що особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, зокрема й за корупційні правопорушення має право реалізувати своє право на правову допомогу лише на стадії розгляду справи та винесення постанови, в той же час процесуальних повноважень не має на стадії порушення справи про адміністративне правопорушення та адміністративного розслідування. На наш погляд, така позиція законодавця не є вірною, оскільки саме під час складання протоколу про адміністративне правопорушення та розслідування справи формується доказова база, на яку в подальшому спирається суд приймаючи відповідне рішення. Однак на сьогоднішній день законодавцем не враховані пропозиції як теоретиків, так і практичних працівників.

Відповідно до ст. 271 КУпАП у розгляді справи про адміністративне правопорушення можуть брати участь адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи),

який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України.

Повноваження адвоката на участь у розгляді справи підтверджуються довіреністю на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордером чи дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

Якщо особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Зазначений адвокат має права, передбачені частиною першою цієї статті та іншими законами.

Повноваження адвоката, призначеного Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, підтверджуються дорученням, що видається Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Стаття 272 КУпАП визначає процесуальний статус свідка, яким може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають установленню по даній справі. На виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа, свідок зобов'язаний з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання. Викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Викривач має право на збереження конфіденційності інформації стосовно нього під час дачі пояснень по справі.

Процесуальний статус експерта визначений ст.273 КУпАП. Експерт призначається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі коли виникає потреба в

спеціальних знаннях, у тому числі для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації.

Експерт зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях. Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи; бути присутнім при розгляді справи.

Отже, на сьогодні правовий статус осіб, які беруть участь у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією потребують внесення суттєвих змін до чинної нормативно-правової бази з метою забезпечення рівного правового становища учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема пропонується: 1) внести зміни до статей 268, 271 КУпАП та інших статей гл. 21, розширюючи перелік прав учасників і гарантій їх реалізації; 2) посилити можливості у забезпеченні захисту прав осіб-учасників справи; 3) прийняти Адміністративно-процедурний кодекс України.

Висновок до розділу 3

1. Визначено, що незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, питання подолання корупції в країні знаходиться у тісному зв'язку з процедурою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

2. Доведено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

3. Зазначено, що юридичний факт порушення справи не визначений діючим Кодексом України про адміністративні правопорушення, незважаючи на те, що має суттєве юридичне значення, оскільки з цього моменту розпочинаються строки накладення адміністративних стягнень. Правозастосовча практика протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією виходить із цієї прогалини законодавства наступним чином, справа вважається розпочатою з моменту складання протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язаного з корупцією.

4. Враховуючи специфіку адміністративних правопорушень, що встановлюють адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, та проведений аналіз практики застосування статей Кодексу України про адміністративні правопорушення свідчить, що найчастіше серед заходів забезпечення провадження застосовуються: особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, доставлення порушника, привід особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

5. Наголошено, що розгляд справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, слухання справи відбувається

відкрито, проте, на нашу думку, зазначена позиція законодавця не в повному обсязі відповідає певним вимогам, а в деяких випадках прямо суперечить положенням інших законодавчих актів, оскільки під час відкритого слухання справи суддя зобов'язаний оголосити протокол про адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією та інші матеріали справи в разі потреби і, як наслідок, оголошення матеріалів справи на відкритому слуханні справи може призвести до розголошення державної, банківської таємниці, персональних даних учасників провадження тощо, тому ми вважаємо, що необхідно на законодавчому рівні встановити обмеження щодо відкритого слухання справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд у закритому режимі.

6. Запропоновано, що надсилання тільки копії постанови суду про накладення адміністративного стягнення не відповідає принципу справедливості, оскільки відповідно до ч.4 ст. 257 КУпАП особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складення протоколу для розгляду питання щодо можливого відсторонення такої особи від виконання службових повноважень із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено. Якщо надіслано, то особи щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення можуть виникати певні обмеження негативного характеру, пов'язаного із цим фактом, особливо це стосується державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування. Тому, вважаємо за необхідне доповнити ч. 7 ст. 285 КУпАП словами «...постанови про закриття справи».

7. Вважаємо, що одним із вагомих критеріїв поділу учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією є наявність владних повноважень. На підставі цього критерію

учасників провадження можна умовно поділити на: 1) учасників, які мають державно-владні повноваження; 2) учасників, які не мають державно-владних повноважень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків і пропозицій, зміст яких викладено у наступних положеннях:

1. Наголошено на відсутності єдності думок вчених-адміністративістів щодо визначення теоретичних засад адміністративної відповідальності та змісту відповідної правової категорії. Найчастіше в юридичній літературі зустрічаються три найбільш поширених підходи, сутність яких полягає у наступному: діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; застосування до правопорушника заходів примусового характеру; встановлення певних обмежень за вчинення адміністративних правопорушень.

Означена наукова дискусія щодо змісту інституту адміністративної відповідальності обумовлена, по-перше, широким використанням цієї дефініції у законодавстві, у правозастосовчій практиці, юридичній, науковій літературі, по-друге, невизначеністю законодавця, який оперує цим терміном у багатьох нормативних актах, але не дає його чіткого визначення.

2 Встановлено, що до особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, слід відносити: публічний державно-обов'язковий характер; правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди; це один із галузевих різновидів адміністративної відповідальності; є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів, які реалізують антикорупційну політику, на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння; є одним із видів державного примусу, що полягає у застосуванні встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної

статті; фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), що пов'язане з корупцією; нормативною підставою настання адміністративної відповідальності є ст.ст. 172⁻⁴ – 172⁻⁹⁻² КУпАП, що містяться у главі 13-А цього Кодексу; суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові та службові особи підприємств, установ та організацій; реалізується у визначених процесуальних формах, які мають певні відмінності у порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень; встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності; на правопорушників антикорупційного законодавства можуть накладатися такі види стягнень, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, характеризуються свідомим порушенням або недодержанням обов'язкових правил, визначених для державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування, посадових осіб підприємств, установ та організацій.

3. Наголошено, що адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують встановлений порядок в державі. Зазначені адміністративні правопорушення є галузевим різновидом адміністративного правопорушення, тобто результатом скоєння протиправних, винних дій, що не містять ознак корупції, посягають на встановлений порядок управління, та за які КУпАП передбачено адміністративну відповідальність. Цьому виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте вони мають певні особливості.

4. Визначено, що аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, засвідчує, що законодавець дещо звузив

об'єкт посягання цих адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог, заборон та обмежень Закону України від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції». У зв'язку із вищенаведеним констатовано, що ті об'єкти правоохорони, що наведені у ч. 1 ст. 9 КУпАП, не містять тих, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Зауважено, що перерахування всіх об'єктів посягання в кодифікованому адміністративно-деліктному акті може й не дати бажаного результату, оскільки невпинний розвиток суспільних відносин обумовлює виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

5. Доведено, що суттєвим чинником підвищення ефективності у протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

Запропоновано під кваліфікацією адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, розуміти діяльність уповноважених суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо оцінки діяння, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту, та полягає у встановленні відповідності такого діяння адміністративно-правовій нормі, що встановлює адміністративну відповідальність за корупційне правопорушення і юридичному закріпленню у відповідних документах процесуального характеру.

6. Визначено, що незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, питання подолання корупції в країні знаходиться у тісному зв'язку з процедурою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, тобто провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

Доведено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної

діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

7. Доведено, що одним із універсальних критеріїв поділу суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є наявність владних повноважень. Обґрунтовано, що не можуть виступати учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, потерпілі особи, законні представники та представники. Доведено, що участь перекладача можлива лише під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбаченого ст. 172⁹⁻¹ КУпАП «Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням».

8. Запропоновано внести наступні зміни до чинного законодавства, зокрема:

- визначити приводи та підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення;
- з метою нерозголошення державної, банківської таємниці, персональних даних встановити обмеження щодо відкритого слухання справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд справи у закритому режимі;
- доповнити ч. 7 ст. 285 КУпАП наступним пунктом: «Постанова суду про закриття справи про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про скасування заборон та обмежень, що виникли внаслідок порушеного провадження»;

– встановити адміністративну відповідальність посадових та службових осіб державного органу чи органу місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за невиконання заходів для усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень;

– внести зміни до статей 268, 271 КУпАП та інших статей глави 21 щодо розширення переліку прав учасників і гарантій їх реалізації, зокрема що пов'язані із реалізацією права на правову допомогу не тільки на стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення, але й на інших стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення, та інших прав осіб, що беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність: Сутність та окремі проблеми трансформації на сучасному етапі. *Юридичний вісник*. Серія «Повітряне і космічне право». 2007. Том. 3. № 4. С. 57–60.
2. Вельский К.С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура. *Государство и право*. 1999. № 12. С.20-25.
3. Лук'янець Д.М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми право реалізації : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07 / Лук'янець Дмитро Миколайович; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2007. – 406 с.
4. Слободчиков Н.А. О позитивном содержании юридической ответственности // *Юридическая ответственность: проблемы теории и практики: Сб. науч. Тр. / Под ред. В. А. Кучинского и Э. А. Саркисовой*. – Минск, Академия МВД РБ. 1996. – С.28-34.
5. Наливайко Л.Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики: дис... канд. юр. наук: 12.00.02 / Наливайко Лариса Іванівна. – Київ, 2000. – 180 с.
6. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посібник / В. К. Колпаков – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
7. Советское административное право / Под ред. В.И. Поповой и М. С. Студеникиной. М. Юрид. лит., 1988. – 320 с.
8. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР / И. А. Галаган. – Воронеж: ВГУ, 1970. – 267 с.
9. Адміністративне право : навч. посіб. / [О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р. В. Кісіль]. – М-во освіти і науки України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. – К. : Правова єдність, 2008. – 533 с.
10. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. URL:

<http://textbooks.net.ua/content/view/2688/15/>.

11. Щукін О.М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3(32). С. 73–78.

12. Бондаренко Г.П. Адміністративна відповідальність в СРСР / Г.П. Бондаренко. Львів. ЛДУ. 1975. 176 с.

13. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.]: у 2-х томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юридична думка, 2004. – 584с.

14. Рябцев Л.М. Об административной ответственности и административных взысканиях за совершение экологических правонарушений. Приоритетные направления развития экологического, земельного и аграрного права : материалы Республиканского круглого стола (г. Минск, 30 марта 2017 г.). Минск : Издат. центр БГУ, 2017. С. 55–58.

15. Чернецький О.Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2951/Poniattia%20a%20osoblyvosti%20administratyvnoi%20vidpovidalnosti_%20Chernetskyi%202008.pdf?sequence=2&isAllowed=y

16. Левенець Ю.О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип 3. С. 54-62.

17. Братусь С.Н. Юридична відповідальність і законність. М., 1976. С. 215.

18. Бошно С.В. Правознавство. URL: <http://ibib.ltd.ua/ponyatie-priznaki-vidyiyuridicheskoy.html>.

19. Олійник А.Ю. Правознавство. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/68225--6-ponyattya-oznaki-yuridichno-vidpovdalnost.html>

20. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. URL: <https://books.br.com.ua/9200>

21. Гриценко І. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2008. № 1. С. 45–50
22. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. / [Алексеев С.С., Архипов С.И., Корельский В.М., Леушин В.И., Перевалов В. Д. и др.] ; под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. – М. : Издательская группа ИНФРА М: НОРМА, 1997. – 570 с.
23. Заяць Р.Я. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp_2012_8_6.
24. Остапенко О.І., Кісіль З.Р., Ковалів М.В., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навчальний посібник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 536 с.
25. Колпаков В. Кодекс України про адміністративне правопорушення: пошук нової парадигми. *Право України*. 2004. № 7. С. 85–89.
26. Советское административное право: Учебник /Отв. ред. П.Т. Василенков. М.: Юрид. лит., 1990. –574 с.
27. Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: Автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.07 /Нац. академія внутр. справ України. -К., 2005. –39 с.
28. Крижановська В.А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи: дис...к.ю.н. (С 49-51)
http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34561/4/dys_kryzhanovska.pdf.
29. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні діяння: Автореф. дис. ... канд. юр. наук.–Одеса, 2000.–19 с.
30. Цюприк Н.О. Принципи та підстави адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63965/97-Tsyupryk.pdf?sequence=1>

31. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. К.: Істина, 2007. 216 с.
32. Морозова В.О. Адміністративна відповідальність за правопорушення проти громадської моралі: дис.. канд.. юрид.наук 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Морозова Вікторія Олексіївна. – Ірпінь, 2003. – 198 с.
33. Адміністративне право України : академ. курс : підруч. у 2-х т. : т. 1. Заг. частина / [Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П., Голосніченко І. П., Калюжний Р. А., Ківалов С. В., Кубко Є. Б. та ін.]; за ред. Авер'янова В. Б. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 592 с.
34. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. [О.В. Кузьменко]. – Атіка, 2005. – 352 с.
35. Адміністративне право України : [підручник] / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Вид-во «Юридична література», 2003. – 896 с.
36. Гладун З.С. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / З.С. Гладун. Тернопіль, 2004. 579 с.
37. Надобко С.В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні концепції та підходи / С. В. Надобко. // Право і суспільство. – 2014. – № 5-2. – С. 217–222.
38. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підручник] / В.К. Колпаков. К., 1999. 736 с.
39. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: [монографія] / В.К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
40. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник.– К.: Юрінком Інтер, 2008.–256 с.
41. Додин. Е.В. Основания административной ответственности.–«Уч. Зап. ВНИИСЗ».–вып. 1 (18).– М.: Госюриздат, 1964.–163 с.
42. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984, додаток до № 51, ст.1122.
43. Золотухіна Л.О. Застосування заходів адміністративної

відповідальності як гарантія захисту публічного інтересу

http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2019/28.pdf

44. Загальна теорія права: підручник. за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

45. Батанова Н.М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії та практики: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2007. 238 с.

46. Рекуненко Т.О. Правопорушення як фактична підстава адміністративної відповідальності *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018 № 36 том 1. С.67-71.

47. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення: навч. посіб. [О.В. Кузьменко, М.В. Плугатир, І.Д. Пастух та ін.]; за заг. ред. О.В. Кузьменко. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 388 с.

48. Самойлович А.А. Об'єктивна сторона корупційних адміністративних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія ПРАВО. Випуск 58. Том 2, 2019. С.54-57.

49. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Мельник Микола Іванович ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 506 с.

50. Іванов І.Є. Адміністративно-правові засади в справах про проступки : дис.. ... к.ю.н. : 12.00.07 / Іванов Ігор Євгенійович : Запорізький національний університет.– Запоріжжя, 2019.– 221 с.

51. Камлик М.І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – Київ : Знання, 1998. – 186 с.

52. Клок О.В. Особливості проявів корупційних правопорушень в інформаційній сфері / О.В. Клок. *Юрист України*. 2013. № 1. С. 111–115.

53. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. – К.: Центр учбової

літератури, 2011. – 216 с.

54. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. — Х. : Право, 2010. — 624 с.

55. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика регулювання: Монографія.– Суми, 2006. – 367.

56. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. Відомості *Верховної Ради України*. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

57. Різак І. М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / Різак І. М., Бисага Ю.М., Палінчак М. М. [та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2004. – С. 7.

58. Колпаков В.К. Фактичні ознаки та юридичний склад адміністративного проступку: поняття та розмежування <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2016/26.pdf>.

59. Колпаков В.К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 455 с.

60. Гвоздецький В.Д. Організаційно-правові засади запобігання і протидії корупції в Україні : монографія / В. Д. Гвоздецький ; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. – К. : Леся, 2011. – 591 с.

61. Відповідальність за корупційні діяння, правові засади відшкодування збитків, завданих внаслідок їх вчинення: навч.-метод. матеріали / Ю.В. Баскакова, В.М. Гаврилюк, П.В. Качанова, Г.О. Усатий; упоряд. О. В. Жур. – К. : НАДУ, 2013. – 108 с.

62. Чорна В.Г. Курс адміністративного права України. За заг. ред. В.В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер. – 2012. – 808 с.

63. Бородін І.Л. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення // *Юридичний вісник*. – № 1(26). – 2013. – С. 50-55.

64. Редька А.І. Деякі питання практики застосування Закону України «Про боротьбу з корупцією». *Бюлетень законодавства і юридичної*

практики України.—1998.— № 1.— С.153-159.

65. Мельник М.І. Корупція як соціальне явище // Підприємництво, господарство і право.—2001.— №1.— С.211-221.

66. Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії / Н. Янюк. *Вісн. Львів. ун-ту.* Сер.: Юридична. 2012. Вип. 55. С. 139–146.

67. Длугопольський О.В. Корупція і соціальні реформи: аспекти взаємовпливу / О. В. Длугопольський, А. Ю. Жуковська. *Актуальні проблеми економіки.* 2010. № 8. С. 229–240.

68. Комлик В.В. Склад правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри Автореф дис. к.ю.н. 12.00.01. К., 2017.—18с.

69. Берізко В.М. Особливості складу адміністративного правопорушення у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2017. № 1. С. 80–83.

70. Бортник В.А. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 222 с.

71. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В.В. Галунько, П.В. Діхтієвський, О.В. Кузьменко, С.Г. Стеценко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

72. Стрельченко О.Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. *Право і суспільство.* 2012. № 3. С. 137–143.

73. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.

74. Задорожна Я.В. Спосіб вчинення протиправного діяння як ознака об'єктивної сторони адміністративного проступку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 18 с.

75. Административное право Украины. – 2-е изд., перераб. и доп. [Учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю.П. Битяк,

В.В. Богуцкий, В.Н. Гаращук и др.]; Под ред. проф. Ю.П. Битяка. – Харьков : Право, 2003. – 351 с.

76. Колпаков В.К. Адміністративний проступок: критерії визначення. *Вісник прокуратури*. 2005. № 5. С. 51-52.

77. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

78. Синьов О.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на права і свободи громадян: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національна університет внутрішніх справ. Харків, 2001. 235 с.

79. Окерешко М.В. Поняття і склад адміністративного правопорушення вчиненого лікарем у сфері охорони здоров'я населення. *«Молодий вчений»*. № 5.1 (45.1). травень, 2017 р. С. 80-84.

80. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. — Х. : Право, 2012. — 656 с.

81. Гуржій Т.О. Адміністративне право України: навчальний посібник. К.: КНТ, 2011. 680с.

82. Сидоренко В.В. об'єкти адміністративних проступків у сфері економічної діяльності. *Форум права*. 2011.№ 2. С.828-832.

83. Россинский Б.В., Стариков Ю.Н. Административное право: учебник. 5 е изд., пересмотр. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2017. 576 с.

84. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2013. № 3. С. 22- 28.

85. Цабека К.Є Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020 р., № 2 (68).С.112-117.

86. Кашуба Я.М. Корупція та відповідальність за корупційні діяння : [навч. посібник] / Я. М. Кашуба. – Л. : ПАІС, 2007. – 109 с.

87. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. К.: Юринком Інтер, 2003.– 544с.
88. Губанов О. Адміністративна відповідальність публічних службовців за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів / О. Губанов. *Адміністративне право і процес*. 2017. № 3. С. 127–130.
89. Лук'янець Д.М. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності та проблеми її визначення. *Адвокат*, 2004, №7. С.3-6.
90. Панфілов О.Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07«Адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право» / О.Є. Панфілов; Національний університет «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України. – Одеса, 2013. – 22 с.
91. Матіос А.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб / А.В. Матіос.– К.: Знання, 2007.– 223с.
92. Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження у справах про адміністративні проступки / І. Голосніченко, М.Стахурський, Н. Золотарьова. *Право України*. 2002. №2. С. 25-29.
93. Гуржій Т.О. Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації / Т.О. Гуржій. *Вісник Української Академії державного управління при Президентові України*. 2002. №4. С. 216-220.
94. Стороженко О.М. Кваліфікація адміністративного делікту / О.М. Стороженко. *Вісник прокуратури*. 2007. № 4(70). С. 115-118.
95. Гуржій Т.О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень водіями механічних транспортних засобів правил керування : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 195 с.
96. Науково-практичний коментар Кодексу про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С.В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020.792 с.

97. Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій [Електронний ресурс]: Наказ Мінпраці України, Мін'юст України, Мінфін України; Наказ, Положення, Перелік від 28.06.1993 р., № 43. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93>

98. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.12.1971 №322-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/322-08>

99. Про порядок та умови суміщення професій (посад) [Електронний ресурс]: Постанова ради міністрів УРСР від 04.12.1981 р., № 1145. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1145400-81>

100. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 26.11.2015 р., № 848-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

101. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 05.09 2017 № 2145-VIII.– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

102. Бугайчук К.Л. Адміністративна відповідальність за правопорушення пов'язані із корупцією [Текст] : практич. посіб. / К.Л. Бугайчук, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, В.О. Іванцов, С.О. Шатрава. – Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ.– 2016. – 100 с.

103. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.1993 р., № 3792-XII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

104. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України. Відомості Верховної Ради, 2015, № 23, ст.158.

105. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2011 р., № 49– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0171-11>

106. Про затвердження Положення про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.1999 р., № 2061. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2061-99-%D0%BF>

107. Про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс]: Закон України від 24.12.1993 р., № 3808-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page2>.

108. Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р., № 993. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF>

109. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р., № 436-ІV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.

110. Банчук О. Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування. Практичний посібник / [Банчук Олександр]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – с. 24-25

111. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 51, ст.472.

112. Про державну службу: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. ст.43.

113. Про місцеве самоврядування: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 24, ст.170.

114. Кримінальний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст.131.

115. Про державні лотереї в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 31, ст.369.

116. Бородін Л.І., Круглов В.А. До питання про дефініцію «Адміністративна відповідальність». *Юридичний вісник*. 2012. № 1 (22). С. 39–44.
117. Бородін І.Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: Монографія / І.Л. Бородін.– К.: Алерта, 2007.– 184с.
118. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: Підручник / За ред. О.В. Кузьменко.– К.: Атика, 2007.– 416с.
119. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: Учебное пособие / А.И. Миколенко.– Х.: Одиссей, 2006.– 352с.
120. Коропатов О. М. Деякі питання провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013, № 3. С. 223-228.
121. Гайдук А.В. Заходи адміністративного примусу у боротьбі з корупцією в Україні : дис канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2006. 202 с.
122. Гнатюк С.С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія / С.С. Гнатюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 156 с.
123. Завальний М. В. Порухення справи про адміністративне правопорушення та її розслідування. *Університетські наукові записки*. 2009, № 4. С. 160-165.
124. Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 197 с.
125. Галабурда Н.А. Діяльність міліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Н.А. Галабурда. – Дніпропетровськ, 2011. – 24 с
126. Колпаков В.К., Гордєєв В.В. Адміністративно-деліктний процес : навч. посіб. – Х. : Харків юридичний, 2012. – 228 с.

127. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції : поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / За заг. ред. проф. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

128. Гладун О.З. Проблемні аспекти провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3 (15) 2013. С 34-45.

129. Орехов О.І. Перегляд справ про адміністративні правопорушення: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Право і суспільство*. №3. 2012. С.149-154.

130. Демський Е., Шамрай В. Щодо умов перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення. *Слово національної школи суддів України*. № 1 92). 2013. С.98-104.

131. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен / Національна академія внутрішніх справ України. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

132. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.

133. Тищенко Н.М. Гражданин в административном процессе / Н.М. Тищенко. – Х. : Право, 1998. – 192 с.

134. Сиротяк М. Р. Захист прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. Р. Сиротяк. - О., 2006. - 203 с.

135. Бахрах Д.Н. Система суб'єктів советского административного права / Д.Н. Бахрах. *Советское государство и право*. 1986. № 2. С. 23–27.

136. Берлач А.І. Адміністративне право України : навч. посіб. – К. : Ун-т «Україна», 2005. – 472 с.

137. Ковалів М.В. Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 1'. 2012. С153-162.

138. Ярмакі Х. П. Співвідношення контролю та нагляду в теорії управління / Х. П. Ярмакі. *Часопис адміністративістики*. 2007. № 1. С. 25–28.
139. Остапенко О. Деякі питання класифікації учасників адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення, що вчинені у галузі використання природних ресурсів України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. - 2014. - № 782. - С. 20-26.
140. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України // Автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда – К. : Факт, 2003. – 146 с.
141. Основи адміністративного судочинства в Україні: навч. посіб. для юрид. ф-тів та юрид. клінік] / за заг. ред. Н. В. Александрової, Р. О. Куйбіди. – К.: Конус-Ю, 2006. – 256 с.
142. Корнякова Т.В. Прокуратура і органи позавідомчого контролю: нагляд і взаємодія / Т.В. Корнякова // Автореф дис.. ... к.ю.н.– Одеса, 2004.– 34с.
143. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144 – 155.
144. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції». За заг.ред. С.В. Петкова. К, 2020. 784 с.
145. Адміністративно-правова реформа в Україні / Н.О. Армаш, Ю.В. Борисова, І.Є. Іванов, Г.Р. Матухно, С.В. Петков, Є.Ю. Соболь, Л.В. Спицька, В.М. Шкабаро, Г.П. Щедрова, Г.В. Щолокова. / за заг. ред. С.В. Петкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 180 с.
146. Борисова Ю.В. Проведення у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: загальнотеоретичний аспект. *Правова позиція*. 2020. № 4(29). С. 14-18.
147. Правознавство: навчальний посібник. за заг. ред. С.В. Петкова. –

Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 360 с. – розділ 7. С. 123-149.

148. Гаращук В.М. Соціально правовий аналіз рівнів корупції в Україні / В. М. Гаращук, А. О. Мухатаєв. *Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр.* Харків, 2010. № 20. С. 156–165.

149. Правознавство: навчальний посібник, за заг. ред. С.В. Петкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 360 с. – розділ 7. С. 123-149.

150. Борисова Ю.В. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Правові новели.* 2020. № 10. Т. 2. С. 7-13.

151. Лютиков П. С. Юридические лица – субъекты административной ответственности: необходимость нормативной фиксации в действующем законодательстве Украины как гарантия качественного и прогрессивного развития административного законодательства [Електронний ресурс] / П. С. Лютиков // *Legea și viața.* – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2013/4-md/7.pdf>.

152. Коломоець Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : [монографія] ; за ред. В. К. Шкарупи / Тетяна Олександрівна Коломоець. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 403 с.

153. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. – Київ : КНТ, 2008.– С. 222.

154. Хорощак Н. В. Адміністративні стягнення за законодавством України : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 172 с.

155. Приймаченко Д. В. Адміністративний примус як метод діяльності митних органів: поняття та ознаки / Д. В. Приймаченко. *Науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної*

діяльності «Митна справа». 2006. № 4 (46). С. 18–22.

156. Новіков О. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. *Ефективність державного управління*. Збірник наукових праць. 2015. Вип. 43. С. 52 – 57.

157. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е. Ф. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.

158. Дульський О. О. Створення в Україні антикорупційного органу – нагальна вимога. Реалії, проблеми і перспективи. *Україна – НАТО*. № 1. 2008. С. 41–64.

ДОДАТКИ

Додаток «А»

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

1. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції». За заг. ред. С. В. Петкова. К., 2020. 784 с.
2. Borisova Yu., Kopotun I. Deliktology. Under the general editorship of. Petkov. Kunovice, 2020. 244 p.
3. Борисова Ю. В., Армаш Н. О., Іванов І. Є., Матухно Г. Р., Петков С. В., Соболев Є. Ю., Спицька Л. В., Шкабаро В. М., Щедрова Г. П., Щолокова Г. В. Адміністративно-правова реформа в Україні. За заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро, 2020. 180 с.
4. Борисова Ю. В. Правознавство. За заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро, 2020. 360 с.
5. Борисова Ю. В. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 5. С. 129–135.
6. Борисова Ю. В. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид адміністративного правопорушення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 4. С. 3–8.
7. Борисова Ю. В. Підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1. Т. 2. С. 51–55.
8. Борисова Ю. В. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 2. С. 7–13.

9. Борисова Ю. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: загальнотеоретичний аспект. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 14–18.

10. Борисова Ю. В. Особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 374–381.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Борисова Ю. В. Відповідальність посадових осіб за вчинення адміністративних проступків. Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (28–29 листопада, 2020, м. Куновіце). Куновіце, 2020. С. 12–15.

12. Борисова Ю. В. Особливості адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані із сумісництвом. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11–12 грудня 2020, м. Одеса). Одеса, 2020. С. 107–109.

13. Борисова Ю. В. Проблемні питання застосування адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 грудня 2020, м. Львів). Львів, 2020. С. 34–37.

14. Борисова Ю. В. Обставини, які враховуються під час накладення адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25–26 грудня 2020, м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2020. С. 17–20.

Додаток Б

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Університету
митної справи та фінансів
Д.О. Бочаров
«17» грудня 2020 р.

АКТ

про впровадження в науково-дослідну діяльність Університету митної справи та фінансів матеріалів дисертації Борисової Юлії Володимирівни «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією», поданих на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Комісія у складі: проректора з наукової роботи Університету митної справи та фінансів, д.ю.н., професора Д. В. Приймаченка, проректора з навчальної роботи, к.ю.н., доцента Є. В. Гармаша, в. о. завідувача кафедри адміністративного та митного права, д.ю.н., професора П. С. Лютікова, склали цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження здобувача кафедри адміністративного та митного права Борисової Юлії Володимирівни «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією», подані на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, використовуються в науково-дослідній діяльності кафедри адміністративного та митного права Університету митної справи та фінансів, а саме:

- в процесі наукового дослідження за науково-дослідною темою «Адміністративно-правове регулювання публічних відносин» (№ державної реєстрації № 0119U100014).


На кафедрі адміністративного та митного права було подано для ознайомлення та подальшого використання матеріали, в яких викладено основні положення дисертації Ю.В. Борисової, а саме:

1. Борисова Ю. В. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 5. С. 129–135.
2. Борисова Ю. В. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид адміністративного правопорушення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 4. С. 3–8.
3. Борисова Ю. В. Підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1. Т. 2. С. 51–55.
4. Борисова Ю. В. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 2. С. 7–13.

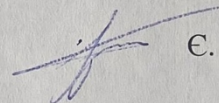
5. Борисова Ю. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: загальнотеоретичний аспект. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 14–18.
6. Борисова Ю. В. Особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 374–381.

Комісія вважає, що результати проведеного дослідження Ю.В. Борисовою «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією», є науково обґрунтованими і закладають концептуальні основи для розвитку сучасного адміністративно-деліктного права та подальшого вдосконалення механізму протидії та запобіганню корупції.

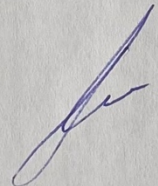
Проректор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

 Д. В. Приймаченко

Проректор з навчальної роботи,
Університету митної справи та фінансів,
к.ю.н., доцент

 Є. В. Гармаш

В.о. Завідувача кафедри
адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

 П. С. Лютіков

Додаток В

**ДАРНИЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД М.КИЄВА**

02068, Україна, м. Київ, вул. Кошниця, 5а, e-mail: inbox@dr.ki.court.gov.ua, тел.: (044) 575-90-29, тел.-факс: (044) 575-90-32

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
Борисової Юлії Володимирівни
«Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з
корупцією», поданих на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

«24» грудня 2020 р.

м. Київ

За результатами вивчення змісту науково-практичних рекомендацій, за результатами проведеного наукового дослідження за темою «Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією», підготовлених Борисовою Ю.В. було прийнято рішення про можливість їх впроваджені у практичну діяльність Дарницького районного суду м. Києва.

Науково-практичні рекомендації містять правові, теоретичні та організаційні засади удосконалення процесу притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема щодо: визначення сучасних підходів до розуміння поняття та ознак адміністративної відповідальності; змісту поняття та особливостей адміністративних корупційних правопорушень як галузевого виду адміністративних правопорушень; юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією; особливостей адміністративно-правової кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією; процесуального порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією та характерні особливості в юрисдикційній діяльності щодо цієї категорії справ.

Визначено, що аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, засвідчує, що законодавець дещо звужив об'єкт посягання цих адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог, заборон та обмежень Закону України «Про запобігання корупції». У зв'язку із вищенаведеним, слід констатувати, що ті об'єкти правоохорони, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять тих, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Однак, слід зауважити, що перерахування всіх об'єктів посягання у законодавчому визначенні може й не

дати бажаного результату, оскільки розвиток суспільних відносин може призвести й до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

Запропоновано внести наступні зміни до чинного законодавства, зокрема:

– визначити приводи та підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення;

– з метою нерозголошення державної, банківської таємниці, персональних даних встановити обмеження щодо відкритого слухання справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд справи у закритому режимі;

– вважаємо за необхідне доповнити ч. 7 ст. 285 КУпАП наступним пунктом «Постанова суду про закриття справи за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про скасування заборон та обмежень, що виникли внаслідок порушеного провадження»;

– встановити адміністративну відповідальність посадовим та службовим особам державного органу чи органу місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за невиконання заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень;

– внести зміни до статей 268, 271 КУпАП та інших статей гл. 21, розширюючи перелік прав учасників і гарантій їх реалізації, зокрема що пов'язані із реалізацією права на правову допомогу не тільки на стадії розгляду справи про адміністративні правопорушення, але й на інших стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення, та інших прав осіб, що беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Вказані та інші пропозиції та рекомендації підготовлені Борисовою Ю.В. можуть бути використані для покращення діяльності суддів при розгляді і вирішенні справ щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

**В.о. голови Дарницького
районного суду м. Києва**



Т.В. Щасна

